

საბჭოთა

საბჭოთაული

ს.ს.ს.რ.
სსრკ-ის
ფინანსური
ტრასტის
ტრასტის

→ შინაგანი ←

- ა. კაპარავა.—საბჭოთა სასამართლო საქართველოს გასაბჭოების შვიდი წლის თავზე.
- დ. გავუა.—პროკურატურა შვიდი წლის თავზე.
- ს. ამალღობელი.—საბჭოთა სახელმწიფო, სამართალი, უნივერსიტეტი.
- გ. ბაზოვი.—ქართული უნივერსიტეტის ათი წელი.
- დ. ირ. სურგულაძე.—საჯარო უფლებრივი ხელშეკრულებების პრობლემა.
- გ. რცხილაძე.—მემკვიდრეობის აგებულება საბჭოთა სამართალში.
- კ. მიქელაძე.—კომლი, როგორც მიწის სარგებლობის სუბიექტი იურიდიული პირის უფლებებით აღჭურვილი.

საოკრატორული საკითხები.

- ი. სიჭინავა.—იუსტსახკომთან არსებული ორგანოები.
- დებულება ი. ს. კ.—თან არსებულ ორგანოების შესახებ

პრაქტიკისი შენიშვნები.

- ბ. ფურცხვანიძე.—ორი საკითხი სამოქ. სამართლის კოდექსის 142 მუხლის შესახებ.
- ა. გეგეჭკორი.—სასამართლოს აღმასრულებელი და გადაწყვეტილებების სისრულეში მოყვანა.
- ი. კაციტაძე.—მსაჯულები სოფლად.
- გ. ქილიფთარი.—პროცესის გამარტივებისათვის.

სოციალისტური საკითხები.

- დ. მირიანაშვილი.—დათვალიერების წარმოების ტენიკა სისხლის სამართლის საქმეზე.

სასამართლო და ცხოდება.

- ელ.—სასამართლოს კურიოზები.

კანონმდებლობის მიმოხილვა.

ოფიციალური ნაწილი.

№ 5

მ ა რ გ ი

1928

1928 წლის 1 იანვრიდან

გ ა მ ო დ ი ს ს. ს. წ. იუსტიციის სახელმწიფო კომისარიატის
ორკვირეული ორგანო

„ს ა ბ ჭ ო ტ ა ს ა მ ა რ ტ ა ლ ი“

„საბჭოთა სამართალი“ ისახავს მიზნად გაუწიოს იდეური ხელმძღვანელობა იუსტიციის მუშაკებს და გააუქმოს სასამართლო-უფლებრივი საკითხები, როგორც თეორიული აგრეთვე პრაქტიკული ხასიათისა საბჭოთა კანონმდებლობის და ხელი-სუფლების პოლიტიკის ძირითადი პრინციპების მიხედვით.

„საბჭოთა სამართალი“ დიდ ყურადღებას აქცევს სასამართლო მუშაობის პრაქტიკულ მხარეს და დაეხმარება სასამართლოს დარგში ყველა ომეუშავეთ საანადო მასალის მიწოდებით, ადაო საკითხების განმარტებით, სასამართლო პრაქტიკის მიმოხილვით, კოდექსების სხვა და სხვა მუხლების ახსნა-განმარტებით და კომენტარებით.

„საბჭოთა სამართალი“ დიდ ყურადღებას მიაქცევს აგრეთვე სასამართლო დაწესებულებებში ბიუროკრატიზმთან ბრძოლას და დაუნდობლად ამხელს იუსტიციის მუშაკთა უარყოფით მხარეებს.

ჟურნალში დათმობილი აქვს ადგილი პენიტენციურს, სამილიციო და სისხლის სამართლის სამკვარო მილიციის მუშაობას.

გარდა თეორიული და პრაქტიკული ხასიათის წერილებისა ჟურნალში არის აგრეთვე
შემდეგი განყოფილებები:

საბჭოთა კანონმდებლობის მიმოხილვა, სასამართლოს ცხოვრება, ქრონიკა, ბიბლიოგრაფია, იურიდიული დახმარება (კითხვა-პასუხი), ოფიციალური ნაწილი (დადგენილებები, განმარტებები, ინსტრუქციები, ცირკულარები), ფოსტა, განცხადებები და სხვ.

ჟურნალში თანამშრომლებზე შემდეგი პირობები:
(ანბანზე)

აღზოვი ა., ამალღობელი ს., ანდრონიკაშვილი ლ., ბაზოვი გ., ვაბაშვილი დ., გალუსტიანი ა., დოლიძე თ., ვარდანიანი ს., ვარძიელი ი., ვაჩივიშვილი ა., იუზბაშვილი გ., კაჭარავა ა., კოსტავა ა., ლუნკევიჩი ვ., მახარაძე ფ., მესხიშვილი შ., მიქელაძე კ., ნანეიშვილი გ., ნუცუბიძე შ., პავლიაშვილი ი., პლეტნიკოვი კ., რიონაშვილი ი., რცხილაძე გ. სიჭინავა ი., სურგულაძე ი., ტალახაძე ი., ტატიშვილი ე., ქავთარაძე პ., ქორქაშვილი მ., შავერდოვი ა., შურღია ლ., ჩხეიძე ს., ჯაფარიძე ს. და სხვ.

პასუხისმგებელი რედაქტორი: ი. ვარკიძე

სარედაქციო კოლეგია: ა. კაჭარავა, პროფ. შ. ნუცუბიძე, ი. რიონაშვილი, ს. ჯაფარიძე, კ. მიქელაძე, პ. ქავთარაძე
ხელის მოწერის ფასი: წლიურად—10 მან., 6 თვით—5 მ. 50 კაპ., 3 თვით—3 მ.
ფასი თითო ნომრისა—50 კაპ.

სამ თვეზე ნაკლები ხელისმომწერა არ მიიღება.

რედაქციის და კანტორის მისამართი: ტფილისი, ტრიბუნალის ქ. № 32 ტელეფონი № 13—68.

რედაქციის და კანტორის
მისამართი:

თფილისი, ტრიბუნალის
ძ. № 32

ტელ. № 13-68

საღიწმინდის უბანი:

წლიურად — 10 მან.
6 თვით — 5 მ. 50 კ.
3 თვით — 3 მ.
1 ნომერი 50 კ.

საბჭოთა საბჭოთაული

№ 5 | 1 მაისი 1928 წ. | № 5

საბჭოთა სასაბარტლო საქარტოვალუს გასაბჭოებას უზიდი წლის თაჰვა.

საქარტოვლოს მუშებმა და გლეხებმა შეიდი წლის წი-
აილეს ხელში პოლიტიკური ხელისუფლება და იმ დღი-
მეუდღენე ძველ სახელმწიფოებრივ აპარატის დან-
და ახალი ხელისუფლებისათვის საქირო ორგანო-
დაარსებას.

თუ საქირო იყო რომელიმე ძველ წესწყობილები
დანგრევა, პირველ ყოვლისა ძირიან ფესვიანათ
მოსპობილიყო ძველი სასამართლოები, რომლის
დანიშნულებას შეადგენდა ულმობელი ბრძოლის
მუშათა კლასის და საერთოდ მშრომელთა წი-
და დაარსება ახალი სასამართლოსი, რომლის
დანიშნულება იქნებოდა უსასტიკესი და ულმო-
ბრძოლის წარმოება მუშების და გლეხების მტრების
დასამრდევ, და ასეც მოხდა: საბჭოთა ხელისუფლების
პირველ დღიდანვე მთავრობამ გამოსცა დე-
და საბჭოთა სასამართლოების დაარსების შესახებ.
აუცილებელ საქიროებას შეადგენდა 1) ბრძო-
წარმოება მშრომელთა მასების შეურიგებელ მტრე-
წინააღმდეგ და 2) საერთოდ მშრომელთა შორის
დადარ დადის და უმნიშვნელო წესრიგის და უფლებების
დასაბრუნების საკითხის მოგვარება, საბჭოთა ხელისუფლე-
დაარსა—პირველ კატეგორიის საქმეებისათვის საგან-
კომისიები და რევოლიუციური ტრიბუნალები,
მეორესათვის სახალხო სასამართლოები.

რევოლიუციის პირველ ხანებში ტრიბუნალებმა უსა-
შეასრულეს დიდი, — იმ დროისათვის საქირო როლი,
1923 წლის მიწურულში ხელისუფლების განმტკი-
გამო, ჩვენ გადავდივართ ერთიან სასამართლოების
სახალხო სასამართლოს, ოლქის სასამართლოს
საპაზრო სასამართლოს) და უხედავ სასამართლოს
რა (შეეხება საგანგებო კომისიას (დღეს ს. პ. ს.),
არსებობა აუცილებელ საქიროებას შეადგენდა მუ-
და გლეხების რევოლიუციის დაცვისათვის, იმდე-
რამდენათ კიდევ არსებობენ საბჭოთა ხელისუფლე-
მტრულად განწყობილი ელემენტები, რომელთა
მიზანს შეადგენს მუშების და გლეხების ხელი-
დანა ჩაპკრან ზურგში: ამ შემთხვევაში აუცი-
დაცვა, ულმობელი ბრძოლა და განადგურება
და ამ ხაზით ბრძოლის წარმოება ეკისრება
საგანგებო კომისიას, სანამ მუშათა კლასს ეყრდნობა
სანამ იცოცხლებს ექსპლოატატორთა ჯგუფი, მანამ
საბჭოთა ხელისუფლება და უფრო გაამაგრებს თავის რი-
მუშებისა და გლეხებისა დამცველი—საგანგებო კო-
მისიის (დღეს ს.პ.ს.). გარდა ამისა ჩვენში არსებობს საქარ-
წითელი ჯარის სამხედრო ტრიბუნალი და შრო-
საქმეთა სასამართლოები.

1923 წლამდე იუსტიციის დარგი განიცდიდა სამ-
ხედრო რევოლიუციურ ხანას, არ არსებობდა არაეი-
თარი მატერიალური და პროცესუალური ნორმები, სა-
კითხები წყდებოდა რევოლიუციური შეგნების მიხედ-
ვით და თუ მივიღებთ მხედველობაში მაშინდელ სახალხო
სასამართლოს შემადგენლობას, რასაკვირველია გვქონდა
კლასიური ხაზისაგან გადახრა, მაგრამ 1923 წლადან სა-
სამართლოსათვის დგება ახალი ხანა. იწყება დიდი ცვლი-
ლებები, რაც გამოიხატა მთლიან სასამართლოს ჩამოყა-
ლობაში, მატერიალურ და პროცესუალურ ნორმების
შემოღებაში, პროკურატურის ინსტიტუტის შემოღე-
ბაში და სახალხო სასამართლოს პირადი შემადგე-
ნლობის შეცვლაში — ძველი იურისტების ნაცვლად
— მუშების და გლეხების შეყვანით. ეს პერიოდი მეტად
მეტად აღსანიშნავია სასამართლოს ცხოვრებაში. სასა-
მართლოს ცხოვრების შემდეგ წლებში კიდევ ხდება წინ-
სვლა—მასში კიდევ აქვს ადგილი ცვლილებებს, როგორც,
მაგ., არსებულ ნახევრად კრძო, სანოტარო დარგის მთლიან-
ნად სახელმწიფო სისტემაში გადაყვანა, ოლქის სასამარ-
თლოების გაუქმება და მის ნაცვლად სამაზრო სასამარ-
თლოს და მთლიანი საკასაციო ინსტანციის შექმნა, უფროს
გამომძიებელთა ინსტიტუტის გაუქმება, დამცველთა კო-
ლეგიის მთლიანი პრეზიდიუმის დაარსება, სასამართლო
საპროკურატურა დარგში მომუშავეთა ცოდნის აწვევა,
იურიდიული ლიტერატურის გამოცემათა გაძლიერება და
საერთოდ ისეთი მდგომარეობის შექმნა, როდესაც შეიძ-
ლება გადაჭრით ითქვას, რომ ჩვენი სასამართლო, საპრო-
კურატურა და საგამომძიებლო ორგანოები დაკისრებულ
დიდ საპასუხისმგებლო დავალებებს სწორად და საეხებით
ასრულებენ და რევოლიუციური კანონების განმტკი-
ციების საშუალებით დიდ დახმარებას უწევენ საბჭოთა
ხელისუფლების უდიდეს საქმიანობას სოციალისტური
აღმშენებლობის საკითხის დამუშავება—გადაჭრაში.

საქარტოვლოს გასაბჭოების შეიდი წლის თავზე აუ-
ცილებელია ჯამი გაუკეთდეს სასამართლო ორგანოების
საქმიანობას, მის შეფასებას, უზნებთა რაოდენობას, პირად
შემადგენლობას, და რომ სწორი დასკვნა გაკეთდეს, საქი-
როა წარსულ წლებში არსებულ მდგომარეობის შედარება
უკანასკნელ წელში არსებულთან, რის გამოც ციფრები
და დახასიათება მოყვანილია 1925, 26, 27 და 28 წ.წ.
მოყვანილ ციფრების პირველი ნაწილი შეეხება უხედავ
სასამართლოს, სამაზრო სასამართლოს, სახალხო სასამარ-
თლოს, პროკურატურას, სახალხო გამომძიებლებს და სასა-
მართლო აღმასრულებლებს, უზნების რიცხვის, პირად შე-
მადგენლობას, სოციალურ მდგომარეობას, პარტიულ მი-
მართულების საკითხს, განათლებას, ჰასაკს და მუშაობის
სტაჰს.

სსსა რა სსსა წლები.	სსამართლის, საგამომ. უბნების რიცხვი	სოც. მდგომარეობა				პარტ. მიმართ.	პარტ. სტაჟი			სქესი	განათლება			წლოვანება				მუშაობის ან დარგ				
		ს უ ლ	მათ შორის			კომპარტიის წევრები	უპარტოო	ტექნიკურის რეგოლოგც.	1917—1921 წ.	1921—1926 წ.	პაპობითი	დედობითი	დაბალი	საშუალო	უმაღლესი	18—25 წ.	25—35 წ.	35—45 წ.	45 წ. და ზევით	1 წლამდე	2 წლამდე	3 წლამდე
			მუშები	მშრომ. ინტელ.	გლეხები																	
უ წ ე ნ ა ე ს ი ს ა ს ა მ ა რ ტ ო ე ბ ი.																						
1925 წელი	1	13	2	8	3	12	1	8	5	—	12	1	10	1	2	—	7	4	2	4	6	3
1926 წ.	1	13	3	6	4	12	1	8	5	—	13	—	8	2	3	—	8	4	1	2	1	10
1927 წ.	1	13	2	8	3	11	2	7	6	—	13	—	9	2	2	—	9	3	1	2	—	11
1928 წ.	1	22	7	13	2	15	7	6	14	2	22	—	10	5	7	—	14	6	2	—	—	7
ე ო ფ ი ლ ი ო ლ ქ ი ს ს ა ს ა მ ა რ ტ ო ე ბ ი.																						
1925 წელი	2	29	10	17	2	25	4	14	11	—	24	1	12	13	4	—	6	10	12	5	13	7
1926 წ.	2	31	11	16	4	27	4	15	16	—	30	1	13	14	4	1	5	12	13	1	18	8
1927 წ.	2	32	11	15	6	28	4	15	15	2	31	1	13	14	4	1	13	14	4	2	13	14
ს ა მ ა ზ რ ო ს ა ს ა მ ა რ ტ ო ე ბ ი.																						
1928 წ.	15	24	5	16	3	19	5	11	8	—	24	—	13	7	4	—	16	6	2	—	—	17
ს ა ს ა ლ ხ ო ს ა ს ა მ ა რ ტ ო ე ბ ი.																						
1925 წელი	68	76	28	41	7	65	11	23	20	22	73	3	52	21	3	4	33	25	14	29	36	6
1926 წ.	71	90	37	39	14	81	9	14	42	34	86	4	63	23	4	5	41	32	12	12	56	13
1927 წ.	73	93	43	37	13	85	8	11	45	37	88	5	64	21	8	7	48	29	9	8	29	41
პ რ ო კ უ რ ა ტ უ რ ა.																						
1925 წელი	—	38	1	37	—	17	21	3	8	6	38	—	2	14	22	7	22	8	1	7	12	19
1926 წ.	—	39	1	34	4	26	13	3	12	11	39	—	5	18	16	11	21	6	1	6	12	7
1927 წ.	—	41	2	32	7	33	8	3	24	14	41	—	7	19	15	12	23	5	1	9	4	9
ს ა ს ა ლ ხ ო გ ა მ ო მ ძ ი ე ბ ლ ე ბ ი.																						
1925 წელი	44	44	4	37	3	9	35	—	2	7	44	—	7	12	25	6	24	12	2	8	9	2
1926 წ.	47	47	6	34	6	12	35	—	3	9	47	—	9	20	18	11	27	7	2	7	17	5
1927 წ.	51	51	8	35	9	14	37	—	5	9	51	—	11	24	16	14	29	6	2	9	23	5
უ რ ი დ ე ს ს ა ქ მ ე თ ა გ ა მ ო მ ძ ი ე ბ ლ ე ბ ი.																						
1925 წელი	1	1	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
1926 წ.	1	1	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
1927 წ.	1	1	—	1	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—
უ ფ რ ო ს ი გ ა მ ო მ ძ ი ე ბ ლ ე ბ ი.																						
1925 წელი	14	14	—	14	—	2	12	—	—	2	14	—	—	2	12	2	6	5	1	2	—	—
1926 წ.	16	16	—	16	—	2	14	—	—	2	16	—	—	2	14	2	6	5	1	2	—	—
1927 წ.	16	16	—	16	—	3	13	—	—	3	16	—	—	4	12	3	6	6	1	1	—	—
ს ა ს ა მ ა რ ტ ო ს ა ლ მ ა ს რ უ ლ ე ბ ლ ე ბ ი.																						
1925 წელი	33	39	—	39	—	—	39	—	—	—	39	—	17	22	—	—	11	14	14	—	—	—
1926 წ.	39	45	—	45	—	1	44	—	—	1	45	—	18	27	—	1	9	18	18	1	—	—
1927 წ.	44	51	—	49	2	2	49	—	—	2	51	—	20	31	—	2	8	17	24	2	1	—

1) უზენაესი სასამართლო, როგორც აღნიშნულია ცხრილში, ერთია, რეორგანიზაციის შემდეგ მის წევრთა რიცხვმა იმატა 13—22-მდე. ეს გამოწვეულია მთლიანი საკასაციო ინსტანციის შექმნით. უზენაესი სასამართლოს პრეზიდიუმის დადგენილებით საკასაციო საქმეების განსახილველად, რომელიც აღიძრება დასავლეთ საქართველოს სასამართლოებში, — ქ. ქუთაისში დაარსებულია სესია ექვსი წევრის შემადგენლობით. პირადი შემადგენლობა, როგორც სოციალური მდგომარეობის, სტაჟისა და აგრეთვე იმის მხრივ, თუ რამდენია ამ შემადგენლობაში კომუნისტური პარტიის წევრი, დამაკმაყოფილებელია.

2) ყოფილ ოლქის სასამართლოს (დღეს სამაზრო სასამართლოს) შემადგენლობა თითქმის იმავე სურათს იძლევა, რაც უზენაესი სასამართლო, აქედან დასკვნა—მიუხედავად იმისა, რომ სამაზრო სასამართლოები დაფანტულია რესპუბლიკის სხვა და სხვა კუთხეებში, მათი პირადი შემადგენლობა წარმოადგენს იმის გარანტიას, რომ პროლეტარული სასამართლოს ხაზი მტკიცეთ იქნება დაცული და თუ ადგილი ექნება რაიმე ფორმალურ დარღვევას, ასეთის გასწორებისათვის მოწოდებულია უზენაესი სასამართლო.

ოლქის სასამართლოს რეორგანიზაციის და სამაზრო სასამართლოების დაარსების მოწინააღმდეგენი მიუთითებდნენ, რომ მაზრებში სასამართლოს გადატანა დაასუსტებს კლასიური ხაზის სწორ გატარებას, მაგრამ როგორც ცხრილი გვიჩვენებს სამაზრო სასამართლოს პირადი შემადგენლობა საწინააღმდეგო სურათს გვიშლის.

3) სახალხო სასამართლოს შემადგენლობა სოციალური მდგომარეობის და კომპარტიის წევრების რაოდენობის მხრივ უსათუოდ დამაკმაყოფილებელია, მაგრამ სასამართლოს დარგში მუშაობის სტაჟის მხრივ მოიკოჭლებს. ეს აისხნება იმით, რომ მოსამართლეთა ხშირად გადრჩევას აქვს ადგილი, რაც უარყოფით მოვლენად უნდა ჩაითვალოს დღეს, როდესაც ცხოვრების პროცესი დღითი დღე რთულდება, რის გამო იქნება ახალ-ახალი ნორმები, ასეთ გართულებულ დროს სახალხო მოსამართლის ხშირი გადარჩევა, ძველის ახლით შეცვლა აუცილებლად უარყოფით შემდეგს იძლევა და ამიტომ შემდეგში, მოსამართლეთა რომელიც ღირსეულად ასრულებს დაკისრებულ დავალებებს, არ უნდა გადავირჩიოთ უნდა ვეცადოთ ერთგვარი სტაბილიზაცია მოხდეს მოსამართლის, გამომძიებლის და პროკურატურის პირად შემადგენლობაში.

4) რაც შეეხება სასამართლო აღმასრულებლებს, როგორც ეს აღნიშნულია ცხრილში, სამწუხაროთ ჯერ ჯერობით ამ დარგში გამუშურება არ მოხდარა საჭიროა სულ მოკლე ხანში ამ დარგსაც შეეხოს განახლება და მოხდეს მისი გამუშურება.

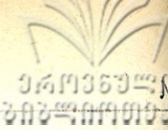
სასამართლო ორგანოების პირადი შემადგენლობის საკითხის შესწავლის შემდეგ აუცილებელია მათ მუშაობაზე ლაპარაკი, მოყვანა ციფრებისა სასამართლოს ხელში გასულ საქმეების რაოდენობის შესახებ და მათი მოკლე დახასიათება.

სახალხო სასამართლოებში შემოსულ სისხლის სამართლის საქმ. ხასიათი.

სსპა და სსპა წლებში	შემოვიდა სულ	ს ა ე რ თ ო რ ი ც ხ ვ ი დ ა ნ													
		მმართველოს საწინააღმდეგო	თანამდებობრივი			დანა- შეუღწეო დარგის შეული	პირივნების საწინააღმდეგ.				ქონებრივი			ხალხის ჯანმრთელობის საწინააღმდეგო დაზღ. წესების დარღვევა	გამოურკმანველი
			მთ შორის	მთიფისება გაფლან- გვა	შეჭრთამეობა		ს	შ	ს	სტეულის დაზიანება და ძალადობა პირი- რივნების წინააღ- მდეგ	პირადი შეურაც- ყოფა	მოტაცება მიმალვა	ს		
1925 წ.	43560	13828	908	—	—	2231	1670	—	11980	—	8193	144	6087	2021	306
1926 წ.	55214	20503	815	592	91	670	20395	4075	11852	94	10813	39	6851	1492	526
1927 წ.	41709	13600	751	564	110	368	15622	3844	9710	138	8607	166	4970	1198	—

სახალხო და შრომის სასამართლოებში საქმეთა მიმდინარეობა.

სსპა და სსპა წლებში	იყო დაუმთავრ.		შ ე მ ო ვ ი დ ა		დამთავრდა		დ ა რ ჩ ა	
	სისხლის მართლის	სამოქალაქო	სისხლის მართლის	სამოქალაქო	სისხლის მართლის	სამოქალაქო	სისხლის მართლის	სამოქალაქო
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1925 წ.	7491	6826	43560	45703	32786	38704	18265	13825
1926 წ.	18265	13825	55214	68245	44848	63062	28631	19008
1927 წ-ის 9 თვეში	2863	19008	41709	50721	43209	45568	27131	24261

სახალხო სასამართლოების მიერ მიღებულ სოც. დაცვის ღონისძიება.

სხვა და სხვა წლებში	საერთო რიცხვი მსჯავრდებულთა	ს ა ე რ თ ო რ ი ც ხ ვ ი					პარობითი სა-სჯელი	პარობითი სა-სჯელი
		თავისუფლ. აღკვეთა		იძულებითი მუშაობა	ჯარიმა	საზღვრულ-ბრძოლე-ბითი და-ქონვა		
		განცალ-კეებით	განცალ-კეებ. მიუღებ.					
1925 წ.	15718	255	3449	1865	7661	462	1988	
1926 წ.	16952	264	4524	1576	7863	337	2391	
1927 წ.	9505	152	2680	575	4394	181	1523	

ოლქის სასამართლოს მე 2 ე ინსტ. სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეთა მიმდინარეობა.

წლები	სხვა და სხვა მართ-ულ შემთხვევები	სულ დამთავრდა	სამოქალაქო დამთავრდა აქედან %		სამოქალაქო საქმე-თა საერთო რიცხვი შემოვიდა ოლქის სასამართლოებში	მე-მართლებს. სა-სამ. დამთავრებულ საქმეთა	სულ დამთავრდა	სისხლ. სამართლ. დამთავრდა აქედან %		საქმეთა საერთო რიცხვი რომელიც შემოვიდა ოლქის სასამართლოებში	ასეთ საქმეების % მართლ. დასამართლებს.
			გადაწყვეტი-ლება და-ტყიდა	გაუქმდა				გადაწყვეტი-ლება და-ტყიდა	გაუქმდა		
9 თვე 1925 წ.	აღმოსავლეთ საქართველო	3459	59	41	—	—	1285	55,2	44,8	—	—
	დასავლეთ საქართველო	1307	58,5	41,5	—	—	1014	50,7	49,3	—	—
	სულ საქართველოში . . .	4766	58,9	41,1	4330	12,5	2299	53,1	46,9	2443	—
9 თვე 1926 წ.	აღმოსავლეთ საქართველო	3676	68,7	31,7	—	—	1999	56,6	43,4	—	—
	დასავლეთ საქართველო	2040	59,7	40,3	—	—	1989	57,8	42,2	—	—
	სულ საქართველოში . . .	5716	65,3	34,7	5871	9,3	3988	57,6	42,4	3875	—
9 თვე 1927 წ.	აღმოსავლეთ საქართველო	2655	67,1	32,9	—	—	1229	67,3	32,7	—	—
	დასავლეთ საქართველო	1370	60,9	39,1	—	—	1179	63,1	36,9	—	—
	სულ საქართველოში . . .	4025	64	36	4472	9,8	2408	65,3	34,7	3073	—

მოყვანილ ცხრილებიდან საყურადღებოა სახალხო სასამართლოებში საქმეთა მატება, მიუხედავად იმისა, რომ საქმეების შემოსვლამ 1927 წელში შედარებით 1926 წელს იკლო. თუ სახალხო სასამართლოების წარმოებაში 1925 წელში იყო ორივე ხასიათის საქმეები 14 ათასზე ცოტა მეტი, 1927 წელში დაუზოგვრებელი საქმეთა რიცხვი უდრის 47 ათასს. მატება 300%-ია. ეს მოვლენა უარყოფით გავლენას ახდენს სასამართლოს მუშაობაზე და ამ საკითხს განსაკუთრებით ყურადღება უნდა მიექცეს. რაც შეეხება სახალხო სასამართლოს მიერ გატარებულ სოციალურ დაცვის ღონისძიების პოლიტიკას, ის სავსებით ეფუძება ჩვენ დღევანდელ პოლიტიკას. აღსანიშნავია აგრეთვე ის გარემოება, რომ საგარეობაში იკლო სამეურნეო დარგის დანაშაულთა რიცხვი, რაც უნდა აიხსნას რევოლუციური კანონიერების განმტკიცებით.

გასაჩივრებულ საქმეთა მოძრაობა მეორე ინსტანციაში ნათელჰყოფს, რომ ჩვენი სახალხო სასამართლოები დღით დღე უფრო ერკვევიან მოვალეობის სწორ ასრულებაში, რასაც ადასტურებს გაუქმებულ საქმეთა პროცენტის დაკლება—1925 წელში 44 %-იდან 1927 წელში მიყვანილია 34 %-მდე.

საინტერესოა აგრეთვე ის გარემოება, რომ ჩვენ სასამართლოებს რევოლუციის პარველ წლებში უზღებოდათ დიდი პროცენტი სისხლის სამართლის საქმეების განხილვა, მაგრამ ახალი ეკონომიური პოლიტიკის შექმნის მდგომარეობა იცვლება და სამეურნეო ცხოვრების გიგანტური ნაბიჯით წინსვლამ საქმეთა გავლენა მოახდინა საზოგადოებაში სამოქალაქო ურთიერთობის გაღრმავება—გაფართოვებაზე, რამაც თავის მხრივ გამოიწვია სასამართლო ცხოვრების გამოცოცხლება. სამოქალაქო ურთიერთობის აღორძინება ერთის მხრივ გამოიხატა ასეთივე ხასიათის საქმეების ზრდაში, რა გვარი საქმეებიც 1924

წელში ნაკლები იყო სისხლის სამართლის საქმეების წლის მეამედ მეოთხედში შეადგენდა მთელს 42 უფრო საგრძობი იყო ეს მოვლენა აღმოსავლეთ საქართველოში, სადაც ასეთ საქმეების წილი შემოსულ შემთხვევებში მასში შეადგენდა 38%-ს. ასეთი მდგომარეობა დიდ ხანს არ გაგრძელდება და დამოკიდებულია სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეების შორის, როგორც ქალაქში (უფრო მეტი პროპორცია აგრეთვე სოფლებშიც (მედარებით ნაკლები) ეკანონიზაცია დაჯანსაღებისთან ერთად თანდათანობით იცვლება. მიღის საქმეების სასარგებლო ტენდენციით 1924 წ. ნასკნელ მეოთხედში ქალაქში შემოსულ თვეთუთ 100 სხლის სამართლის საქმეზე მოდიოდა—73, მაზრაში—1925 წ. ქალაქში—100, მაზრაში—100, 1926 წ. ქალაქში—121, მაზრაში—116. ეს კავშირი სამოქალაქო საქმეებსა და სამეურნეო წინსვლადობის შორის ნათელი იქნება, თუ ავიღებთ ისეთ სამეურნეო ადგილს, როგორც არის შორაპნის მაზრა, სადაც 1925 წელში შემოსულ 100 სისხლის სამართლის საქმეზე მოდიოდა სამოქალაქო 160, 1927 წ. უკანასკნელ მეოთხედში კი 180. წლიური მატება სამოქალაქო საქმეების პუბლიკაში 1926 წელში გამოიხატება 22.538-ში, შეადგენს თითქმის 50%-ს.

დამცველთა კოლეგიის წევრები მთელ საქართველოში 400-ზე მეტია. როგორც ზემოდ აღნიშნულია, მისი მძღვანელობას უწევს რესპუბლიკანური პრეზიდიუმი, ცველთა კოლეგიის წევრები მუშაობენ, როგორც საშუალო შეთანხმებით, ისე სასამართლოს დაჯალბებით; მათი უფასო მუშაობა გამოიხატება სასამართლოს დანიშნულ უფასო დაცვაში და მორიგეობაში საკონსულტაციო რეგში, სადაც რჩევა დარიგებას აძლევენ და დარიგებულ უწერენ განცხადებებს. უნდა აღინიშნოს, რომ დამცველთა

კოლეგიის წევრების უსასყიდლო ომუშაობა ქალაქებში საქმოდ საგრანობია, მხოლოდ რაც შეეხება სოფელს, იქ იურიდიული დახმარების საქმე გლენებისათვის არ არის სათანადო სიმალღეზე დაყენებული.

რა უნდა გაკეთდეს უწინარეს ყოვლისა უახლოეს დროში:

გარდა იმ მნიშვნელოვან საქმიანობისა, რომლის გაკეთება ყოველ დღე უნდა იუსტიციის ორგანოებს საჭიროა პირველ ყოვლისა ყურადღება მიექცეს:

1) სახალხო სასამართლოები განტვირთულნი უნდა იქნენ და მათ წარმოებებში მყოფი მცირე ფასიანი ძიების და უმნიშვნელო წესრიგის და უფლების დარღვევის საქმეები გადაეცეს თემადმასკომებს განსახილველად და მით სასამართლო დაუახლოვით ფართო მშრომელ მასას.

2) საჭიროა არსებულ საპროცესო ნორმების გადასინჯვა და გაუქმება იმისა, რაც ქმნს ბიუროკრატიზმს; საკაციაო კოლეგიების უფლებების გაფართოვება, იმ მიზნით, რომ უმნიშვნელო შესწორებანი შეიტანოს განხილულ საქმეში და ამით აცდენილ იქნეს თავიდან საქმის ხშირი დარღვევა.

3) სისტემატიურად და ხშირ ხშირად ინსტრუქციების მიცემა სახალხო მოსამართლეებსა და გამომძიებლებსათვის. ასეთი მუშაობა უნდა ტარდებოდეს არა ცირკულარების და ინსტრუქციების წერიტ, არამედ ადგილებზე პირადი მისვლით და საქმის გაცნობით.

4) იურიდიული თვით განვითარების წრეების მოწყობა, რისთვისაც სახელმწიფო ენაზე საჭიროა სათანადო იურიდიული ლიტერატურის გამოცემა და ადგილებისათვის მოწოდება.

5) სასამართლოს მუშაკთა სავაზრო თათბირების მოწყობა ადგილობრივ ხელისუფლების არმომადგენლების მინაწილეობით სხვა და სხვა საკითხების შესასწავლათ ეს საკითხი დღეს უკვე დასმულია სასამართლოს წინაშე პარტიის და ხელისუფლების მიერ.

6) სისტემატიური და გადამწყვეტი ბრძოლის წარმოება ისეთი ხასიათის დანაშაულის წინააღმდეგ, რომელიც აფერხებს ჩვენი სოციალისტური მშენებლობის სწრაფ განვითარებას (გაფლანგვა ხელისუფლების გადამეტება, ბიუროკრატიზმი და სხვ.)

7) სასამართლოს მუშაობის და პრაქტიკის მოთავსება როგორც იუსტიციის ორგანიზაციულ ჟურნალში „სამართალთა სამართალში“, ისე საერთოდ პრესაში.

8) ზოგიერთ მაზრებში ბოლო უნდა მოელოს სასამართლოს მუშაკების ცოდ მატერიალურ მდგომარეობას აღმინისტრაციული ხარჯების სიმცირეს და შენობის უარსებობას და შეიქმნას ერთგვარი პირობები ყველა სასამართლოებში, როგორც არის ტფილისში და მის მაზრაში.

ჩვენი სასამართლოების თანდათანობითი განვითარება 7 წლის პროლეტარული რევოლუციის განმავლობაში უსათუოდ გვარწმუნებს იმაში, რომ საბჭოთა ხელისუფლების მიერ შექმნილი სახალხო სასამართლოები და პროკურატურა სდგას თავის დანიშნულების სათანადო სიმალღეზე.

ასეთი რწმენით, ჩვენ წითელ იუსტიციის მუშაკები საქართველოში, გადადივართ მე 8 წელში და საერთოდ კი მუშათა კლასის დიქტატურის მე-11 წელში.

ა. კაჭარავა.

პროკურატურა უზიდი წლის თავზე.

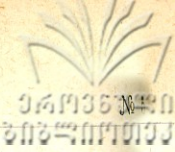
სახელმწიფოს მიერ შემოღებული ახალი ეკონომიური პოლიტიკის განსამტკიცებლად და განსავითარებლად საჭირო იყო რევოლუციური კანონების მტკიცედ გატარება ცხოვრების ყოველივე დარგში. თუ კი სამხედრო კომუნისმის პერიოდში უფლებრივი დარგი ძალიან

გამარტივებული იყო, ახალი ეკონომიური პოლიტიკის შემოღების შემდეგ აუცილებელი გახდა არსებობა განახლებულ ცხოვრებასთან შეფარდებულ კანონებისა. თავის თავად ცხადია, რომ ახალ კანონების შექმნით არ დამყარდებოდა რევოლუციური კანონიერება, თუ კი ეს კანონები დარჩებოდა მხოლოდ ქალაქებში დაწერილად და ახალ საბჭოთა სამართალს არაფერ არ შეითვისებდა და მის მოთხოვნას არ შეასრულებდა. ამ ამოცანის განსახორციელებლად საჭირო იყო ისეთი ორგანოს შექმნა, რომელსაც დაეკისრებოდა რევოლუციური კანონების დაცვა და მშრომელი მასის შეგნებაში იმ იდეის შთანერგვა, რომ რესპუბლიკის მთელ ტერიტორიაზე უნდა არსებობდეს რევოლუციური კანონიერების ერთნაირი გავება. ისეთი ორგანო, რომელსაც შეძლო აღნიშნულ რთულ ფუნქციების ორგანიზაციულად შესრულება სახელმწიფოს აპარატის სისტემაში არ არსებობდა და ამისათვის მმართველ ორგანოებმა შექმნეს სახელმწიფო პროკურატურა.

სახ. პროკურატურა დაარსებულ იქნა სოფლად საქართველოს ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის 1922 წ. 7/XI დადგ ნიღებით, მაგრამ დაიწყო ფაქტიურად მოქმედება 1923 წ. თებერვლის ბოლო რაიონებიდან. ამ დროიდან იწყება პროკურატურის შტატის შექმნა, რაც დათავრებულ იქნა იმავე წლის ნოემბრის თვეში. ამ საორგანიზაციო მუშაობის პროცესში დიდი ყურადღება იყო მიქცეული იმაზე, რათა პროკურატურა, განსაკუთრებით მაზრაში, დანაშნული ყოფილიყო ისეთი პირი, რომელიც როგორც მომხადების მარვი, ისე თავისი კლასური მიდგომით შესძლებდა მასზე დაკისრებულ რთულ ამოცანების შესრულებას.

ისეთ მოშაკების შერჩევა რომლებიც იქნ ბოდნენ რევოლუციური კანონიერების ცხოვრებაში მტკიცედ გამტარებლნი, სირთულეს წარმოადგენდა ერთის მხრივ შესაფერისი კადრის უყოლობის გამო, და მორეს მხრივ ამის გამო. რომ ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოები იჩენდნენ მიდრეკილებას ემოქმედათ ცენტრთან დამოუკიდებლად. ამისათვის ცენტრალური პროკურატურა ცირკულირების და ინსტრუქციების დაგზავნით, ინსტრუქტორების ადგილებზე მავლინებით, პროკურატურის თათბირთა მოწვევით და მათთან მოდმიყო კავშირის დაჭერით იცეზობდა და ლებულობს ღონისძიებას ახლად დანიშნულ პროკურატურების მოსამხადებლად. ამავე დროს მე-14 საკავშირო პარტკონფერენცია ითვალისწინებს რა გართულებულ ეკონომიურ ცხოვრების პირობების მოთხოვნას რევოლუციურ კანონიერების უწყველად გატარების შესახებ, სათანადო დირქტივებს უგზავნის სახელმძღვანელოდ ადგილობრივ პარტოგანიზაციებს, რომლებიც თავის მარვი დახმარებას უწყევენ პროკურატურას.

პროკურატურის სტრუქტურა პირველ ხანებში ჩამოყალიბდა შემდგინარად: მას სათავეში უდგას რესპუბლიკის პროკურატორი, რომელიც თავის თანამემწის და საპროკურატურო განყოფილებას მეშეობით ახორციელებდა ზედამხედ ელობას სახლმწიფოს ცხოვრების ყოველ დარგში. ამავე დროს ყოველ მაზრაში დანიშნული იყო პროკურატორის თანამემწე, ხოლო ქალ. ტფილისში და ქუთაისში უზნის პროკურატორის თანამემწე ყველა ესენი უშუალოდ ემორჩილებოდნ ოლქის პროკურატორს. ოლქის პროკურატორები კი რიცხვით ორი—ერთი აღმოსავლეთ და მეორე კი დასავლეთ საქართველოს—თავის მარვი ემორჩილებოდნ ცენტრალურ პროკურატურას; მაგრამ 1927 წ. 27 II გაუქმებულ იქა მაზრის და უზნის პროკურატორის თანამემწეების თანამიღობობა და მათ ნაცილად დაწესებულ იქნა ქალაქის უზნის და მაზრის პროკურატორა, რომელიც უშუალოდ ემორჩილ ბოდა ცენტრს. ამრიგად მაზრის პროკურატორის მუშაობა მკდროთ დაუკავშირდა ცენტრალურ პროკურატურას, რომელსაც ის უშუალოდ

ულდგენს თავის მუშაობის პერიოდულ ანგარიშს. ამასთანავე საჭირო შემთხვევაში ის იღებს ცენტრალურ პროკურატურისაგან, როგორც გაერთიანებულ ორგანოსაგან სახელმძღვანელო დირექტივებს. ასეთი ცენტრალიზაცია გამოწვეული იყო ერთი მხრივ იმით, რომ მომავალში თავიდან აცილებულ ყოფილიყო საქმის გაჭიანურება და მეორე მხრივ კი ზედამხედველობის დარგში პრაქტიკის მიხედვით შემუშავებულიყო ერთნაირი ძირითადი სახელმძღვანელო დებულებანი. 1927 წ. ნოემბრის თვეში ოლქის სასამართლოების რეორგანიზაციასთან დაკავშირებით გაუქმდა ოლქის პროკურატურაც, რომელიც მასთან იმყოფებოდა და რომლის მოვალეობას, მაზრის პროკურატურის სტრუქტურას შეცვლის შემდეგ, შეადგენდა უმთავრესად ბრალმდებლობის გაწევა ოლქის სასამართლოებში.

პროკურატურის ორგანიზაციის პირველ ხანებში პროკურორი განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა მომკვლევ, საგამომძიებლო და სასამართლო ორგანოების საქმიანობას. ამ დარგის ზედამხედველობას ის ახორციელებდა უმტკივნეულოთ იმის შეგნებით, რომ ის თავისი ბუნებით მჭიდროდ დაკავშირებულია აღნიშნულ ორგანოებთან და ამის გამო საერთო ზედამხედველობას პროკურორის მუშაობაში თვალსაჩინო ადგილი არ ეკირ. ამისათვის ამ ნაკლის შესასწორებლად ცენტრალურ პროკურატურის მიერ მიღებულ იყო შესაფერისი ღონისძიება, რასაც შედეგად მოჰყვა ის, რომ მაზრის პროკურატურა თანდათანობით ებმება საერთო ზედამხედველობის განხორციელებას საქმეში და დღეს-დღეობით, ადგილობრივ პირობების მიხედვით, ამ ნიადაგზე წამოჭრილ საკითხებს ის სწვევტს შედარებით სწორად.

უნდა აღინიშნოს, რომ საერთო ზედამხედველობის დარგი ძლიერ რთულია, რადგან ის ეხება მაზრაში მოქმედ თითქმის ყველა ორგანოების მუშაობას და ამის მიხედვით დიდ მაზრებში დაარსებულ უნდა ყოფილიყო მეორე პროკურორის თანამდებობა სპეციალურად ამ დარგისათვის. ნაწილობრივ ცენტრალურ პროკურატურამ ამ უკანასკნელ ხანებში გადადგა ეს ნაბიჯი და ოთხ მაზრაში, სახელობრ გორისა, სიღნაღისა, შორაპნისა და სენაკის, შექოილო მეორე პროკურორის თანამდებობა. ყველა მაზრაში მეორე პროკურორის თანამდებობის დაარსების აუცილებლობაზე მიგვითითებს ის გარეგანება, რომ პროკურორი მაზრაში გარდა ზემოაღნიშნულ მრავალგვარი მოვალეობისა ეწევა კულტურულ მუშაობას მშრომელ გლეხობასთან. აკოებს მოხსენებებს რევოლიუციურ კანონიერების და საბჭოთა სამართლის პოლიტიკის შესახებ. იძლევა განმარტებებს იმ საკითხებისა, რომელიც კლესობას უშუალოდ შეეხება (გადასახადის მიწის სარგებლობის, კომლის გაყრის და სხვა), აძლევს აგრეთვე ლაჩბ გლეხობას რჩევას და იღებს მონაწილეობას სოფლის სამკითხველოს საქმიანობაში.

პროკურატურამ მშრომელი მოსახლეობის სასამართლოსთან დაახლოების მიზნით რესპუბლიკის ყველა მაზრაში შექმნა საზოგადო ბრალმდებლობის ინსტიტუტი და აწარმოებს საზოგადო ბრალმდებულებთან სისტემატიურ მეცადინეობას.

გარდა ამისა პროკურორი ფხიზელი დარაჯია მუშაკორების და გლეხკორების საქმისა: აძლევს მას დარიგებას, რჩევას, რითაც ცდილობს ჩააყენოს მათი მოღვაწეობა სწორ კალაპოტში და აარიდოს იმ შენიშვნას, რომელსაც მათ შორის ზოგიერთი სამართლიანად დებულობდა. პროკურორი ხშირად ესწრება მუშაკორების თათბირს. ასეთმა კონტაქტურმა, ხელჩაკიდებულმა მუშაობამ მოიტანა ასურველი ნაყოფი.

ამრიგად პროკურატურას დაკისრებული აქვს მეტად რთული და საპასუხისმგებლო ამოცანები, რისთვისაც საჭირო იყო მძლავრი აპარატის შექმნა. თუ რესპუბლიკის პროკურატურის საქმიანობას პირველ ხანებში სისუსტე

ემჩნეოდა, ეს აიხსნებოდა იმ გარემოებით, რომ ჯერ დევნორჩ ახალგაზრდა დაწესებულებას — პროკურატურა როგორც ფართო მასის, აგრეთვე სახელმწიფოს ორგანიზაციის ზოგიერთ მუშათა თვალში არ ჰქონდა ის პოპულარობა, რომლითაც ის დღეს დღეობით სარგებლობდა რომლის ღირება და ავტორიტეტი ყოველ დღე უფრო და უფრო მტკიცდება მოსახლეობაში, გარდა ამისა უნდა აღინიშნოს, რომ პროკურატურას მისი დაარსების პირველ პერიოდში არ ჰყავდა სათანადოდ მომზადებული მუშაკორები და საკმაო კადრი, მაგრამ ამ უამად საქართველოს გასაბჭოების 7 წლის თავზე თამამად შეიძლება ითქვას, რომ პროკურატურის მუშაკები, მიღებული გამოცდილებით აღჭურვილნი, უკვე საკმაოდ მომზადებული არიან იმისათვის რომ სძლიონ დაკისრებულ ამოცანებს.

დ. გაგუა.

ს ა გ ზ ო ტ ა ს ა მ ა რ ტ ა ლ ი უნივერსიტეტი.

(სოციალისტური ზნეობის სამი ფაქტორი).

ზნეობის საკითხი გარდამავალ პერიოდში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იღებს. ბურჟუაზიული ზნეობის და უფლებრივი გრძნობები იშლება, იღეწება და კვდება ახალი საზოგადოება, დამყარებული ახალ სამეურნეო სისტემასა და საზოგადოებრივ ურთიერთობაზე, ჯერ კიდევ ვერ ჰქმნის მტკიცე ზნეობრივსა და უფლებრივს ნორმებს ბრძოლა და ჭიდილი ძველსა და ახალს საზოგადოებრივ ძივს შორის, რომა გარდატეხა ყოფის დარგში, შეჯიბრებისა და ახალ ელემენტებს შორის სოციალისტურ საზოგადოებრივ ფორმების დამკვიდრების პროცესში, იწვევს ზნეობრივი ნორმების უკიდურეს უმტკიცობასა და რელიტეობას.

ამ მოვლენას უდიდესი გავლენა აქვს სამართლის დარგში. ზნეობა როცა უმტკიცოა, სასამართლოს დარბაზები სავსეა. ადამიანთა საქციელის უმთავრესი რეგულატორი ის შინაგანი სულიერი პროცესებია, რომლებშიც გარკვეულ სოციალ ვითარებაში, საზოგადოებრივი ზნეობის კრიზისის ნიადაგზე, ანოყიერებს დანაშაულთა ზრდას საზოგადოების კრიმინალურ ხარჯებს. დღეს, კლასობრივ ძალთა ძირითად ადგილგადანაცვლების, ძველი ყოფილი და ზნეობის რღვევის დროს, რომელთა ნაცვლად ჯერ კიდევ არ ჩამოყალიბებულა ახალი, მტკიცე საზოგადოებრივი წესები, იურიდიული და ზნეობრივი ნორმები, დანაშაულობათა ზრდა აღბევალი ხაზით ვითარდება.

ასეთ კონკრეტ ისტორიულს პირობებში, სოციალისტური პოლიტიკის ერთ ერთი ძირითადი ამოცანა ახალი ზნეობრივი გრძნობებისა და ნორმების დამკვიდრებაა მდგომარეობის ცხადია, ეს ნორმები არ შეიძლება აღდგინოს ნისტრატული განკარგულებისა და საკანონმდებლო მოქმედების წესით ჩამოყალიბდეს. „ზნეობის კოდებსა და შემოღება შეუძლებელია იმ უბრალო მოსაზრებით, რომ ზნეობის სანქცია პიროვნების შინაგანი, სულიერი კონსტიტუციის საქმეა და არა გარეგანი სახელმწიფოებრივ მოწყობის. ამის მიუხედავად სახელმწიფოს შეუძლებელი როლის შესრულება ახალი ზნეობისა და ყოველდამკვიდრების საქმეში, ამიტომ სახელმწიფო გულგრილად უნდა შეემყურ ვერ იქნება ახალი ზნეობისა და ყოფის ფორმების პროცესის.

მარადიული ზნეობრივი ნორმები ისტორიამ იცის. ბურჟუაზიული იურისპრუდენცია, ეთიკა, ფილოსოფია და სოციოლოგია სავსებით დამარცხდა მარადიული ზნეობრივ იმპერატივთა ძიებაში. ვერც დედუქტიური თეორიის მომარჯვებით მოხერხდა ისტორიულად მოცემული ზნეობრივ ნორმათა ახსნა, ვერც ინდუქტიური მეთოდით მოხმარებით ამ მოცემულ ნორმათაგან ზნეობის საერთო

იდეოლოგიის სისტემის შენება. ზნეობის პრობლემას სწორი დასაბუთება შესაძლებელია მხოლოდ კლასობრივ-მატერიალისტური თვალსაზრისით, რომელიც ზნეობის მატერიალურ პირობებს კლასის ეკონომიურ-პოლიტიკურ ინტერესში პირობობს, ხოლო ზნეობის ევოლუციურ კლასთან ბრძოლის განვითარების თავისებურებასა და ამ ბრძოლის ეკონომიურ-კულტურულ ფონში მიიჩნევს.

ამდენათვე დღეს, მუშათა კლასი მშენებელი სოციალისტური ეკონომიკის, სახელმწიფოსი და სამართლის, ქვეყნის ახალი, სოციალისტური ზნეობის ობიექტურ, ეკონომიურსა და პოლიტიკურ საფუძვლებს. ჩვენს სინამდვილეში სოციალისტური ზნეობის სამი უმთავრესი ფაქტორი არის საბჭოთა სახელმწიფო, საბჭოთა სამართალი და საბჭოთა მეცნიერება და ხელოვნება ე. ი. საბჭოთა უნივერსიტეტი.

საბჭოთა სახელმწიფო მთელს საზოგადოებრივ ცხოვრებას წარმართავს სოციალური ჩაგვრის წინააღმდეგ, ათავისუფლებს ადამიანს ეკონომიურ, პოლიტიკურ და ეროვნულ ჩაგვრისაგან, რომელიც დამყარებულია კერძო საკუთრების ინსტიტუტზე და ადამიანის ექსპლოატაციასზე, ე. ი. ჰქმნის ობიექტურ საზოგადოებრივ პირობებს ზნეობის წარმოებისა და ახლის დამკვიდრებისათვის. საბჭოთა სახელმწიფო თავის საგანმანათლებლო და სამხატვრო პოლიტიკით ხალხის მასებს, მილიონებს ზრდის მებრძოლ მოქალაქეთ, შეგნებულ პიროვნებად, პოლიტიკურ და საზოგადოებრივ ცხოვრების მებრძოლად და მშენებლად. მასის კულტურულ-პოლიტიკური შეგნებისა და მისი მოქალაქეობრივ-კლასობრივი აქტივობის ზრდა უდიდესი ნაკადია საზოგადოების ფსიქოლოგიაში ახალი ზნეობრივი გრძნობების დამკვიდრებისთვის.

საბჭოთა სამართალი, როგორც რევოლუციური კლასის ავანგარდის უფლებრივ გრძნობათა და ინტერესთა იურიდიული სასტემა, წინ უსწრებს კაპიტალისტურ სისტემაში აღზრდილ საზოგადოების ზნეობრივ შეგნებას. ამდენათვე, თუ რევოლუციამდე მუშათა კლასის ზნეობრივმა შეგნებამ გაუსწრო მეფურ სამართალს, დაუბრისბირდა მას და რევოლუციის აქტით ის გაანადგურა, დღეს მუშათა კლასის ავანგარდის მიერ შექმნილმა სამართალმა გაუსწრო უკულტურობისა და მონობის პირობებში აღზრდილ ფართო მასების ზნეობრივ გრძნობებს და გამოვიდა, როგორც შემოქმედი ჩაპოჩინილ ზნეობრივ შეგნებაზე. ამრიგად, საბჭოთა სახელმწიფოსა და განსაკუთრებით იუსტიციის ორგანოების ერთ-ერთი ძირითადი ამოცანაა რევოლუციური კანონების გამტკიცების, საბჭოთა სამართლის აზრის, იდეისა და პრაქტიკის პოპულარიზაციის გზით სოციალისტური ზნეობის საწყისების მომზადება, ხალხის ფართო მასებში ახალი უფლებრივი და ზნეობრივი გრძნობების დამკვიდრებისთვის ხელის შეწყობა. ახალი ყოფის ძიების პერიოდში, სასაპარათლოში, როგორც ანტისოციალურ ქმედობათა სამსჯავროში, ცხოვრებას მოაქვს ადამიანის სულის უდიდესი დრამები და ტრაგედიები. სასამართლოს განაჩენი გამოდის, როგორც მათი შეფასების საზომი და ამდენათვე საზოგადოებაში სოციალისტური აზრის დამამკვიდრებელი.

საბჭოთა უნივერსიტეტი წარმოადგენილი არის, როგორც ქვეყნის კულტურულ-ეკონომიური აღორძინების ინსტრუმენტი, დამყარებული მეცნიერების, ტექნიკისა და ხელოვნების მიღწევებზე. ჩვენი უმაღლესი სკოლა ამზადებს სპეციალისტებს ყოველს დარგში, ჩვენი მშენებლობის ყოველი ნაწილისთვის. ამ ამოცანაში ერთ მნიშვნელოვან მომენტს წარმოადგენს იუსტიციის მუშაკების მომზადება, საბჭოთა იურისტების აღზრდა, რომლებიც ახალის გაგებით, შეგნებითა და მოქმედებით შესძლებენ მუშათა კლასის სამართლის უტყუარსა და მიუდგომელ დაცვას. უნივერსიტეტი, ქვეყნის კულტურის ზრდისა და აღორძინების ხელის შეწყობით, ფართო მასებს უკავში-

რებს თანამედროვე მეცნიერების მიღწევებს და საფუძველს აცლის უიციობაზე, სიბნელეზე და ცრუმორწმუნეობაზე დამყარებულ ხალხის ზნეობრივ გრძნობებს.

და თითქოს შემთხვევით, არსებითად კი ისტორიის იმ კანონზომიერებით, რომელმაც მოგვცა ოქტომბრის რევოლუცია, ერთმანეთს შეხვდა სამი ისტორიული თარიღის ზემო, საბჭოთა სახელმწიფოს 7 წლის თავი, საბჭოთა იუსტიციის 7 წლას დღესასწაული და სახ. უნივერსიტეტის 10 წლის იუბილე. ეს სამი თარიღი, ჩვენს პოლიტიკისა და კულტურის ისტორიაში, მიჩნეული იქნება, როგორც უდიდესი ისტორიული მოვლენები, რომლებითაც იწყება ქართული სახელმწიფოებრივობისა და კულტურის რენესანსი. ჩვენითვის, კერძო საბჭოთა იურისტებისათვის, ეს სამი თარიღი წარმოადგენს სოციალისტური სახელმწიფოს, სამართლისა და ზნეობის დარგში პირველ ხარისხიან დატებს, რომელთა ნიადაგზე უნდა წარიმართოს სამართლის მეტყველებისა და იურიდიული პრაქტიკის ძირითადი შემოქმედება.

საბჭოთა სახელმწიფო, სამართალი და უნივერსიტეტი წარმოადგენენ ფართო მასებში სოციალისტური ზნეობის დამკვიდრების ფაქტორებს, რომლებიც საბოლოო ანგარიშში, სოციალისტური მშენებლობის უმაღლეს საფეხურზე, შექმნიან პარზონიულ საზოგადოებას, სადაც სახელმწიფო და სამართალი ადვილს დაუთმობს თავისუფალი და განვითარებული ადამიანის ზნეობას, დამყარებულს მეცნიერებისა და კულტურის უდიდეს მიღწევებზე. ქვეშაბრტად, საქართველოს მშრომელ ხალხს მართებს უდიდესი ზემო ამ სამი თარიღის-საბჭოთა სახელმწიფოს, სამართლისა და უნივერსიტეტის დღესასწაულის დროს, რადგან ამ თარიღებით ის მიმართავს ისტორიის ნებას მთელი საზოგადოების განთავისუფლების მიზნით.

სერგო ამაღლობელი.

ქართული უნივერსიტეტის ათი წელი.

ოქტომბრის რევოლუციის ათი წლის თავის შემდეგ ჩვენ ვხეილობთ ამ მძლავრი რევოლუციის შედეგად მოპოვებულ კულტურის დიად საგანძურას -- ქართული უნივერსიტეტის ათი წლის თავს.

ძველ მსოფლიოს ჰქონდა თავისი კანონები; იგი ვერ ეგუებოდა პატარა ერების თვითგამორკვევას, თვითგაცნობიერებას და იარაღით ხელში ცდილობდა დაეჩინებინა ამ უკანასკნელთა ინტელექტუალური მოთხოვნილებანი. ამ განწირულ პატარა ერების რიცხვს ეკუთვნოდა ქართველი ხალხიც. დამოუკიდებლობის დაკარგვის შემდეგ მთელი საუკუნის განმავლობაში ჯალათური შეგნებით მას თავზე ადგა გაბატონებული ხალხი და უქადდა სრულ გადაგვარებას. საშუალო სასწავლებლებში აკრძალული იყო ქართული ენა და ცეცხლითა და მახვილით ტარდებოდა ცხოვრებაში „ველიკოდერჟავინკული“ პოლიტიკა. საქართველო გაივსო — რუსოფიკატორებით, ქართული ენა — რუსიციზმით; საქართველო გადაქცეული იყო რუსულ კოლონიად და საქართველოში კედებოდა ქართული სული. იმ ახალგაზრდებს, რომელთაც აღედრებოდათ სურვილი უმაღლესი სასწავლებლებში სწავლის გაგრძელებისა — არა ჰქონდათ სხვა გამოსავალი გარდა იმისა, რომ რუსეთში გამგზავრებულიყვნენ და რუსეთში გამგზავრება კი შეეძლო უმთავრესად პრივილეგიურ წოდების წარმომადგენელთ, რომლებიც საქართველოში დაბრუნების შემდეგ ერთგულად ასრულებდნენ „ბატონების“ დავალებებს და საქართველოს მიაქანებდნენ სრული ასსიმილაციისა და დეგენერაციის გზაზე.

განელო ხანმა და ისტორიულ აუცილებლობის მიერ გამოწვეულ 1917 წლის აბოზოქრებულ ტალღებს გადაპ-

ყვა უსამართლობაზე და ძალმომრეობაზე აღმოცენებული ძველი რუსეთი. სხვა ერებთან ერთად ქართველი ხალხიც შეუდგა საკუთარი ეროვნული კულტურისათვის ზრუნვას. გაიხსნა ქართული უნივერსიტეტი. დასაწყისში იგი იყო მეტად ნაზი ქმნილება, მაგრამ ძალე გაიშალა მისი სამოქმედო ასპარეზი და დღეს ათი წლის თავზე საქართველოს უნივერსიტეტს შეუძლია იამაყოს იმ დიდი შემოქმედებითი მუშაობით, რომელიც ტარდება მის კედლებში. ათი წლის მუშაობის შემდეგ მას შეუძლია გვერდით ამოუდგეს სხვა ქვეყნების უმაღლეს სასწავლებლებს და სრულიადაც არ გაუჩილდეს. ეს ფაქტი თავისთავად მიუთითებს ორ გარემოებაზე: ქართველი ხალხის მიერ კულტურულ ღირებულებათა შეთვისების უნარზე და საბჭოთა ხელისუფლების მიერ მეცნიერების დიდ საყვარულზე და განსაკუთრებულ ზრუნვაზე.

მაგრამ უნივერსიტეტს საერთოდ გარდა მეცნიერების სამსახურისა აქვს მეორე დიდი დანიშნულებაც. ამ წერილის მიზანსაც შეადგენს სწორედ იმის გაშუქება, შესძლო თუ არა ქართულმა უნივერსიტეტმა და ამართლებს თუ არა ამ მეორე დანიშნულებას.

ამასთან ინტერესს მოკლებული არ არის გავცნობთ თანამედროვე მსოფლიოს უდიდესი მეცნიერის პოლ. ალბერტ აინშტაინის შეხედულებას უნივერსიტეტის დანიშნულებაზე. პალესტინის ებრაულ უნივერსიტეტის გახსნის გამო. იგი სწერს ლონდონის ებრაულ გაზეთში („Haolam“, № 14—15 აპრილი 1925 წ.) თავის საყურადღებო წერილს, რომელშიაც სხვათაშორის ნათქვამია:

„უნივერსიტეტი-ესაა ადგილი, სადაც ისახება სავსება კაცობრიული სულისა. კველევადიებას და მეცნიერებას არა აქვს სხვა მიზანი გარდა ჭეშმარიტების აღმოჩენისა. ამიტომ ბუნებრივი უნდა იყოს, რომ ორგანოები, რომლებიც ემსახურებიან მეცნიერებას, უნდა ემსახურებოდნენ აგრეთვე ერების და ხალხების გაერთიანებასაც. ჩვენდა სმწუხაროდ ევროპის უნივერსიტეტების უმეტესი ნაწილი დღეს დღეობით აღვივებს ეროვნულ თავებობის გრძნობას და გააღებულ მოუთმენლობას ყოველი იმის წინააღმდეგ, რაც უცხოა მათი ერისა და ტომისათვის. განსაკუთრებით ამით იტანჯებიან ებრაელები—არა მარტო იმის გამო, რომ ისინი მოკლებულნი არიან თავისუფალი მოქმედების და თავისუფალი კულტურული ვითარების საშუალებას,—არამედ იმის გამოც, რომ ებრაელთა უმეტესობისათვის სრულიად უცხოა და მათ სულს ვერ ეგუება ვიწრო ეროვნული აზროვნება. ამიტომ ჩვენი უნივერსიტეტის დაარსების დღეს მე მსურს გამოვსატვა იმედი, რომ ეს უნივერსიტეტი დარჩება წმინდა ამ ბოროტი სენისაგან და რაგორც მასწავლებლები, ისე მისი მოწაფენიც მარად ატარებენ იმ რწმენას, რომ საუკეთესოა გზა ჩვენი ერის სამსახურისათვის ესაა—მასი შეკავშირება კაცობრიობასთან და იმ კაცობრიულ უზენაეს ღირებულებათადმი, რომლებიც დაჰფრიალებენ ეროვნებათა ზემოდ“.

უდიდეს მეცნიერის,—რელატივიზმის თეორიის ავტორის აღმოხდა ეს სიტყვები გულის სიღრმიდან. ბურჟუაზიულ დასავლეთში ჯერ კიდევ მძლავრია ანტიემპირიზმის ნაკადი, რომელიც გასაქანს არ აძლევს ებრაელთა წრიდან გამოსულ მეცნიერებს და მოწაფეებს. ბერლინის უნივერსიტეტის კათედრაზე აუდიტორიამ ამ დიდ მეცნიერს—მიაყენა საშინელი შეურაცხყოფა-მხოლოდ იმიტომ, რომ ის ებრაელი იყო.

საშინელი სიმძოლვარე და შუღლია გამეფებული გერმანიის უნივერსიტეტებში, ეროვნულ უმცირესობათა სტუდენტების მიმართ. უკეთესი არაა მდგომარეობა სხვა ქვეყნებში. განსაკუთრებით საშინელია მდგომარეობა რუმინეთში და უნგრეთში, სადაც შოვინისტური გრძნობებით გამსჭვალული სტუდენტობა სისტემატიურად აწყობს „პო-

გრომებს“ ებრაელ სტუდენტობაზე და საუკეთესო აკადემიურ საათებს ანდომებს პროვოკაციას და სისაძაგლს. რასაკვირვლია საბჭოთა ხელისუფლების სწორ ეროვნული პოლიტიკის გაერ მთელ საბჭოთა კავშირში ძანძილზე შექმნილია საუკეთესო პირობები ერთა შორისოლიდარული მუშაობისა და აღმოფხვრილია ის ეროვნული ბაცილა, რომელითაც ასე ძლიერ დაავადებულნი მთელი კაპიტალისტური სამყარო.

მაგრამ მაინც უნდა ითქვას ქართული უნივერსიტეტის სასახელოდ, რომ მან საუკეთესოდ შეასრულა თავისი დიდი მისია. არასოდეს ქართული უნივერსიტეტის კედლებში არც ერთ ეროვნულ უმცირესობის წარმომადგენელს არ უგრძნებია, რომ ის არ იყო თანასწორი წევრი ღირსეული კოლექტივისა. აი, უნდა შემთხვევა არც თუ ილა უნივერსიტეტის გახსნის დღიდან—ისეთი, რომელს დაამცირებდა ქართული უნივერსიტეტის ღირსებას.

ეს მომასწავლებელია დიდი ინტელექტუალიზმი და ნისა და დიდი კულტუროსნობისა. და დღეს, ქართული უნივერსიტეტის ათი წლის თავზე, ჩვენ-გუშინდელი სტუდენტები ჩვენი ძვირფასი უნივერსიტეტი, ვერ ატყუვს გულგრილად გვერდს ამ უდიდეს მოვლენას და უაღრეს გულწრფელი და აბილი გრძნობებით მივსალმობითი წლიან მეცნიერების ტაძარს და უსურვებთ მარადი წინსვლას ახალ-ახალი შემოქმედებებისა და მეცნიერებათა მწვერვალებისაკენ.

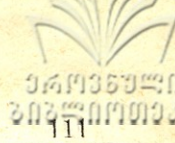
გერცელ ბააზოვი

საჯარო-უფლებრივი ხელშეკრულება პროგლეზ.

საჯარო სამართლის დარგში ხელშეკრულების სახეობის შესაძლებლობა თანამედროვე ლიტერატურის სადაოდ არის გამხდარი, მაგრამ არა იმ მხრით, რომ მელიმე ავტორის შეხედულება ამ საკითხში საჯარო მართლიდან ხელშეკრულების ცნების სრული განდევნისა და წარმოადგენდეს; ასეთი ცდა უიმედო იქნებოდა უბრალო მოსაზრებით, რომ საჯარო სამართლის დარგში მოცემულია შემთხვევების მთელი რაგი, როდესაც ხელშეკრულების არსებობა უდავო არის. მაგალითისათვის შესაძლებელია მითითება საერთაშორისო სამართალში რომელიც საკმაოდ მედიდარია ხელშეკრულებითი სახეობით; მეორეს მხრით კი შინასახელმწიფოებრივ იურიულ ურთიერთობათა დარგში ხელშეკრულებები, რომელიც თვითმართველობითი ერთეულებს ან საჯარო-უფლებრივ კორპორაციებს შორის დაიდებიან, ბევრ შემთხვევაში საჯარო-უფლებრივ ხასიათს ატარებენ.

დასასრულ, თუმცა უფრო იშვიათად საჯარო-უფლებრივ ხელშეკრულებებს ჩვენ მაინც ვხვდებით კერძო პირთა შორის (მაგალითები იხ., Kormann—systemrechtsgesch staatsaute, ბ. 30) ამიტომ, ვიმეორებთ, ხელშეკრულების ცნების სრული განდევნის ცდა საჯარო-მართლის დარგიდან უიმედოა და ამ მხრით დაეცა მტკიცებელია.

დავა, რომელიც ზემოთ აღვნიშნეთ, უფრო ვიწრო შემოფარგულულ მოვლენათა წრეს ეხება, სახელმძღვანელო შემთხვევებს, როდესაც იურიდიულ მიმართების სუბსტანტებით გამოდიან ერთის მხრით სახელმწიფო, როგორც საჯარო ხელისუფლების მატარებელი, მეორეს მხრით კერძო მოქალაქე. აი სწორედ აქ, ამგვარად შემოფარგულულ იურიდიულ მიმართებათა დარგში შესაძლებელია არის თუ არა საჯარო-უფლებრივი ხელშეკრულებების გვარად რომ ვსთქვათ, შესაძლებელი არის თუ არა, სახელმწიფო, როგორც imperium-ის მატარებელი, ვის დამოკიდებულებას კერძო მოქალაქესთან აწყობს

დეს არა მხოლოდ ცალმხრივ განკარგულებათა სისტემით, არამედ ამის გვერდით, ხელშეკრულებითაც? თავის თავად ცხადია, რომ ასეთი საკითხის თვით დაყენებაც კი შესაძლებელი გახდა მას შემდგომ, რაც ე. წ. უფლებრივი სახელმწიფოს ძირითადმა პრინციპებმა მარტოდენ პირული ჩამოყალიბება კი არა, არამედ ერთგვარი ევოლიუტია განიკადეს, ე. ი. მხოლოდ უკანასკნელ დროს.

ის აზრი, რომ საჯარო-უფლებრივი ხელშეკრულება შეუძლებელი არის სახელმწიფოსა და კერძო მოქალაქეს შორის, ყველაზე უფრო ვრცელად და დასაბუთებულ ფორმით განვითარებული არის ოტტო მაიერისაგან. საჯარო სამართლის დარგი, ამ ავტორის განმარტებით, არსებითად იმით ხასიათდება, რომ იურიდიული მიმართების სუბიექტები თანასწორ მდგომარეობაში არ იმყოფებიან; სახელმწიფო აღნიშნულ მიმართების გაბატონებულ მხარეს წარმოადგენს, რომლის ნებისყოფა იმდენად ძლიერი არის კერძო პიროვნების ნებისყოფასთან შედარებით, რომ უკანასკნელს იგი ცალმხრივად ზღუდავს, მას გარკვეულ ვალდებულებებს ცალმხრივად აკისრებს. და რადგანაც ხელშეკრულების ცნება აუცილებლად გულისხმობს კონტრაგენტების უფლებრივ თანასწორობას და მათი ნებისყოფის თანასწორს იურიდიულ ღირებულებას, აუცილებელი არის დასკვნა, რომ საჯარო სამართლის დარგში სახელმწიფოს და კერძო მოქალაქეს ურთიერთი დამოკიდებულება ხელშეკრულების ფორმაში ვერ ჩამოყალიბდება. ის, რასაც საჯარო სამართლის დარგში ხშირად უთითებენ, როგორც ხელშეკრულების შესაძლებლობის ელემენტარული საფუძვლი, — როგორც, მაგალითად, სახელმწიფოებრივ სამსახურში დანიშვნა ან და ნატურალიზაცია. — ხანძირად არ წარმოადგენს ხელშეკრულებას, არამედ ცალმხრივ აღმინისტრაციულ აქტს, რომელიც მხოლოდ იმ თავისებურობით ხასიათდება, რომ აქ აქტის კანონიერების ერთ-ერთ პირობას დაინტერესებული პირის მხრივ ნებისყოფის გამოაშკარავება ჰქმნის.

ასეთი არის მოკლედ ოტტო მაიერის შეხედულება ამ საკითხში.

ამ შეხედულების სხვა მიმდევრები (გერბერ, გ. მეიერ, ცარნ, ჰენელ, კორმან, ულბრის და სხვ.) არსებითად არაფერს ჰმატებენ იმ არგუმენტაციას, რომელსაც ოტტო მაიერი ემყარება.

საწინააღმდეგო შეხედულება, რომელიც საჯარო-უფლებრივ ხელშეკრულებას შესაძლებლად სთვლის იმ შემთხვევებშიც, როდესაც იურიდიული მიმართება სახელმწიფოსა და კერძო მოქალაქეს შორის მყარდება, თანამედროვე ლიტერატურაში სხვადასხვა სახით არის წარმოდგენილი. იმ იურიდიული ფენომენის ანალიზის დროს, რომელიც ამა თუ იმ პირის თანამდებობაზე დანიშვნის აქტში მდგომარეობს, ლაბანდი ანვითარებს იმ აზრს, რომ აღნიშნული აქტი ხელშეკრულებათი აქტების კატეგორიას, მიეუთვნება და ამასთან დაკავშირებით საჯარო-უფლებრივი ხელშეკრულების შესაძლებლობის საკითხს დადებითად სწყვიტს. ზოგიერთი იმ მოსაზრებას აფანს, რომელსაც ლაბანდს აქვს მოყვანილი, ნომინაციის აქტის სპეციფიკურ თავისებურობასთან არიან დაკავშირებული და ამიტომ ჩვენთვის მათი განხილვა საჭირო არ არის სპეციალურად საჯარო უფლებრივ ხელშეკრულების შესაძლებლობის და სახელმწიფო იმ არგუმენტაციის შესახებ, რომელიც ზემოთ იყო მოყვანილი, როგორც ო. მაიერის აზრი, ლაბანდი აღნიშნავს, რომ იგი ემყარება ხელშეკრულების ცნების ისეთ გაგებას, რაც მხოლოდ კერძო სამართლისათვის არის დამახასიათებელი; მაგრამ ხელშეკრულება სრულებით არ წარმოადგენს მხოლოდ კერძო სამართლის კატეგორიას, არამედ საერთოდ სამართლისას და ამიტომ საჯარო უფლებრივ ხელშეკრულების შესაძლებლობის საკითხის გადაჭრას დროს ის თავისებური მდგომარეობა, რომელიც ხელშეკრულებას მხოლოდ კერძო სა-

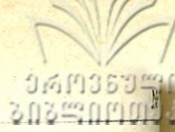
მართლის დერგში ახასიათებს, გამოსავალ წერტილად აღებული ვერ იქნება.

სხვა ავტორები უფრო სხვა, ხშირად საწინააღმდეგო, დასაბუთებას აძლევენ საჯარო-უფლებრივ ხელშეკრულების არსებობის საკითხს. მაგ ფლეინერის აზრით, საჯარო-უფლებრივი ხელშეკრულების შესაძლებლობა უფლებრივი სახელმწიფოს თავისებურობით იხსნება, სახელმწიფო იმით, რომ აქ სახელმწიფოს მმართველობითი მოქმედება კანონის ქვეშეობაზე სახეს ატარებს და ამიტომ თვით სახელმწიფოც უფლებრივი მდგომარეობის მხრივ კერძო მოქალაქესთან ერთგვარ წონასწორობაში არის ჩაყენებული; ამიტომ საჯარო ხელშეკრულებითი აქტით მიღებული ვალდებულება ისევე ზღუდავს სახელმწიფოს, როგორც კერძო მოქალაქეს. უკანასკნელთან თავის დამოკიდებულებათა მოწესრიგებისას სახელმწიფო ხელშეკრულების ფორმას მიმართავს მხოლოდ მაშინ, როდესაც ერთის მხრივ არსებობს სათანადო ნორმა, რომელიც მმართველობის ორგანოებს საამისო უფლებას აძლევს, ხოლო მეორეს მხრივ კი, როდესაც მმართველობის დარგში ამა თუ იმ საკითხის მოწესრიგება ცალმხრივი განკარგულების საშუალებით დაბრკოლებებს ხვდება და ეს უკანასკნელი ხელშეკრულების გზით აცილებული იქნებიან.

არსებითად იმავე აზრებს, რაც ფლეინერს აქვს გამოთქმული, ჩვენ ვხვდებით ლენინგის, ე. კაუფმანის, შოენის, ლაიერის და სხვ. შეხედულებებში. ამ ავტორებს მეორეს მხრივ ისიც საერთო აქვთ, რომ სახელმწიფოებრივი მმართველობის დარგში ხელშეკრულებას ისინი მეორე ხარისხიან და სუბსიდიარულ მნიშვნელობას აძლევენ.

უკანასკნელ საკითხში სხვა აზრის არის ერთ-ერთი ახალი მკვლევართაგანი — აპელტი; ფლეინერის შეხედულების წინააღმდეგ ეს ავტორი იმ დებულებიდან გამოდის, რომ საჯარო-უფლებრივი ხელშეკრულების არსებობისათვის სრულებით არა სთავის აუცილებლად სათანადო საკანონმდებლო ნორმის წინასწარ მოცემულობას; საჯარო უფლებრივი ხელშეკრულების არსებობა მიზანშეწონილობის პრინციპიდან უნდა იქნეს გამოყვანილი. რასაკვირველია არის ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც ხელშეკრულების ფორმისადმი მიმართავ მმართველობის ორგანოებს თვით კანონით ევალებათ; მაგრამ ხელშეკრულების ფორმას უფრო მეტი მნიშვნელობა აქვს მაშინ როდესაც მმართველობითი ორგანოს ამა თუ იმ კონკრეტულ ამოცანის მოწესრიგებისას კანონი რაიმე სახელმძღვანელო მითითებებს არ აძლევს ასეთ პირობებში საჯარო-უფლებრივი ხელშეკრულების გზა, უმრავლეს შემთხვევაში, ერთად ერთ საშუალებას წარმოადგენს საკითხის მოწესრიგებისათვის. საჯარო-უფლებრივი ხელშეკრულება მმართველობის დარგში უფრო ელასტიურს, მოქნილ უფლებრივ ფორმას აღნიშნავს და ამიტომ მისი მნიშვნელობა აქ არ შეიძლება დახასიათებული იქნეს, როგორც მეორე ხარისხიანი ან სუბსიდიარული.

ზემოთ დასახელებულ ავტორების შეხედულებიდან სრულებით განცალკევებით სდგას საჯარო უფლებრივი ხელშეკრულების პრობლემის ის გადაჭრა, რომელსაც ჰანს კელზენი იძლევა; უკანასკნელი ამ პრობლემას საჯარო და კერძო სამართლის განსხვავების საკითხს უკავშირებს; ასეთი განსხვავების უარყოფიდან ავტორი იმ დასკვნამდე მიდის, რომ შეუძლებლად სთვლის ხელშეკრულების მიკუთვნებას კერძო ან საჯარო სამართლისათვის და მას უცქერის, როგორც ზოგად სამართლის მოძღვრების ცნებას. საჯარო უფლებრივი ხელშეკრულების უარყოფა, ავტორის აზრით, იმით არის გამოწვეული, რომ ერთი მეორისაგან განსხვავებული არ არის ორი ცნება — ცნება სახელმწიფოსი, როგორც ხელისუფლების მატარებლისა, და ცნება სახელმწიფოსი, როგორც სამართლის

სუბიექტისა. როდესაც ჩვენ სახელმწიფოს ვღებულობთ, როგორც სამართლის სუბიექტს—იურიდიული მიმართება კი კერძო მოქალაქესა და სახელმწიფოს შორის შესაძლებელი არის მხოლოდ მაშინ, როდესაც უკანასკნელი გამოდის, როგორც უფლებების სუბიექტი, -- მის და კერძო მოქალაქის ურთიერთი დამოკიდებულებათა დახასიათება შეუძლებელია ბატონობა-დაქვემდებარების (Hler-und Unteordnungstherlölthis-ით) ცნებით. ამიტომ მთავარიარგუმენტი საჯაროუფლებრივი ხელშეკრულების შესაძლებლობის წინააღმდეგ უნდა უარყოფილ იქნეს და ეს იურიდიული ფორმა საჯარო სამართლის დარგში უნდა ცნობილ იქნეს ყველა იმ შემთხვევაში, როდესაც იურიდიული ეფექტი სამართლის ნორმით უკავშირდება არა სახელმწიფოს (კალმხრივ ნებისყოფის გამოაშკარავებას, არამედ სახელმწიფოს და კერძო პიროვნების შეთანხმებულ ნებისყოფის გამოაშკარავებას, ე. ი. ხელშეკრულებას.

ასეთი არის მოკლედ, ის ძირითადი შეხედულებები, რომლებსაც ჩვენ ვხვდებით თანამედროვე ლიტერატურაში საჯარო უფლებრივი ხელშეკრულების პრობლემის შესახებ.

ის გარემოება, რომ აღნიშნული პრობლემა თანამედროვე საჯარო სამართლის ლიტერატურის ყურადღების ცენტრში დგას და სრულებით სხვადასხვა გადაჭრის ცდებს იწვევს, არსებითად იმით აიხსნება, რომ იგი მკიდრად არის დაკავშირებული სამართლის მოძღვრების ზოგიერთ ძირითად ცნებებთან. აღნიშნულ პრობლემის გადაჭრისას განსაკუთრებით საჭირო არის ერთის მხრით ხელშეკრულების ცნების დეტალური ანალიზი, მეორეს მხრით კი—საჯარო და კერძო სამართლის განსხვავების საკითხის ახალი განხილვა თანამედროვე კანონმდებლობაში გამოსახულ ტენდენციების თვალსაზრისით.

(გაგრძელება იქნება).

დოც. ირ. სურგულაძე.

მემკვიდრეობის ავტომატური საბარტოლუი

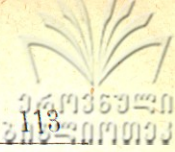
მემკვიდრეობა შეიცავს სამს აუცილებელ ელემენტს: სამკვიდროს, სამკვიდროს დამტოვებელს და მემკვიდრეს. ამ სამი ელემენტიდან პირველს საგნობრივი ხასიათი აქვს, ორს დანარჩენს საპირადო. სამკვიდრო არის განსაზღვრული ქონება, თუ მას ეკონომიურ ტერმინებში განვმარტავთ, ან განსაზღვრული უფლებანი და მოვალეობანი.— თუ მას იურიდიულ ტერმინებში გამოვთქვამთ; სამკვიდროს დამტოვებელი და მემკვიდრე კი წარმოადგენენ პირებს. მემკვიდრეობისთვის ეს სამი ელემენტი ერთის მხრივ შეაღვენენ აუცილებელს, მეორეს მხრივ საკმარის ელემენტებს. ამ აზრით შეიძლება ვთქვათ, რომ ქონება, სამკვიდროს დამტოვებელი და მემკვიდრე აღნიშნავენ მემკვიდრეობის ყველა არსებით ელემენტებს. ამ სამი ელემენტის მიმართება ურთიერთისადმი სხვადასხვა ნაირათ შეიძლება იყოს გაგებული, ხოლო იმის მიხედვით, თუ რა ნაირი გაგება აქვს მიღებული საფუძვლათ პოზიტიურ სამართლის ამა თუ იმ სისტემას, ირკვევა მემკვიდრეობის იურიდიული ცნების აგებულება.

სამკვიდროს მიმართება სამკვიდროს დამტოვებლისადმი ერთის მხრივ და მემკვიდრისადმი მეორეს მხრივ დახასიათდება იმით, რომ განსაზღვრულ მომენტამდე ის პირველის კუთვნილებას შეადგენს, შემდეგ კი მეორისას. ეს კუთვნილების ცვლილება შეიძლება გაგებულ იქნეს ან როგორც მემკვიდრის ჩადგომა სამკვიდროს დამტოვებლის ადგილას, ან როგორც სამკვიდროს გადასვლა ერთის კუთვნილების სფეროდან მეორის კუთვნილების სფეროში. პირველი გაგება გულისხმობს ერთი პირის შეცვლას მეორე პირით.

სამართალში პირი არის ერთგვარი ავტონომიური ცენტრი, სადაც თავს იყრის სხვადასხვა უფლებანი. მოვალეობათა კუთვნილება და საიდანაც შეიძლება ყველ იქნეს თავისით უფლებრივ ეფექტების დამატებით ცენტრის განსახიერება ამა თუ იმ ნატურალურ რაობაში შემთხვევითი მოვლენაა. პირის იურიდიული მნიშვნელობა დამოკიდებულია არა იმ ნატურალურ თვისებებზე, რომელნიც თან ახლავენ იმ რაობას, რაც პირს განაგრძობს, არამედ იმ წმინდა იურიდიულ თვისებებზე, უფლებათა და მოვალეობათა კუთვნილების ცენტრი **ხორციელებულია** ამა თუ იმ ნატურალურ რაობით, რომელნიც ერთი პირის შეცვლა მეორე პირით იმ უფლებებზე, რომლის ცენტრშიც ეს პირების შეცვლა, სამართლის თვალში სრულიათ უმნიშვნელო მოვებაა. ეს მხოლოდ პირების მენაცვლეობაა, ქონების უფლებანი და მოვალეობანი კი არავითარ ცვლილებას არ განიცდიან. მენაცვლეობის იურიდიული მნიშვნელობა ამოიწურება იმით, რომ იცვლება განსახიერება უფლებათა და მოვალეობათა კუთვნილების ცენტრისა, ხოლო უცვლელათ რჩებიან უფლებანი, მოვალეობანი და კუთვნილება. ამიტომ ერთი პირის შეცვლა მეორე პირის მხოლოდ გაგრძელება პირველისა უკანასკნელ ერთსა და იმავე იურიდიულ კუთვნილების სფეროში.

მემკვიდრეობა, გაგებული როგორც სამკვიდროს დამტოვებლის ადგილას მემკვიდრის ჩადგომა, არის გრძელება მემკვიდრის მიერ სამკვიდროს დამტოვებლისა. ასეთი გაგებით მემკვიდრეობა არის **უნივერსალური მენაცვლეობა**. უნივერსალური მენაცვლეობა შეიძლება მემკვიდრეობის არსებას რომის სამართლით; ეს არის აზრი ანნაირათ გაგებულის მემკვიდრეობისა სხვადასხვა მოვალეობათა რომის სამართლის წარმოების ადგილას, რომელსაც ხშირათ იგონებენ ცივილისტები *nostris videtur legibus una quodammodo personam dis et illius qui hereditatem in eum transmittit* (რომის კანონების თვალში თითქოს ერთი პირია მემკვიდრის, ვინც მას სამკვიდროს გადასცემს). აქედან უნდა გიკურის აუცილებლობით გამომდინარეობს ანნაირათ გაგებული მემკვიდრეობის ძირითადი დამახასიათებელი უფლებები: *nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest* (არავის შეუძლიან გადაიცვალოს ისე, რომ ნაწილი ქონებისთვის ანდერძი ჰქონდეს ვეგებული, ნაწილისთვის კი არა) და *semel heres semel heres* (ერთხელ მემკვიდრე— მუდამ მემკვიდრე). ეს უფლებები გაგება მემკვიდრეობისა, დამყარებული იმ შეხედულებაზე, რომ მემკვიდრე იკავებს სამკვიდროს დამტოვებლის ადგილს, მიღებული აქვთ მეტნაკლების ცვლილებით დეტალებში დასავლეთ ევროპის ქვეყნებს.

მეორე გაგება გულისხმობს არა ერთი პირის კომას მეორის ადგილას, არამედ ქონების, ე. ი. უფლებათა და მოვალეობათა მოწყვეტილობას იმ ცენტრთან, რომელზედაც წინათ მიმავრებული იყვნენ, და გადატანას ახალ ცენტრთან. აქ იურიდიული მნიშვნელობის ცვლილება განხორციელდება თვით ქონების უფლებებზე მდგომარეობაში; აქ ქონების კუთვნილებაში ცვლილება და არა პირის განსახიერების ფორმების შეცვლა კი იმით განსხვავდება სხვათა შორის პირისა, რომ ის ყოველთვის ერთგვარ კომპლექსს წარმოადგენს ყოველთვის ნაწილების კრებულია, და არა ისეთი ცენტრი და განუყოფელი მთლიანობა. როგორც პირის შემთხვევაში, მემკვიდრეობა, გაგებული როგორც ქონების გადასვლა, არ მოითხოვს აუცილებელი უნივერსალური მენაცვლეობას; ქონების ნაწილის მიღება არ იწვევს აუცილებლობას, რომ მიღებულ იქნეს სრულათ მთელი სამკვიდრო, ე. ი. ყველა უფლება და მოვალეობა, რაც მემკვიდრეს დედას. საბჭოთა სამართალს მიღებული აქვს მემკვიდრეობის ცნების საფუძვლათ სწორეთ ეს ქონების გადასვლა.

და არა პირების მენაცვლეობა. ამიტომ თავის თავათ ცხადია, რომ საბჭოთა სამართლის მემკვიდრეობის ძირითადი დებულებები არსებითად განსხვავებულ იქნებიან იმ მემკვიდრეობის თანახმად დებულებათაგან, რაც მიღებულია აქტი რომის და ევროპიულ ქვეყნების სამართლის სისტემებს.

მემკვიდრეობის აგებულება პრინციპიალურათ სხვადასხვაა რომის და ევროპიულ სამართალში ერთის მხრივ, ხოლო საბჭოთა სამართალში მეორეს მხრივ. პირველისთვის მემკვიდრეობა არის ერთგვარი ცვლილება პირების მდგომარეობაში, საბჭოთა სამართლისთვის კი მემკვიდრეობა არის ერთგვარი ცვლილება ქონების მდგომარეობაში. ამ პრინციპიალურ სხვაობის გარეგან გამოხატულებას წარმოადგენს ყოველის უწინარეს მემკვიდრეობის ინსტიტუტის განვითარების ისტორია. საბჭოთა ქვეყნების სამართალში ეს ისტორია იწყება 1918 წლის 28 აპრილის დეკრეტით მომხდარ მემკვიდრეობის გაუქმებიდან, რომში და ევროპის ქვეყნებში კი ოჯახის მთლიანობის დარღვევისა და ინდივიდუალიზმის წარმოშობიდან. რომელი და ევროპიული მემკვიდრეობა, როგორც ერთი მხრივ განვითარდება მეორე პირის მიერ, შეიცავს ერთგვარ სასწაულებრივ ელემენტს, რომლის განხორციელებისათვისაც აუცილებელია მთელი რიგი ისეთი დამხმარე, ხელოვნურათ შექმნილი ცნებებისა, როგორიც არიან, მაგ., გასუქებული საკვიდრო (hereditas jacens), მემკვიდრეობის უფლების ტრანსმისია, მემკვიდრეობის დაჯგუფება ხარისხის მხრივ განსაზღვრულ კლასებათ და შტოებათ, წარმომადგენლობის უფლება და სხვა, საბჭოთა სამართალში კი მემკვიდრეობა წარმოადგენს სრულიად მარტივ წესს ქონების განაწილებისას პირის სიკვდილის შემდეგ მის მახლობელთა შორის.

სამოქალაქო სამართლის მეცნიერების ტრადიციით მემკვიდრეობის ნორმების სისტემატიურა დალაგება და მემკვიდრეობის გადმოცემა სხვა ინსტიტუტებთან შედარებით უფრო მეტს საქმეთ ითვლება. ამის მიზეზი სწორეთ იმ დამხმარე ხელოვნური ცნებების აუცილებლობაა, რომელთა დახმარებითაც შეადგენს, თავის თავათ გაუგებარი დეტალი ერთი პირის მიერ მეორე პირის გაგრძელებისა და გასაგები გახადოს. მაგრამ ეს სიძნელე თან ახლავს რომელი და ევროპიულ მემკვიდრეობას და არა საბჭოთა სამართლისას. საბჭოთა სამართლის მემკვიდრეობა, რომელიც კანონით შემოღებული წესი ქონების განაწილებითაა, მისი პატრონის სიკვდილის შემდეგ, წარმოადგენს მარტივ და უბრალო ნორმებს, რომელნიც უჩვენებენ, ვის და ვის მიეცემა სახელდობრ სამკვიდრო ქონება და რომელი განაწილება მათ შორის. ამიტომ საბჭოთა სამართლის მემკვიდრეობის სისტემის გადმოცემა იმ ტრადიციულ ტერმინებში, რომლებსაც ცივილისტი ჩვეულებრივ რომის და ევროპიულ სამართლის დისციპლინებში, ყოველთვის შეიცავს როგორც სრულიად ზედმეტ ტვირთს მემკვიდრეობის ტრადიციულ რომაულ ცნებებს. მემკვიდრეობის გამარტივებას საბჭოთა სამართლის პოზიტიურ სისტემაში უნდა მოჰყვეს, ჩვენის აზრით, აგრეთვე გადმარტივება ამ ინსტიტუტის გადმოცემისა სამართლის მეცნიერებაში. ამისთვის კი საჭიროა მტკიცეთ და ურყევით შეთვისებულ იქნეს, რომ თანახმად ჩვენი ს. ს. კ. 46—421 მუხლები მემკვიდრეობა არის წესი გადაცემის უფლებით პირის ქონების განაწილებისა განსაზღვრულ პირთა შორის და არა პარების მენაცვლეობა.

რომაული ტრადიცია იმდენათ ძლიერაა, რომ რომელიც ცნებებში ახვევენ საბჭოთა სამართლის მემკვიდრეობას არა მარტო ისეთი პირები, ვისაც რომის სამართლის საფუძველზე აქვს შესწავლილი სამართალი, არამედ ხშირათ ისინიც, ვისაც არასოდეს რომის სამართლის ახლოს არც კი გაუვლია. რომაული ტრადიცია ითხოვს სკოცხლობს იმის მიუხედავად, რომ ცოცხალმა

მომქმედმა სამართალმა საბჭოთა ქვეყნებში მემკვიდრეობის სფეროში მას სრულიად გამოაცალა ყავარჯენი. ამიტომ ჩვენ ჯერ კიდევ ხშირათ ვხვდებით მსჯელობას მემკვიდრეობის უფლებათა დამტკიცებაზე, დავას მემკვიდრეობის უფლებაზე, შეჯიბრებას მემკვიდრეობის აღიარებისთვის და სხვა. ეს ანაქრონიზმი საბჭოთა ქვეყნების სამართლიერ ცხოვრებაში წარმოადგენს მსხვერპლს, რომელიც ძომრებულ ნაწილათ შეუგნებლივ შეეწირება მემკვიდრეობის ტრადიციულ რომაულ გაგებას. რაც უფრო დაუახლოვდებით საბჭოთა ქვეყნების მემკვიდრეობას, როგორც ქონების განაწილების წესს სიკვდილის შემდეგ, და განთავისუფლებით რომაულ მემკვიდრეობისაგან, როგორც პირთა მენაცვლეობისაგან, მით უფრო მეტი სინათლე და სამარტოვე იქნება შეტანილი იმ საკითხებში, რომელნიც ჩნდებიან მემკვიდრეობის ნიადაგზე.

გ რ. რ ც ხ ი ლ ა ძ ე .

კომლი, როგორც მიწის სარგებლობის სუბიექტი, იურიდიული პირის უფლებებით აღჭურვილი.

1. მიწის შრომითი სარგებლობის უფლების სუბიექტად მხოლოდ კომლი შეიძლება ჩაითვალოს. წინააღმდეგი აზრისაა პროფ. ი. ევტახიევი, რომელიც სთვლის, რომ მიწის შრომითი სარგებლობის უფლება ეკუთვნის ცალკე პირებს, რომლებიც შეადგენენ კომლს. 1) ამ მოსაზრებას არ შეესაბამებინა მიწის კოდექსის დადგენილებანი, განსაკუთრებით ის ნორმები, სადაც ლაპარაკია მიწის ნორმის განსაზღვრაზე, მიწის შრომითი სარგებლობის უფლების მოსაპოვებაზე და სხვა.

კანონი სთვლის მიწის ნორმის განსაზღვრის საფუძვლად მეურნეობას (ოჯახს) და მიწის ავტარგებლობას (სოფ. მეხ.). აქ მეურნეობა ნიშნავს სამეურნეო ერთეულს, რომელიც დამოუკიდებლად აწარმოებს მეურნეობას. დამოუკიდებლად მეურნეობას კი აწარმოებს შრომითი მიწის სარგებლობის მიწაზე მხოლოდ კომლი და არა მისი ცალკე წევრი ან წევრები. გარდა ამისა იქ, სადაც საკითხი ეხება მიწის სარგებლობის უფლების მოსაპოვებლად აღნიშნულია, რომ ეს უფლება მოისპობა შემდეგ პირობებში: ა) უკეთეს მიწის მუშა კომლის ყველა წევრი ნებაყოფლობით თავს დაანებებს მიწას, ბ) უკეთეს კომლი სრულიად მოსპობს მიწაზე თავის დამოუკიდებელ მეურნეობას, გ) უკეთეს კომლი გადაშენდება (14 მუხ.). აღსანიშნავია აგრეთვე კანონის ის დადგენილებაც, რომელშიც იმაზეა ლაპარაკი, თუ რა პირობით შეიძლება მიწის სარგებლობის უფლებაზე ნებაყოფლობით უარის თქმა. ამისთვის კანონი მოითხოვს ოჯახის ყველა წევრის თანახმობას (15 მუხ.). აქ სიტყვას „ოჯახს“ სამეურნეო ერთეულის მნიშვნელობა აქვს. ბოლოს ის ნორმებიც, სადაც ლაპარაკია კომლის მეურნეობაში მონაწილის უფლებებზე, ამ უფლებათა განხორციელებასა და მოსპობაზე, ნათელჰყოფენ, რომ მიწის სარგებლობის უფლების სუბიექტი არის კომლი (14, 47, 57 მუხ. მუხ.). ამაზე მიუთითებს კომლის ცნების განსაზღვრაც (39 მუხ.).

2. ის გარემოება, რომ კომლი არის სუბიექტი შრომითი მიწის სარგებლობის უფლებასა, ვერ არკვევს კომლის იურიდიულ მდგომარეობას. ამ მიხედვით საჭიროა გამოიარკვეს, არის თუ არა კომლი იურიდიული პირის უფლებებით აღჭურვილი სამეურნეო კავშირი.

1) Проф. И. Евтхивев Земельное право, გვ. 126, 127.

იმისათვის, რომ ადამიანთა კავშირი იურიდიულ პირად იქნეს ცნობილი, საჭიროა იგი იყოს ქონებრივ უფლების დამოუკიდებელი სუბიექტი. ამავე დროს ეს კავშირი არის სუბიექტი ნებისყოფისა, რომელიც წარმოადგენს ადამიანთა გაერთიანებულ ნებისყოფას, მოქმედებს იმ მიმართულებით, რაც განსაზღვრულია და მიცემული კავშირის მიზნით. 1) იურიდიულმა პირმა განსაზღვრული მიზნის მისაღწევად უნდა განახორციელოს კუთვნილი უფლებები. ეს განხორციელება, რაც გამოიხატება მოქმედებებში, არ წარმოადგენს იურიდიული პირის უმეშვეო მოქმედებას, არამედ მოქმედებას ფიზიკურ პირს ან პირებისას ცალ-ცალკე ან და შეერთებულად. ამიტომ იურიდიულ პირისათვის საჭიროა ცალკე ორგანოს არებობა, რომელიც ახორციელებს ადამიანთა კავშირის დამოუკიდებელ უფლებებს და კავშირის მიზნის მისაღწევად კიდრულობს ვალდებულებებს და სხვ. ე. ი. ასრულებს ყველა იმ ფუნქციას, რაც ემსახურება კავშირის დანიშნულებას და მართლებს მის არსებობას. ასეთი ორგანოს მოქმედება არის იურიდიული პირის მოქმედება, მაგრამ არა ყველა შემთხვევაში. იმისათვის, რომ იურიდიული პირის მოქმედებათ ჩაითვალოს მისი ორგანოს მოქმედება, საჭიროა, რომ ეს უკანასკნელი მოქმედობდეს უფლებამოსილობის სფეროში. ამ ორგანოს მოქმედებასთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობა იურიდიული პირისა, რომელიც ის წარმოადგენს. მაგრამ ეს პასუხისმგებლობა განისაზღვრება იურიდიული პირის ორგანოს მხრივ არა მარტო ვალდებულებათა არ შესრულებით ან არა სათანადოდ შესრულებით, არამედ სხვა მოქმედებითაც, რომელიც გამოიხატება მესამე პირისათვის ზიანის მიყენებელ საქციელში, დელიქტში. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ორგანოს მოქმედება შეიძლება ვიცნოთ იურიდიული პირის მოქმედებათ და ეს იმდენად, რამდენად დელიქტი შეეხება მის კომპეტენციის სფეროს 2).

იურიდიული პირის უფლებათა მოქმედებისათვის საჭიროა მათი დაცვა სახელმწიფოს მიერ. ამ მიზნით იურიდიულ პირს ენიჭება უფლება აწარმოოს პროცესი, გამოვიდეს მოსარჩლეთ და მოპასუხეთ. ეს უკანასკნელი უფლება იურიდიული პირისა არ არის დამოუკიდებელი უფლება; ის წარმოადგენს იურიდიული პირის ძირითად უფლებების დამატებას. 3)

მოყვანილ დებულებათა თვალსაზრისით უნდა იქნეს განხილული კომლის იურიდიული მდგომარეობა, რომ შეესაბამებოდეს იქნეს მისი ცნობა იურიდიულ პირად ან საწინააღმდეგო აზრის გამოტანა.

3.

სამოქალაქო სამართლის თვალსაზრისით იურიდიულ პირად ჩაითვლება პირთა ისეთი შენაერთი, დაწესებული ან ორგანიზაცია, რომელსაც როგორც ასეთს შეუძლია მოიპოვოს უფლება ქონებაზე, იკისროს ვალდებულება, ისარჩლოს და პასუხი აგოს სასამართლოში (სამ. კოდ. 13 მუხ.) კომლის აქვს ამის უნარი? ამ კითხვებზე დადებით პასუხს იძლევა მიწის კოდექსის დადგენილებათა მთელი რიგი.

ა. კომლის, რომლის არსებობა იწყება მხოლოდ მის შემდეგ, რაც მიწის მუშა ოჯახს სახელმწიფოს მიერ მიწა დაეტოვება ან მიეცემა იმ მიზნით, რომ მან აწარმოოს ამ მიწაზე სასოფლო მეურნეობა, შეუძლია მის სარგებლობის მიწაზე ააგოს შენობა, მოაწყოს ნაკებობანი და გამოიყენოს ისინი მეურნეობისა და საბინაო საქმიანობებისათვის.

1) Dr. Enneccerus, Dr. Theodor kipp und Dr. Martin Wolff, Zehrbuch des Bürgerlichen Rechts Band 1, Abteilung 1 83. 240.

2) იხ: Проф. Барон. система римскаго гражданскаго права, пер. Л. Петражицкаго выт. 1. изд. 2. гл. 79 და Dr. Enneccerus და სხვა. უკვე დასახელებული ნაშრომის 241 გვ.

3) Д. Н. Майер, русское гражданское право, общая часть месаме. გამოცემა გვ. 102 და 103.

სათვის (21 მუხ.). გარდა ამისა კომლის აქვს საკუთრივ უფლება შენობაზე, ნაკებობაზე, მცენარეზე და ყველაზე, რაც დაკავშირებულია მის საზღვებში მყოფ წესთან და რაც მის მიერ არის შექმნილი ან მისი მათაა შექმნილი (23 მუხ.). ამრიგად კომლის უფლება მოიპოვოს უფლება ქონებაზე.

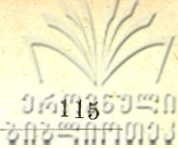
ბ. შრომით სარგებლობის მიწა შეადგენს კომლის ყველა წევრის საერთო, განუყოფელი სარგებლობა განს, კომლის დანიშნულება მოითხოვს, რომ კომლის ყველა წევრი სასოფლო მეურნეობას აწარმოებდეს თავისი ძალებით. ამიტომ კომლის არც ერთ წევრს შეუძლია და არც შეიძლება ეკუთვნოდეს კომლის სარგებლობის მიწის რომელიმე ნაწილზე უფლება. ასეთ მდგომარეობა არსებობს იმ ქონების მიმართ, რომელიც ხმარდება კომლის სამეურნეო მიზნის განხორციელებას ქონება თავისი დანიშნულებით საერთო სარგებლობისათვის წარმოადგენს. ამ ქონებაზე სარგებლობის უფლება ეკუთვნის კომლის ყველა წევრს განუყოფელად, რომლის ყველა წევრის საერთო სარგებლობის ქონება, შეადგენს კომლი საკუთვნილებას, საკუთრებას; არ არის ვე მნიშვნელობისა და ხასიათის, როგორც საერთო საკუთრება.

სამოქ. სამართ. კოდექსით საერთო საკუთრების ითვლება ისეთი ქონება, რომელზედაც საკუთრების უფლება ეკუთვნის ორ ან რამდენიმე პირს ერთად წილობადა (სამ. სამ. კოდ. 61 მუხ.). ამ განსაზღვრიდან გამომდინარე, რომ საერთო საკუთრების მონაწილეს საერთო საკუთრებაში ეკუთვნის წილი, რომელიც შეიძლება იყოს თანაო, რი ან და სხვა და სხვა. თვითეული მონაწილის წილი საერთო საკუთრებაში არის განსაზღვრული არა რაიმე რაოდენობით, არამედ იდეალურად. ამრიგად საერთო საკუთრების მონაწილენი რამდენიმე მესაკუთრეს წარმოადგენს თვითეული მონაწილეობა წილთადაა განსაზღვრული.

გარდა ამისა თვითეულ მონაწილეს, როგორც კომლის მესაკუთრეს აქვს საერთო საკუთრების მფლობელობა, სარგებლობა და განკარგულება, მაგრამ რაღაც თვითეულის უფლება არ ვრცელდება მთელ ობიექტზე, ეს უფლებები არ შეიძლება განხორციელებულ იქნეს ნარჩენ მონაწილეთაგან დამოუკიდებლად. ამიტომ საერთო საკუთრების მონაწილეთა უფლებების განხორციელება უნდა სწარმოებდეს საერთო თანხმობით, ხოლო ასეთ თანხმობას არ აქვს ადგილი, აღნიშნული უფლება განხორციელდება ხმის უმრავლესობით. ისეთ შემთხვევაში კი როდესაც ხმის ურავლესობა ვერ იქნება მიღებული უფლების განხორციელების საკითხი გადაწყდება სასამართლოს მიერ (კოდ. 62 მუხ.) ამავე დროს უნდა აღინიშნოს, რომ საერთო თანხმობა არ ვრცელდება თანხმობის ისეთ განკარგულებაზე, რომლის შინაარსი განსაზღვრება საკუთრების უფლების გასხვისებით.

საკუთრების განკარგულების უფლების ძალით მესაკუთრეს შეუძლია თავისი იდეალური ნაწილი გასხვისოს, ხოლო სხვა თანამესაკუთრეს აქვს უპირატესი უფლება ეს წილი შეიძინოს. გამოჩინების შესაძლებლობით იყიდება რომელიმე მონაწილის ვალში. (კოდ. მუხ.) აქ საკუთრების თვითეული მონაწილის უპირატესი უფლება არ მოქმედებს; საჯარო ვაჭრობაში იღებს ნაწილეობას ისე, როგორც ყველა დანარჩენი მოქალაქე პირი.

კუთვნილ წილზე საერთო საკუთრების მონაწილეს განკარგულების უფლებიდან გამომდინარეობს მისი უფლება ამ წილი ქონებიდან გამოყოფისა. ასეთი უფლება მოქმედობს გარდა ერთ შემთხვევისა, რომელსაც ხელკრულების ან კანონის ძალით ასეთი გამოყოფა დაუშვებელია (კოდ. 65 მუხ) ექვს გარეშეა, რომ კანონი უშეგებელია ისეთი გამოყოფა, რომლის განხორციელება

უნდა იქნეს ცნობილი სამოქალაქო უფლებების განხორციელებით მის სოციალურ-სამეურნეო დანიშნულების საწინააღმდეგოდ (ს. ს. კოდ. 1 და 4 მუხ. მუხ.).

საერთო საკუთრების ინსტიტუტის შესახებ აღნიშნული დებულებანი მოკლედ იყო მოყვანილი იმ მიზნით, რომ მასთან კომლის საკუთრების დაპირისპირებამ მოგვეცეს საშუალება იმ დასკვნამდე მივიდეთ, რომ ამ ორ ინსტიტუტის შორის არა არის რა საერთო.

კომლის თვითეული წევრის წილი საერთო სარგებლობის ქონებისა არ არის განსაზღვრული არც რეალურად და არც იდეალურად. თავისი სამეურნეო დანიშნულებით კომლის ქონება მჭიდროდ არის დაკავშირებული კომლის მეურნეობასთან. ამიტომაც არ შეიძლება დაისვას საკითხი ამ ქონებიდან კომლის წევრის წილის გასხვისების და საზოგადოდ განკარგულების შესახებ. არ შეიძლება ლაპარაკი კომლის წევრის საერთო სარგებლობის ქონებაში წილზედაც, ვიდრე საქმე არ მივა კომლის გაყრამდე ან კომლიდან მისი წევრის გამოყოფამდე ან და კომლის დაშლამდე.

ამრიგად ის ქონება, რომელიც კომლის ყველა წევრის სარგებლობაშია, შეადგენს კომლის, როგორც განსაზღვრული სახის სამეურნეო ორგანიზაციის საკუთრებას. კომლის თვითეულ წევრს ეკუთვნის მხოლოდ სხვებთან ერთად ამ ქონების სარგებლობის უფლება. ამ ქონების სარგებლობას პირადი ხასიათი არ აქვს. ეს სარგებლობა საზოგადოდ უნდა ემორჩილებოდეს კომლის საერთო სამეურნეო მიზანს და კომლის წევრს არ შეუძლია პირადი ინტერესისათვის გამოიყენოს, რადგანაც მას, როგორც ასეთს არ შეიძლება ჰქონდეს ცალკე სასოფლო მეურნეობა.

კანონის ის დაზღვევა, რომ კომლის თვითეულ წევრს ეკუთვნის სარგებლობის უფლება კომლის მთელ ქონებაზე, ემყარება იმ დებულებას, რომ კომლის საერთო სარგებლობის ქონება ემსახურება იმ მიზანს, რასაც ემსახურება მიწის შრომითი სარგებლობა. მიწის შრომითი სარგებლობის უფლების განსაზღვრულებლად საჭიროა, რომ საერთო სარგებლობის ქონება გამოყენებულ იქნეს კომლის სამეურნეო მიზნისათვის ეს კი შესაძლებელია, თუ იქნა დაცული ამ ქონების სამეურნეო მთლიანობა, რაც ვერ ევსება ამ ქონების მიმართ ცალკე წევრის განკარგულების შესაძლებლობას. მხოლოდ კომლის, როგორც მთლიან სამეურნეო ერთეულს შეუძლია იქონიოს განკარგულება იმ ქონებისა, რაც კომლის წევრთა საერთო სარგებლობაშია და კომლის ქონებად ითვლება.

მეორე თვისებას, რაც ახასიათებს კომლს შეადგენს მისი უნარი იკისროს ვალდებულება. თუმცა ასეთი უნარის შესახებ კანონში პირდაპირ დადგენილებას ვერ ვხვდებით, მაგრამ კომლზე ასეთი უნარის ცნობა კანონის შემდგომ დადგენილებიდან გამოვყავს მიწის კოდექსის 45 მუხლში ნათქვამია, რომ სასამართლოს არ შეუძლია გადასწყვიტოს, რომ კომლის ქონებიდან გასტუმრებულ იქნეს კომლის წევრთა (მათ შორის კომლის მეთაურის) ისეთი ვალი, რაც აღებულია წევრის პირადი საჭიროებისათვის. ამ ნორმის შინაარსიდან ჩანს, რომ კომლს შეუძლია ვალდებულება იკისროს და თავისი ვალისათვის პასუხიც აგოს სასამართლოში.

პასუხისმგებლობის უნართან მჭიდროდ არის დაკავშირებული უნარი სარჩელის აღძვრისა. კომლის ასეთ უნარზე ლაპარაკია მიწის კოდექსის ნორმების მთელი რიგში. მიწის კოდექსის 24 მუხლის თანახმად მიწის მოსარგებლის შეუძლია მიმართოს რაიონის საადგილ მამულს (სასამართლო კოლეგიას საჩივრით (სარჩელით)), როგორც დარღვეულია მისი უფლება მიწის სარგებლობისა. მაგრამ ამ ნორმით არ ამოიწურება მიწის მოსარგებლის მთელი უნარი სარჩელის აღძვრისა. თანახმად მიწ. კოდ. 21 მუხლისა მიწის მოსარგებლს აქვს უფლება სარჩელი აღძვრას იმის წინააღმდეგ, ვინც დაარღვევს მის ინტერე-

სებს. ყფრო ფართოდ დასმულია საკითხი სარჩელის აღძვრისა მიწ. კოდექსის 161 და 163 მუხ. მუხ.

4.

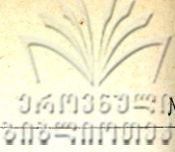
კომლი, როგორც აღნიშნულიდან ჩანს, აკმაყოფილებს იმ არსებითი მნიშვნელობის პირობას, ურომლისოდ წარმოუდგენელია კორპორატიული სახის იურიდიული პირის არსებობა. ეს პირობა იმაში მდგომარეობს, რომ იყოს იურიდიული სუბიექტი, განსხვავებული ინდივიდუალურად აღებულ წევრებისაგან, ე. ი. დამოუკიდებელი უფლების სუბიექტი, რომელიც ითვლებოდეს მის კუთვნილ ქონების მესაკუთრეთ და იყოს კრედიტორ და მოვალე მესამე პირებთან მიმართებაში.1) კომლი, როგორც სუბიექტი განსხვავდება მის წევრებისაგან, თუ ავიღებთ მათ ინდივიდუალურად. კომლის ქონება არ არის მისი წევრების საერთო ქონება. ამ ქონების მესაკუთრეთ და მასთანამდე განკარგულებლად მხოლოდ კომლი ითვლება მხოლოდ კომლი შეიძლება იყოს მესამე პირების კრედიტორი და მოვალე იმ საქმეზე, რაც კომლს ეხება; ეს ჩანს განსაკუთრებით კანონის უკვე მოყვანილი ნორმიდან (43 მუხ.). იმავე ნორმის შინაარსიდან გამომდინარეობს, რომ კომლის წევრი, როგორც ასეთი შეიძლება იყოს მოვალე მესამე პირისა, რომლის წინაშე კომლი არ აგებს პასუხს, უკეთუ ეს ვალი აღებული იყო მის წევრის პირადი საჭიროებისათვის. ეს დებულება იმაზედაც მიუთითებს, რომ კომლის საჭიროებისათვის მის წევრის მიერ აღებული ვალისათვის პასუხს აგებს კომლი. ეს დასკვნა ემყარება იმ დებულებას, რომ არავის არ შეუძლია სხვის ხარჯზე უსაფუძვლოდ გადიდდეს.

მესამე პირებთან იურიდიულ მიმართებათა დასამყარებლად კომლს სჭირდება ორგანო წარმომადგენლის სახით. კანონი განსაზღვრავს ასეთი ორგანოს არსებობას. მიწის კოდექ. 42 მუხლი ითვალისწინებს კომლის წარმომადგენლობას მის სამეურნეო—საოჯახო საქმეში. კომლის წარმომადგენელი კანონის აზრით არ არის მხოლოდ მისი წარმომადგენელი შინაურ საქმეში. ამას ადასტურებს მიწ. კოდ. 45 მუხლის შინაარსი, სადაც ლაპარაკია კომლის განთავისუფლებაზე პასუხისმგებლობისაგან იმ ვალისათვის, რაც აღებულია მის წევრის (მათ შორის კომლის მეთაურის) მიერ პირადი საჭიროებისათვის. ამავეც მიუთითებს იმავე კოდექსის 43 მუხ, რომელიც შეიცავს დადგენილებას კომლის წარმომადგენლის გადაყენების შესახებ იმ შემთხვევაში, თუ მას ისე მიჰყავს კომლის სამეურნეო—საოჯახო საქმე, რაც კომლის მეურნეობას განადგურებს უქადის. ცხადია, რომ აქ ლაპარაკია კომლის არა შინაურ საქმეში ხელმძღვანელობაზე, არამედ გარეშე პირთან მიმართებაზე.

კანონით ან ცალკე დებულებით ან და წესდებით არ არის განსაზღვრული კომლის წარმომადგენლის, მეთაურის კომპეტენცია კომლის სამეურნეო—საოჯახო საქმეში. მაგრამ ეს შეუძლებლად ვერ გახდება, რომ განისაზღვროს მიწის კოდექსის სათანადო მუხლების დადგენილებათა შინაარსის მიხედვით კომლის მეთაურის მოქმედებისათვის კომლის პასუხისმგებლობის საფუძვლები და ფარგლები ისე, როგორც ესაა საზოგადოდ იურიდიული პირის მიმართ. აქ ძალაშია იგივე პრინციპი პასუხისმგებლობისა, რაც შეიფარდება იურიდიულ პირს.

გარეშე პირებთან კომლის მიმართება უნდა ისაზღვრებოდეს მისი სამეურნეო მიზნით, რომლითაც ამოიწურება კომლის ქონებრივი უფლების მთელი დამოუკიდებლობა და ამ უკანასკნელთან დაკავშირებით მესამე პირებთან ვალდებულებათა დაწესების შესაძლებლობა ამ ფარგლებით განიზომება კომლის უფლება უნარიანობის მოქმედება, ხოლო კომლის უფლებათა განხორციელება მის მეთაურის მიერ განისაზღვრება მეურნეობის საჭიროებით. კომლის მეთაურის ასეთ კომპეტენციაზე მიუთით-

1) E. Гудежит Куре папдектвов Общая част, гл 78.

თებს კანონის ის მუხლი, სადაც დადგენილია, რომ კომლი პასუხს არ აგებს იმ ვალისათვის, რაც აღებულია მის წევრის მიერ პირადი საჭიროებისათვის. აქ მამასადამე გატარებულია პრინციპი კომლის პასუხისმგებლობისა მესამე პირის წინაშე იმ ვალისათვის, რაც აღებულია კომლის საჭიროებისათვის. მაგრამ მხოლოდ ამ ფარგლებით არ ამოიწურება კომლის პასუხისმგებლობა მის მეთაურის მოქმედებისათვის. კომლის მიმართ ძალაში უნდა დარჩეს პასუხისმგებლობა მის მეთაურის მიერ მიღებული ვალდებულებისათვის და აგრეთვე დელიქტით მიყენებული ზარალისათვის, რამდენად ის დაკავშირებულია მის კომპეტენციის სფეროსთან.

რაც შეეხება კომლისა და მის წევრთა შორის მიმართებას, უნდა ითქვას, რომ შესაძლებელია ისეთი მდგომარეობა, რომ კომლის წევრი იყოს კრედიტორი ან მოვალე კომლისა. ეს იმაზეა დამოკიდებული, არის თუ არა კომლის საჭიროება ვალი იქნეს აღებული, ერთი მხრით და აქვს თუ არა კომლის წევრს იმის შესაძლებლობა, რომ კომლის კრედიტორი გახდეს, კომლის წევრს აქვს კომლისაგან დამოუკიდებელი უფლებათუზარაანობა. მას შეიძლება ჰქონდეს ქონება, საკუთარი შრომით შეძენილი. ეს ქონება არის მისი პირადი ქონება, თუ კი არ გახდა კომლის წევრთა საერთო სარგებლობის ქონებათ. პირადი ქონების შეძენის წყაროც აქვს კომლის წევრს. მას შეუძლია კომლში მის წევრებთან ერთად მეურნეობის წარმოებასთან ერთად ეწეოდეს სოფლად ხელოსნობას და ამ უკანასკნელი გზითაც ქონება შეიძინოს.¹⁾ ასე რომ კომლის წევრს შეიძლება ჰქონდეს იმის საშუალება, რომ კომლს, როგორც დამოუკიდებელ ერთეულს მოაწოდოს თავისი ქონება, იქნება ეს ფულის სახით, თუ სასოფლო მეურნეობისათვის გამოსადეგი საგნისა.

კომლის ძირითად უფლებებს თუ მიუმატებთ იმ უფლებას, რომელიც ემსახურება მათ მოქმედების უზრუნველყოფის ინტერესებს, ქონებრივ ინტერესების დაცვის უფლებას, გათვალისწინებულ კანონის სათანადო მუხლებით, ნათელი უნდა იყოს, რომ არ არის არავითარი დაბრკოლება კომლი იყოს ცნობილი იურიდიული პირის უფლებებით აღჭურვილი ორგანიზაციათ.

5.

იურიდიულ ლიტერატურაში არსებობს შეხედულება, რომლის მიხედვითაც კომლი, როგორც საოჯახო — შრომითი კავშირი არ ითვლება იურიდიული პირის უფლებებით აღჭურვილ ორგანიზაციათ. ამ შეხედულებას ატარებს გრ. ჩერეკოვი, რომელმაც ამ საკითხს უძღვნა სპეციალური წერილი სახელწოდებით*).

ამ წერილში „საგლეხო კომლის იურიდიული კონსტრუქციის შესახებ“ მოყვანილია რამდენიმე დებულება, რომელიც არ აძლევს მას საშუალებას სცნოს კომლი დამოუკიდებელ იურიდიულ სუბიექტად.

მართალია გრ. ჩერენკოვი, როდესაც ამბობს, რომ „მიწის სამართალი არსად პირდაპირ არ მიუთითებს, რომ საგლეხო კომლი არის იურიდიული პირი“. . . . მაგრამ ეს მოსახრება ვერ ჩაითვლება ისეთ დებულებათ, რომელიც გვაძლევდეს საშუალებას ვიცნოთ კომლი იურიდიული პირის უფლებებით აღჭურვილ ორგანიზაციათ. თუ „მიწის სამართალი პირდაპირ არ მიუთითებს, რომ კომლი არის იურიდიული პირი,“ სამაგიეროდ მიწის კოდექსში ჩვენ ვპოულობთ ისეთ დებულებებს, რომლებიდანაც უდავოდ უნდა გამოვიყენოთ კომლის კონსტრუქცია როგორც იურიდიული პირის. არ არის სწორი გრ. ჩერენკოვი მაშინაც, როდესაც ლაპარაკობს, რომ საგლეხო კომ

ლისა და მის შემადგენელ წევრების შორის არის იეთი მიმართება, რაც ახასიათებს იურიდიულ უფლებებით აღჭურვილ კორპორატიულ ორგანიზაციას. საწინააღმდეგო აზრი საკმაოდ არის დასაბუთებული წერილის წინა ნაწილში, რომელიც შეიცავს იმის დამტკიცებას, რომ კომლი წარმოადგენს იურიდიულ სუბიექტს განსხვავებულს ინდივიდუალურად აღებულ წევრებისგან.

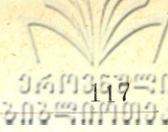
შემდეგი არსებითი მნიშვნელობის მოსახრება ჩერენკოვის ისაა, რომ კომლი შეიძლება შესდგებოდეს ერთ უოჯახო პირისაგანაც, რაც არ შეეფარდება იურიდიულ პირს კორპორატიული კონსტრუქციით. ეს დებულება სწორია, მაგრამ ვერ დაარღვევს კომლის იურიდიულ კონსტრუქციას. კანონი ანიჭებს იურიდიულ უფლებებს კომლს, როგორც საოჯახო — შრომით კავშირს და არა ისეთ კომლს, რომელიც ერთი პირისაგან შედგება. რომ ეს ასეა, ამის დადასტურებას ჩვენ ვპოულობთ მიწის კოდექსის ყველა ნორმაში, რომელიც განსაზღვრავს კომლის და მის წევრების უფლებას — მოვალეობას (მიწის კოდ. 13, 41, 47, 52, 56, და სხვ.). გარდა ამისა კომლისადმი ასეთი მიდგომა ემყარება კომლის ცნობის კანონში არსებულ განსაზღვრას, რომლის მიხედვითაც კომლი არის საოჯახო — შრომითი კავშირი ერთი ან რამდენიმე მიწის მუშა ოჯახს წევრებისა, რომლებიც ერთად ცხოვრობენ და ეწევიან მეურნეობას (39 მუხ.). ამ ნორმის დამატებას წარმოადგენს ის დებულება, რომ კომლი შეიძლება შესდგებოდეს ერთი უოჯახო პირისაგანაც განსხვავებულ სქესისა.

ერთი პირისაგან შემდგარი კომლის ცნობას იურიდიულ პირად არ იწვევს კომლის მეურნეობის საჭიროება და იმ მოვალეობის, ფუნქციის შესრულებასთან დაკავშირებით რაც კომლს აქვს დაკისრებული სახელმწიფოებრივი ვან. ასეთი კომლის მდგომარეობა ბრუნვაში რადიკალურად განსხვავდება ორ ან მეტ პირისაგან შემდგარი კომლისაგან. ერთი პირისაგან შემდგარი კომლში კომლისა და მის ერთად-ერთი შემადგენელი პირის ქონება ერთობისათვის არ განსხვავდება. აქ არ არის გარჩევა კომლისა და მის წევრის ქონებისა. ამ შემთხვევაში ბრუნვაში კომლის ეს ცალკე პირი და მას მესამე პირი უწევს არსებობაში, როგორც მთელი ქონების სრულ, დამოუკიდებელ განმკარგულებელს, პატრონს, რომელიც არის დამოუკიდებელი უფლების სუბიექტი. აქედან იხადია, რომ ასეთი კომლი იურიდიულ პირათ ვერ ჩაითვლება მაგრამ კომლის ცნების კანონში არსებულ განსაზღვრის იმ დებულებას, რომ კომლი შეიძლება შესდგებოდეს ერთ უოჯახო პირისაგან, თავისი გამართლება აქვს კომლად (კანონი ერთი პირისაგან შემდგარი მეურნეობისა ემყარება კანონმდებლის იმ პოლიტიკას, რომ კომლის მეურნეობას უნდეს შესაძლებლობა გაძლიერდეს, განვითარდეს და ხელი შეუწყოს საწარმოო ძალთა განვითარებას, ცალკე სასოფლო მეურნეობა არ შესწყდეს იმ მიზეზით, რომ მას მუშა-ძალა არა ყავს. ამაშივე იმალება ის პოლიტიკაც, რომ კომლის რაც შეიძლება მეტი მუშა-ძალა ჩაბმული სასოფლო მეურნეობაში. ეს ადვილად მისაღწევი იმ პირობაში, როდესაც ერთი პირისაგან შემდგარი კომლი არ არის მოკლებული შესაძლებლობას თავისი დაუფლებლობა დაახლოს მუშა-ძალის მეურნეობაში მოქმედების საფუძველზე: დაქორწინებისა და მეკომურობის.

სახელმწიფოს ინტერესს შეადგენს, რომ მეურნეობა არ დასუსტდეს, საბჭოთა პოლიტიკის თვალსაზრისით მიზანშეუწონელია ისეთი მდგომარეობა, რომ მიწა იყოს ამა თუ იმ პირის შრომით სარგებლობაში, მაგრამ შრომით მოსარგებლე არ ამუშავებდეს საკუთარ ძალბით. არის, რა თქმა უნდა, იმის საპატიო მიზეზი, რომ შრომით მიწის მოსარგებლე ვერ ამუშავებს მიწას სათანადო შრომით. ამ შემთხვევაში მას ენიჭება უფლება წაიჯაროს გასცეს, მაგრამ ეს არ არის იმის გარანტი

¹ იხ. ს. ს. რესპუბლიკათა კავშირის ც. ა. კ-ის და სახ. კომ. საბჭოს 1925 წლის 10 აპრილის დადგენილება E. „НОЛОГОВИ ЫЛГОТАХ ДЯ ДЕРЕВЕНСКИХ РЕМЕСЛЕННИКОВ И КУСТАРЕЙ“ (საკავშირო მთავრობის კან. და განც. კრებული, 1925 წ. № 25, მუხ. 168.)
*) იხ. ურბ. „ПРАВО И ЖИЗНЬ“ 1925 წ. წიგნი 9 10, გვ. 59.

რომ მისი მეურნეობა დიდხანს იარსებებს. იჯარის ვადის გასვლის შემდეგ მიწის მოსარგებლეს ეკარგება უფლება მიწაზე, თუ ის ვერ შესძლებს თითონ დაამუშავოს მიწა (31 მ.). ხსენებული შედეგს თავიდან აცილების მიზნით განიშნებელი უხსნის მიწის მოსარგებლეს გზას მიწის საკუთარი ძალებით დამუშავებისას გარეშე პირის მეურნეობაში მიღების ნებათვით, ხოლო იმ პირობით, რომ მეურნეობაში ასეთი პირის მოწვევას არ ჰქონდეს დაქირავების ხასიათი, არამედ ეს დამოკიდებულება იყოს ავტომატური ერთი მხრით შრომით პრინციპზე და მეურნეობაში თანაბარ პირობებში მონაწილეობის საფუძვლით მისი მიღებაზე მეორე მხრით (მიწ. კოდექსი 40 მუხ. შენ.). ასეთი პრინციპის ვატარება წარმოადგენს პირობას განსაკუთრებით ერთპიროვნული მეურნეობის არსებობის გაგრძელების და მის გაძლიერებისას.

ერთპიროვნული კომლი განსხვავდება ისეთ კომლისაგან, რომელიც შესდგება ორ ან მეტ წევრისაგან. ერთპიროვნული კომლის მოქმედება არის ცალკე, ერთი პირის მოქმედება, მხოლოდ მისი ნებისყოფის გამოყენებით, მაგრამ სხვა კომლის მოქმედება არის კავშირის, როგორც იურიდიულად დამოუკიდებელი სუბიექტის მოქმედება, რომელშიც მქალაქდება წევრთა გაერთიანებული ნებისყოფა. ერთპიროვნული კომლის ნებისყოფა და მოქმედება ამოიწურება ერთად ერთი პირის ნებასყოფი და მოქმედებით. მდგომარეობა იცვლება მას შემდეგ, რაც მას ემატება მეორე წევრი მასთან თანაბარი უფლებებით, აქ უკვე კავშირი წარმოიშვება, ხდება წევრთა ნებისყოფის გაერთიანება, ერთპიროვნული კომლის ქონება საერთო სარგებლობის ქონებათა გადაიქცევა და ამ სახით კომლი მონაწილეობა ბრუნვაში.

კ. მიქელაძე

(დასასრული შემდეგ ნომერში.)

საორგანიზაციო საკითხები.

იუსტსახკომთან არსებული ორგანოების

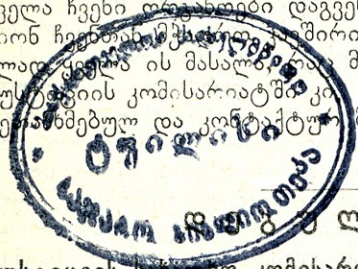
სასამართლო მმართველობის განყოფილებასთან დაასრულებული კომისარიატის ყველა განყოფილებათა, თბილისის მაზრა-ქალაქის სასამართლოს და აგრეთვე უზენაეს სასამართლოს წარმომადგენელთა შემადგენლობით, მუდმივი სარგანიზაცია თათბირი. დღეს, როდესაც საკავშირო კომპარტიის (ბ) მე- XV ყრილობის დირექტივასთან დაკავშირებით, სწარმოებს იუსტიციის ორგანოთა გენერალური გადათავალიერება, მათ ვასამარტივებლად და რაკონსტრუქციის სახით, შექმნილი ორგანოების — ამ ლაბორატორიის, რომელიც შეისწავლის და ამოფხვრის ყველა მიზეზებს, რომელთაც შედეგად ჰყვება ყოველგვარი არანორმალობა და სხვადასხვა ნაკლი, აქვს მეტად დიდი მნიშვნელობა და არის სავესებით დროული და მიზანშეწონილი.

მოკავშირე რესპუბლიკების ყველა იუსტიციის სახ. კომისარიატთა სტრუქტურა-აგებულობა სხვადასხვაგვარია და ყველგან მათ დაარსების დღიდან ხდება რეფორმები და რეორგანიზაციები უფრო მოქნილ და მარტივ აპარატთა შესაქმნელად, რომ ამით ძირიანათ ამოიფხვრას ბიუროკრატიაში და „ვოლოკიტა“, საქმეთა გაჭიანურება და სასამართლო უფრო მეტად დაუახლოვდეს მოსახლეობის ფართე მასას.

უდაოა, რომ სახელმწიფო დაწესებულებების არა სწორი სტრუქტურა, ბევრში უწყობს ხელს ბიუროკრატიაში პროკალატება-გამეფებას და აბრკოლებს ნაყოფიერი მუშაობის წარმოებას. ჩვენში, საქართველოშიც, ამ მხრივ არაა სველაფერი რიგზე. სხვა ნაკლთა შორის, ძირითადი ჩვენი

ნაკლი არის ის, რომ კომისარიატში არა გვაქვს საჭირო კონტაქტიური და შეთანხმებული საქმიანობა. ორგანობირის დაარსებით, სადაც წარმოდგენილია ყველა განყოფილება და უზენაესი სასამართლო, უშუალოდ მიღწეულ იქნება მუშაობაში სრული შეთანხმებულობა. ამ წერილში მსურს ხაზი გაუსვა ორგანობირის წინაშე მდგარ მთელ რიგ ძირითად ამოცანებს. ავილოთ სასამართლო საგამომძიებლო ძირეულ ორგანოთა შესწავლის საკითხი. ამ საკითხზე მუშაობდენ კომისარიატის დაინტერესებული ყველა განყოფილებანი და უზენაესი სასამართლოც. საინტერესოა აღვნიშნოთ როგორ ხდებოდა ძირეულ ორგანოთა დათვალეირება-რევიზია. რევიზიას აკეთებდენ კომისარიატის საპროკურატურო განყოფილება, სასამართლო-მმართველობის განყოფილება და უზენაესი სასამართლო, მაგრამ ერთი მეორესთან შეუთანხმებლად და სავესებით დამოუკიდებლად. რევიზიის დამთავრებისას საპროკურატურო განყოფილება გამოიტანდა სათანადო დასკვნას და სხვა განყოფილებებთან შეთანხმებულად მიიღებდა შემჩნეულ ნაკლთა გამოსასწორებლად მთელ რიგ ზომებს. ამასვე აკეთებდენ სასამართლო მმართველობის განყოფილება და უზენაესი სასამართლო. ამრიგად რევიზიის ყოველ ჩამტარებელს ჰქონდა თავისი მიდგომითი მეთოდი და შეფასებაში ძალიან ხშირად ერთი მეორეს ეწინააღმდეგებოდნენ, რის წყალობათაც იუსტიციის სახალხო კომისარიატს არ ჰქონდა ერთი მთლიანი წარმოდგენა ძირეულ ორგანოებზე. საქმის ასეთი დაყენება უშუალოდ არ იყო სწორი. მომავალში სასამართლო-საგამომძიებლო ძირეულ ორგანოთა ყველა სარევიზიო მასალა უნდა ირჩეოდეს ორგანობირზე, სადაც აგრეთვე გამოიშუავებულ იქნება საერთოდ თვით რევიზია-დათვალეირების მეთოდებიც. ფრიად სერიოზულია პირად შემადგენლობის შესწავლის საკითხი. არავისათვის საიდუმლო არაა, რომ ჩვენ მუშაკთა პოლიტიკური და იურიდიული კვალიფიკაცია არა სდგას სათანადო სიმაღლეზე. საჭიროა სერიოზულ ზომების მიღება იუსტიციის მუშაკთა, როგორც საბჭოთა ორგანოების ერთ-ერთ მეტად პასუხისმგებელ მუშაკთა, საერთო კვალიფიკაციის ასაწევად. უპირველეს ყოვლისა ჩვენ უნდა აღვრიცხოთ მთელი პირადი შემადგენლობა ინდივიდუალურად მათ მომზადების მხრივ, რისთვისაც მოგვიხდება მიემართოთ ცოდნის და პრაქტიკულ გამოცდილების შემოწმების სისტემას. თვითეულ მუშაკის დახასიათებისათვის, შემოწმების გარდა, უშუალოდ, მეტად მნიშვნელოვან მასალას წარმოადგენს სარევიზიო მასალა, სადაც მთლიანად დასურათებულ იქნება, როგორც თვით ორგანოს მდგომარეობა, ისე თვითეული ამხანაგის მუშაობაც. ამასთან ერთად საჭიროა, გამოინახულ იქნეს საშუალებანი სასამართლო მუშაკთა გადასამზადებლად და გამოცოცხლებულ იქნეს იურიდიულ წრეთა მუშაობაც. ყველა ამის შემდეგ ჩვენ რათაც არ უნდა დაგვიჯდეს უნდა მოვახდინოთ სასამართლო მუშაკთა სრული სტაბილიზაცია, შემადგენლობის ხშირი ცვლებადობის გაუქმებით. ფრიად საინტერესოა ჩვენთან განყოფილებათა წლიურ სამუშაო გეგმის შედგენის წესი. რომ იუსტიციის სახალხო კომისარიატის მუშაობაში საჭიროა გარკვეულ სისტემის და გეგმიანობის შემოღება, ეს უდაოა. დღევანდლამდე თუ რომელიმე განყოფილებას ჰქონდა შედგენილი თავის სამუშაო გეგმა, ასეთი იყო სავესებით დამოუკიდებელი და ერთ განყოფილებას არავითარი წარმოდგენა არა ჰქონდა მეორე განყოფილების საქმიანობაში დასახულ პრესპექტივებზე, რაც არ იყო სწორი. წლიურ სამუშაოს გეგმის შედგენისას საჭიროა მხედველობაში იქნეს მიღებული კომისარიატის და მის ორგანოთა საერთო მდგომარეობა და მათი ყველა ნაკლი და ერთად იქნეს გამოიშუავებული შემდეგში მათ ასაცილებლად საჭირო მეთოდები. შემდეგში ჩემი აზრით გეგმები უნდა წარედგინოს ორგანობირს, რომელიც შეისწავლის

და გადამუშავების შემდეგ დაამტკიცებს. ამით ჩვენ მივალწვეთ განყოფილებათა მუშაობაში მეტად საჭირო კონტაქტობას და შეთანხმებულობას. კომისარიატის საკანონმდებლო განყოფილება აწარმოებს მუშაობას არსებულ პროცესსუალურ ნორმათა შესაძლო გამარტივებისათვის, მაგრამ ხანდახან ყოველდღიურ ჩვენს პრაქტიკულ მუშაობაში აღიძრება ხოლმე ისეთი საინტერესო საკითხები, რომელთა წინასწარი ერთად განხილვა-დამუშავება აუცილებელ საჭიროებას წარმოადგენს. ამიერიდან ჩვენთან აღმოცენებული ყველა საკითხები, წინასწარ განხილულ იქნება ორგ თათბირში, რაც ბევრად გაუადვილებს მუშაობას საკანონმდებლო განყოფილებას. ორგთათბირის დაკვირვით ამოცანას წარმოადგენს სასამართლო ორგანოებში ბიუროკრატიზმთან და გაჭიანურებასთან დაუხდობელი ბრძოლა და ყველაზე უფრო ამ ფრონტზე საჭირო ყველა ორგანოთა შეთანხმებული გამოცვლა. ორგთათბირმა უნდა აღმოაჩინოს ამ ბოროტების წარმოშობი ფესვები და გაიონახოს საშუალებანი მათ ამოსაფხვრელად. ამრიგად, როგორც ჩვენ ვხედავთ, ორგთათბირის წინაშე მდგარი ამოცანები მეტად სერიოზულია და სასურველ შედეგებს მუშაობაში ჩვენ მივალწვეთ მხოლოდ მაშინ, თუ ყველა ჩვენი ორგანოები დაგვემარებიან. მათ უნდა იქონიონ ჩვენი საქმიანობის მიზრი და გვიგზავნონ შესასწავლად ყველა ის მასალა, რაც მათ აინტერესებთ. შევინთ იუსტიციის კომისარიატშიც ჩვენ მივალწვეთ საჭირო შეთანხმებულ და კონტაქტურ მუშაობას.

ი. სიჭინავა.

იუსტიციის სახალხო კომისარიატთან არსებულ საორგანიზაციო თათბირის შესახებ.

1. საქ. სოც. საბჭ. რესპ. იუსტიციის ორგანოთა მუშაობის რაციონალიზაციის მიზნით სასამართლო მმართველობის განყოფილებასთან არსებობს მუდმივი საორგანიზაციო თათბირი, რომელსაც ევალება:
  - ა) იუსტიციის ცენტრალურ და დაბალ ორგანოების ორგანიზაციასა და სტრუქტურასთან დაკავშირებულ საკითხების განხილვა.
  - ბ) განხილვა მუშაობის გეგმებისა, რომელთაც იმუშავებენ იუსტიციის ცალკე ორგანოები.
  - გ) იუსტიციის ადგილობრივ ორგანოებისათვის ინსტრუქციების მიცემასთან დაკავშირებულ საკითხების განხილვა.

დ) ბიუროკრატიულ დამახინჯებასა და საქმის გაწურებასთან ბრძოლა იუსტიციის ორგანოებში.

ე) სასამართლოს წარმოების გამარტივებისა და საქმის წარმოების რაციონალიზაციის საკითხების განხილვა.

ვ) იუსტიციის მუშაკთა პოლიტიკური განვითარების ღონისძიება და კვალიფიკაციის ასამაღლებელ ღონისძიებებში მონაწილეობა.

2. თათბირი არსებობს იუსტიციის სახალხო კომისარიატთან სასამართლო მმართველობის განყოფილების განხილვის თანამდებობებთან და შესდგება უზენაესი სასამართლოს, საკანონმდებლო განყოფილების, ცენტრალურ პროკურატურის წარმომადგენელთა და I-გან. ინსტრუქტორისაგან.

3. საორგანიზაციო თათბირი მოწვეულ უნდა იქნეს იუსტიციის თათბირში მონაწილე მინისტრის მიერ.

4. საორგანიზაციო თათბირის შემადგენლობის გამოყოფა კომისიისა, რომელსაც ევალება საორგანიზაციო თათბირის მიერ განსახილველ საკითხების წინასწარი მუშავება.

5. საორგანიზაციო თათბირი თავის მუშაობაში აკონსულტებს იმას, თუ როგორ და რამდენად არის შესრულებული იუსტიციის ორგანოებზე დაკისრებული ამოცანები და აგრეთვე ხრუნავს იუსტიციის სახ. კომ. განყოფილებისა და სასამართლოს, წინასწარი გამოძიებისა და პროკურატურის, და აგრეთვე იმ ორგანოთა რაც შეიძლება რაციონალური მოწყობისათვის, რომელთაც დაკისრებული აქვთ სასამართლოს გადაწყვეტილებათა და განაჩენების სისრულეში მოყვანა. გარდა ამისა იგი განხილავს სასამართლოს ქსელის გაფართოებისა და სასამართლოს სახლეობისათვის დაახლოვებასთან და აგრეთვე სასამართლო დაწესებულებათა სისტემის რეორგანიზაციასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

6. საორგანიზაციო თათბირი განიხილავს იუსტიციის ცალკე ორგანოების მიერ გათვალისწინებულ მუშაობის გეგმას დაუკეთებს სათანადო შენიშვნებს მათი მუშაობის შესათანხმებლად ეროიანი სასამართლო პოლიტიკის გატარებისათვის სათანადო პირობების შექმნის მიზნით.

7. საორგანიზაციო თათბირი განიხილავს შედეგებს დაბალი სასამართლო აპარატის სარევიზიო მიმოკვლევასა და იმ ინსტრუქციების, რომელსაც აწარმოებენ სასამართლოების განუ. ინსტრუქტორები და უზენაესი სასამართლოს წარმომადგენლები და იძლევა განმარტებებს მიმოკვლევის მეთოდებისა, გამოსაკვლევ საკითხებისა და

სასამართლო და სსოპრკება.

სასამართლოს კუროზები.

ქ. ონის უზნის სახ. სასამართლოში 1925 წ. 12 მაისს ირჩეოდა სოფ. ზვარეთში მცხოვრებ კონსტანტინე და თადეოზ კირვალიძეების საქმე ბრალდების შესახებ მიწის ყიდვა-გაყიდვაში გათვალისწინებული ს. ს. კ. 192 მუხლით. განაჩენის ბოლოში ხათქვაშია: „ყოველივე შემოსხვინებულ გარემოებების მიხედვით სასამართლომ დაადგინა: *) ბრალდებული თადეოზ ივანეს ძე კირვალიძე (კნობილ იქნეს დამნაშავედ მიწის ყიდვაში და მიესაჯოს მას თანახმად სისხ. სამ. კოდ. 192 მუხლისა თავისუფლების აღკვეთა სამი თვით და ადგილი, რომელიც მან იყიდა სოფ. ზვარეთში სახელწოდებით „საბურთალო“— ჩამოერთვის ორივე მხარეს და ჩაირიცხოს თანახმად მიწის კოდ. 25 მუხლისა საადგილმამულო ფონდში მხოლოდ თანახმად 7 ნოემბრის 1924 წ. აწნისტისა სასაჯელი სამი თვე დაბა-

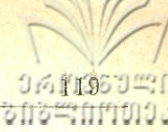
ტირება მას ეპატიოს სრულებით. მეორე ბრალდებულის კონსტანტინე კირვალიძის წინააღმდეგ საქმე მოისპოს როგორც გარდაცვალებული. განაჩენი კასაციურისასლი ამ განაჩენისა გაეკზავნოს საადგილმამულო განყოფილებას“.

მეორე საუკუნეში—ტეხნიკის უმაღლეს საფეხურზე მიღწევის ეპოქაში—არაფერი არ შეიძლება ჩათვალოს გასაკვირვებლად მოვლენად და რატომ უნდა გაუკვირდეს ჩვენი ყურნალის „საბჭოთა სამართლის“ პატივედ მკითხველებს ის ფაქტი, რომ 1928 წლის 9 იანვარს საქართველოს ცკში შედის თხოვნა... „გარდაცვალებული კონსტანტინე გლახუას ძე კირვალიძისგან და ისიც არა, „საიქიოდან“, არამედ რაქის მაზრის სოფ. ზვარეთიდან“.

ხსენებული განცხადება ძალიან დიდი და ამიტომ ჩვენ მოვიყვანთ მხოლოდ ზოგიერთ ადგილებს:

„მე ვახლავარ ინვალიდი, უცოლშვილო, შრომით უნარ მოკლებული. 1918 წელს ორი ნაკვეთი ადგილი ერთი სამოსახლო და მეორე სახნავი მიწა გადავიცი მამუშვარად ჩემს ბიძას თადეოზ ივანეს ძე კირვალიძეს“.

*) ხაზი ყველგან ჩვენია.

აგრეთვე სამოქალაქო და სისხ. სამ. საქმეთა ცალკე კატეგორიების შესწავლის დარგში.

8. სასამართლო დაწესებულებებში ბიუროკრატიზმისა და საქმის გაჭიანურებასთან ბრძოლის დარგში საორგანიზაციო თათბირი არკვევს ამ მოვლენათა ობიექტურ და სუბიექტურ მიზეზებს და სცდილობს გამოიწიოს სათანადო ღონისძიებანი მათ აღმოსაფხვრელად.

9. სამართლის წარმოების გამარტივებისა და საქმის წარმოების რაციონალიზაციის დარგში საორგანიზაციო თათბირი აქცევს თავის ყურადღებას შემდეგ საკითხებს: საქმეების სწრაფ წარმართვას, პროცესის სიაფეს, ზედმეტ ფორმლობის აღმოფხვრას, საქმის წარმოებისა და ანგარიშების დაყენების შესწავლას საკანცელარიო მუშაობის დარგში რაციონალური და ეკონომიურ წესების შემოღების მიზნით.

10. სარევიზიო მასალების მიხედვით საორგანიზაციო თათბირი არკვევს, თუ რამდენად ატარებენ სასამართლო მუშაკები კლასიურ ხაზს თავის მუშაობაში, არკვევს ამა თუ იმ მუშაკის პოლიტიკურ და პრაქტიკულ მომზადების დონეს, აგრეთვე იმას, თუ რამდენად შეითვისეს მათ საბჭოთა კანონმდებლობის საფუძვლები, იმუშავეს სასამართლო მუშაკთა გადამზადების პროგრამის და მათი გაცნობის შეთოდებს სასამართლო პრაქტიკასთან.

11. საორგანიზაციო თათბირის დადგენილება ეცნობება იუსტიციის სახალხო კომისარს და ტარდება ცხოვრებაში მისი თანხმობით.

დემტკიცებულია იუსტახკომის მიერ 1928 წ. 16 თებერვალს ი. ს. კ. სასამ. მმართველობის გამგე ი. სიჭინავა

პ რ ა კ ტ ი კ ო ს ი ს უ ნ ი უ შ ნ ა ე ბ ი

ორი საკითხი სამოქალაქო სამართლის მოღვაწის 142 მუხ. მოთხოვნის ირგვლივ.

სამ. სამართლ. კოდ. 142 მუხლი სასამართლოს უფლებას ანიჭებს, შეამციროს პირგაუტეხელობის ჯარიმის, მოვალის თხოვნის თანახმად, უკეთეს ჯარიმას მეტის-მეტად დიდი კრედიტორის ნამდვილ ზარალთან შედარებით. აღნიშნული მუხლის მოთხოვნიდან ფორმალურად ორი დასკვნა გამოიყვანება. ერთი ისაა, რომ პირგაუტეხელობის ჯარიმის შემცირების შესახებ საკითხი უნდა იქნეს აღძრული მხოლოდ მოვალის მიერ (გამოდის, რომ სასამართლო თავისი ინიციატივით ვერ შეამცირებს ჯარიმას); ხოლო მეორე იმაში მდგომარეობს, რომ პირგაუტეხელობის ჯარიმა შეიძლება შემცირებულ იქნეს და ან სრულიად მოხსნილი. რამდენად სამართლიანია მოხსენიებული გარემოებანი, შეეფერებათ თუ არა ისინი საბჭოთა კანონმდებლობის საერთო პრინციპებს?

უნდა ითქვას, რომ სიტყვა „მოვალის თხოვნის თანახმად“ არ ნიშნავს იმას, თითქოს აუცილებელი იყოს პირგაუტეხელობის ჯარიმის შემცირების შესახებ საკითხის დასმისა და გადაჭრისათვის მოვალის თხოვნა. სასამართლოს, უკეთეს დაინახავს, რომ პირგაუტეხელობის ჯარიმის შემცირების შესახებ საკითხი უნდა იქნეს აღძრული მხოლოდ მოვალის მიერ (გამოდის, რომ სასამართლო თავისი ინიციატივით ვერ შეამცირებს ჯარიმას); ხოლო მეორე იმაში მდგომარეობს, რომ პირგაუტეხელობის ჯარიმა შეიძლება შემცირებულ იქნეს და ან სრულიად მოხსნილი.

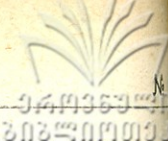
რომა მეტის-მეტად დიდი კრედიტორის ნამდვილ ზარალთან შედარებით, შეუძლია და მოვალეს არის იმსჯელოს ჯარიმის შემცირების შესახებლობაზე, თუ იმისა ცნა მისით შეამდგომლობა არ იყოს აღძრული მოვალის მხრივ. ეს აზრი გამართლებას პოულობს როგორც საქართველოს, ისე რ. ს. ფ. ს. რ. უზენაეს სასამართლოს დადგენილებებში (იხ. რ. ს. ფ. ს. რ. უზენაეს სასამართლოს განმარტება საქმეზე № 32686-ს. ც. 10. № 5. 1928 წ. და საქართველოს უზენაეს სასამართლოს 1927 წ. 4 ნოემბრის დადგენილება იაკობ პაპიაშვილის სარჩელის გამო საქმეზე ელისაბედ ნიკურაძესთან). სხვანაირი მსჯელობა შეუძლებელია, ვინაიდან ს. ს. ს. კოდ. მე-7 მუხლი სასამართლოს ავალებს საქმის განხილვისას ფართო ინიციატივა გამოიჩინოს მხარეთა ნამდვილი ურთიერთობის გაძიოსარკვევად. აქედან ცხადია შეიძლება: უკეთეს მოვალე სხვადასხვა შემთხვევებში გარემოებათა გამო იძულებული იყო ხელშეკრულებაში მეტის მეტად დიდი პირგაუტეხელობის ჯარიმა დაეწვა და შეეძლო მან უფიცობით ან სხვა რაიმე მიზეზით ვერ გამოიყენა მისთვის სამ. სამ. კოდექ. 142 მუხ. მინიჭებული უფლება პირგაუტეხელობის ჯარიმის შემცირებისათვის შეამდგომლობის აღძრისა სასამართლოს წინაშე, ამ უკანასკნელმა უნდა გამოასწოროს მისი შეცდომა და მოხსენებული საკითხი თავისი

რომ მას და მის ოჯახს ეგდოს ყური, როგორც სასამართლო-საქმელით, აგრეთვე შენახვით და ტანფებით... ესენი რომ უფლებას არ მაქცევდენ, მე იძულებული ვაგხდები შეაწუხო მთავრობა და სანამ ცოცხალი ვიქნები მიპატრონონ. ქ. ონის უბნის სახალხო სასამართლოში შეუტანა ჩვენებურს საჩივარი, რომ ვითომც ეს ნაკვეთები მიმეცილოს ბიძა ჩემისათვის თადეოზ კირვალისათვის, სასამართლოს ჩემთვის არავითარი ცნობა არ მოუცია, რომ მე ამ საქმეზე დაბარებული ვარ. უკანასკნელს დაუდგენია 12 მაისს 1925 წ., რომ ეს ნაკვეთები გადარიცხული იყოს საფონდოთ, მაგრამ სასამართლო შეყვანილია შეცდომაში... კიდევ ვიმეორებ, რომ მე ზედამხედველად არ მყავდეს ბიძაჩემი თადეოზი თავის ოჯახის შემადგენლობით ამ ზამთარში ცოცხალი არ გადავჩრები... მე რომ მივიდნოდა თუ სასამართლოში ამ ადგილების თაობაზე იყო საქმე აღძრული თავის დროს იქნებოდა გასაჩივრებული კასაციური წესით, მაგრამ ეს ამბავი გავიგე ერთი თვის წინედ ამა წლისა.

გაცხადებ რა ამას უმორჩილესად ვთხოვ აღმასრულებელ კომიტეტს შევიდეს ჩემ გაჭირვებულ მდგომარეობაში და ჩემი ორი ნაკვეთი ადგილი დარჩეს ისევ თადეოზ კირვალის განკარგულებაში, რათა სანამ ცოცხალი ვიქნები ვიყო უზრუნველყოფილი მისგან. ყოველივე ცნობა თუ საჭირო იქნება შეიძლება ადგილობრივ მცხოვრებლებისაგან მოთხოვნილი...

ამ განცხადების შემდეგ საქართველოს ცაკმა საქმის გამოსარკვევად გამოითხოვა ქ. ონის სასამართლოს განაჩენი. განაჩენის ძალით კონსტანტინე კირვალისძე 1925 წელს უკვე მკვდარია, ხოლო 1928 წ. იანვარში ი. უ. საიდან „აღდგა მკვდრეთით“ მოქ. კირვალისძე-ამ საკითხის გამოკრევა საქ. ცაკის საქმეთა მმართველობამ ა. წ. 10 თებერვალს მიანდო იუსტიციის სახალხო კომისარიატს.

სათანადო დასკვნის გაკეთება თუ ვინ შეიყვანა ეს საკითხი ასეი, ჩინში—ეს მკითხველისთვის მიგვინდია.

ინიციატივით გახადოს მსჯელობის საგნათ. — ასეთია ჩვენი კანონის აზრი და სასამართლოებისათვის შით ხელმძღვანელობა სავალდებულოა.

ასეთივე დადებითი პასუხი უნდა გავცეს მეორე კითხვასაც. ჩვენის აზრით სამოქ. სამართლის კოდექსის 142 მუხლის ძალით სასამართლოს განსაკუთრებულ შემთხვევაში შეუძლია მოკალე სრულიად განათავისუფლოს პირგაუტეხელობის ჯარიმის გადახდისაგან; მაგრამ ამისათვის საჭიროა ორი პირობა: ა) უკეთეს ვალდებულებების შესრულებლობა გამოწვეული იყო ძოვალის არა ბოროტი ნებით, არამედ შექმნილ მატერიალური მდგომარეობის გართულებით, და ბ) უკეთეს ხელშეკრულების შესრულებლობით კრედიტორს არ მოსვლია ზარალი. ექვს გარეშე, ეს მეორე პირობა უფრო ანგარიშ-გასაწევია, ვინაიდან პირგაუტეხელობის ჯარიმას საბჭოთა სამართლით ეძლევა უმთავრესად ვალდებულების შესრულებლობის გამო მიღებული ზარალის ანაზღაურებელი მნიშვნელობა და იმ შემთხვევაში, როდესაც არ დადასტურდება აღნიშნული ზარალის მიღება, პირგაუტეხელობის ჯარიმის გადახდის მოთხოვნა შეიძლება არ იქნეს მოყვანილი სისრულეში; ეს დებულება შით უფრო მისაღებია, რომ კანონში არაფერია ნათქვამი იმის შესახებ, თუ რა ზომამდე შეუძლია სასამართლოს პირგაუტეხელობის ჯარიმის შემცირება და, რადგან ჩვენ ეს უკანასკნელი გვესმის როგორც საშუალება ზარალის ანაზღაურებისა, მისი შემცირების საზღვრათ უნდა ჩაითვალოს ხელშეკრულებების შესრულებლობის ან არა სათანადო შესრულების გამო კრედიტორის მიერ მიღებული ზარალი, — ხოლო უკეთეს ასეთ ზარალს არ ქონია სინამდვილეში ადგილი, ჩვენ ზოგიერთ შემთხვევაში შესაძლებლად უნდა მივიჩნიოთ მოვალის პირგაუტეხელობის ჯარიმის გადახდისაგან სრულიად განთავისუფლება. სხვა გვარი დ.სკენის გამოტანა შეუძლებელია, რადგან მაშინ პირგაუტეხელობის ჯარიმას დაეკარგებოდა კანონმდებლობით მიხიჭებული მნიშვნელობა და შინაარსი. სრულიად სამართლიანად აღნიშნული საკითხი ამ გვართვე განმარტებული უკრაინის უზენაეს სასამართლოს პრაქტიკაში (იხ. უკრაინის უზენ. სასამ. სამოქ. საკას. კოლეგიის დადგენილება 1925 წ. 20 თებერვლიდან. „B. C. Ю.“)

რ. ს. ფ. ს. რ. უზენაესი სასამართლო კი ამ მხრივ საესებთ საწინააღმდეგო აზრისაა; მისი სამოქ. საკასაციო კოლეგია (იხ. დადგენილება „მოსტორგი“-ს ძიების გამო საქმეზე „გუმ“-თან 1924 წ. და 1927 წ. № 2 დირექტიული წერილი) იმ ხაზს ატარებს, რომ სამ. სამ. კოდ. 142 მუხლის თანახმად სასამართლომ ან მთლიანად უნდა მიუსაჯოს პირგაუტეხელობის ჯარიმა, ან შეამციროს ის და არა სრულებით უარი უთხრას მის მისჯაზე. საკითხის ასეთი გადაჭრა უაღრესად ვიწრო ფორმალურია და მიუღებელი, ის ეწინააღმდეგება საბჭოთა კანონმდებლობის პრინციპებს, რომლითაც დაშვებულია მხარის არა თუ ისეთი აქცესორული ვალდებულების შესრულებისაგან განთავისუფლება, როგორც არის პირგაუტეხელობის ჯარიმა, არამედ ძირითადი ხელშეკრულების სრულიად გაბათილებაც კი, უკეთეს ის მხარის ინტერესების უაღრესი შელახვით არის დაწესებული.

ყოველივე მოხსენებულიდან შემდეგი დასკვნა გამომდინარეობს: უკეთეს არ იქნა დადასტურებული კრედიტორის მიერ ზარალის მიღების ფაქტი ხელშეკრულების შესრულებლობით გამოწვეული, მოვალეს სამ. სამ. კოდ. 142 მუხლის ძალით არა თუ შემცირდება პირგაუტეხელობის ჯარიმა, არამედ გამოიწვევს სახით (აქ, სხვათა შორის, ერთი გადაამტკიცებული მნიშვნელობა უნდა მიეცეს მხარეთა სოციალურ მდგომარეობას) მის გადახდისაგან სრულიად განთავისუფლება.

ბ. ფურცხვანიძე.

სასამართლოს აღმასრულებელი და დაწესებულების სისრულეში მოყვანა

სასამართლო აღმასრულებელთა მოვალეობა მეძიმე და რთულია. მათ უნდა მოიყვანონ სისრულეში სამართლოს გადაწყვეტილება და ამით დაავიჯონ საქმე, რომელიც რამოდენიმე თვის განმავლობაში ირდა და სასამართლოებში. სასამართლოს აღმასრულებელი იყოს აღჭურვილი ცოდნით, მოთმინებით, უნდა იქნეს ხალხს, მის ხნე-ჩვეულებას, ადათებს და ამის მივით უნდა იმოქმედოს, რომ არ დაუშვას სხვადასხვა ამოვნო ინციდენტები (ჩხუბი მხარეებს შორის, ლანგინება თუ სხვა).

თუ სასამართლო აღმასრულებელს იურიდიული ცოდნა-გამოცდილება არა აქვს, ის ვერ გადასჭრის სადასხვა საკითხებს, რომელსაც მას მხარეები წამოუყენებენ ადგილობრივ აღსრულების დროს, რასაც შედეგად ეყვება წარმოების გაჭიანურება-და დაიწყება „სულდგინოლოკიტა“.

სასამართლო აღმასრულებელს ძლიერ აფერხსება შორის, ის გარემოებაც, რომ გადაწყვეტილებას ხშირად არ არის დაწერილი მკაფიოდ, გასაგებად; რად მხარეების სახელი და მამის სახელიც არ არის (რება მხოლოდ ინიციალები); გადასახდევინებელი იწერება არა სიტყვებით, არამედ ციფრებით. მაგალითად, იწერება: „გადახდეს ი. პეტროვს 100 მანქონდა მე ერთი ფურცელი, რომელშიც ეწერა: გადახდეს მოქ. დემურას“-ო. აღნიშნულების შესახებ აღსრულებელ ფურცლებში ხშირად იწერება განსაზღვრულ თანხა და არა ჯამაგირის პროცენტი. მქონდა შემთხვევა — ერთ დაწესებულებას მივწერე: ყოველთვიურ კირეთ ამა და ამ პირს ამდენი თანხა — გამოითვალა თუ დაწესებულება მოვალეს დაუჭერდა აღნიშნულ თანხას, მას, მოვალეს არაფერი არ დარჩებოდა ჯამაგირის პრაქტიკამ დავგანახვა, რომ სამ. სამ. კოდექსი ზოგჯერ მუხლი შეცვლილ უნდა იქნეს: 1) თუ საჯარო ვაჭრობა იყიდება ქონება, შეფასებული 50 მ. მეტი, სავალდებულოა ვაჭრობაში გამოცხადება-პუბლიკაცია, რისთვისაც დაქვია იღებს 24 მ. თუ მოქალაქემ წარუდგინა სასამართლო აღმასრულებელს 51 მ. ფურცელი, გარდა ხარჯებისა, რომელსაც გასწევს იგი სასამართლოში, უნდა დახარჯოს: თხოვნის დასაწერი 50 კ., 1 მ. მანქონდა ამ განცხადებაზე, 76 კ. ასაწერი, უწყებების და განცხადებების 4 მ. 20 კ. და პუბლიკაციის 24 მ., სულ 146 კ. თუ მოქალაქეს მოაქვს ასეთი პატარა თანხის ცეკი, ის უსათუოდ ღარიბია, ღარიბია აგრეთვე ცეკი და თუ ეს ასეა, ძლიერ ძნელია ასეთი პირების 51 მ. ფურცლის გასანაღებლად გარდაიხადოს 30 მან. საჭიროა, რომ ეს მუხლი კოდექსისა შეცვლილი იქნეს და პუბლიკაცია იყოს სავალდებულო მხოლოდ მათ თუ აწერილი ქონება შეფასებულია 200 ან მეტი მანქონდა.

2) როცა იყიდება უძრავი მამული, საჯარო ვაჭრობა უნდა მოხდეს არა ადგილობრივ, არამედ სასამართლოში, ვინაიდან ადგილობრივ იმ პროცედურის რება, რაც საჭიროა საჯარო ვაჭრობის დროს, ძნელია. სად უნდა მოახდინოს სასამართლო აღმასრულებელმა საჯარო ვაჭრობა? ხშირად სახლის პატრონი ცხოვრობს იმ სახლში, რომელსაც ჰყიდის. რომელ მხარეს დაავალებს შეუშვას თავის ოთახში მყიდველები — ათი მეტი კაცი. ეზოშიც მოუხერხებელია ვაჭრობის მოხარადგანაც ხან ცუდი ამინდია და ხან ეზო ძლიერა და უსუფთაოა. ამგვარი საჯარო ვაჭრობის დროს აღსრულებელმა უნდა მიიღოს მყიდველებისაგან საწინააღმდეგო ფული, ჩამოართვას მათ ხელწერილები, გადასინჯო ბუთები და სხვა.

3) მყიდველები არ უნდა იყვნენ ვალდებული წარადგინონ ნოტარიუსის და აღმასკომის მოწმობები იმის შესახებ, რომ მათ არა აქვთ სახლები, ვინაიდან ამ მოწმობების აღებას უნდა ხარჯის გაწევა და დროს დაკარგვა, რა მიზეზებითაც არ მოდიან საჯარო ვაჭრობაზე და ფერხდება საქმე. საკმარისია მყიდველებს ჩამოერთვას შესაფერისი ხელწერილი, როგორც მაგალითად, იქცევა კომუნალური ბანკი, როცა ის ჰყიდის საჯარო ვაჭრობით სახლებს.

ადგილობრივ სახლის გაყიდვა თუ იმ მიზნით არის გამოწვეული, რომ მყიდველებს შეძლება ექნეთ დაათვალიერონ ყიდვის დროს სახლი, ეს მოსაზრება არ არის მნიშვნელოვანი, რადგანაც განცხადება გაზეთში წინდაწინ იბეჭდება და მყიდველებს შეუძლიათ საჯარო ვაჭრობის დღემდე დაათვალიერონ სახლი.

სასამართლოს აღმასრულებელი ა. გეგეჭკორი.

მსაჯულები სოფლად.

ჩვენს ახალ ჟურნალში, „საბჭოთა სამართალში“, იუსტიციის მომუშავეები შეეხებნენ მსაჯულთა მნიშვნელობას. მხოლოდ ერთი რამ გამოიჩინა (აღზად არ იციან სოფლად მსაჯულთა მდგომარეობა). საქართველოს სასამართლოს წყობილების დებულების მე-27 მუხლის ძალით, იუსტიციის სოფლად მუშაობს, როცა მსაჯულად მიიწვიენ, უნდა მიიღოს დღიური სახარჯო. ეს, უნდა მოგახსენოთ, სოფლად ვერ სრულდება უფულობის გამო. მოდის მსაჯული რამოდენიმე ვერსიდან ტალახში, ქალამნებით, ფეხსოვლი, უფულო; დილიდან საღამომდე რჩება სასამართლოში; მოსამართლე მიდის დაქანცული სადილის საქმედად იქვე ახლოს, მსაჯული კი დაქანცული და დამშეული მიდის რამოდენიმე ვერსზე, რომ დაისვენოს და სადილი ჭამოს. რასაკვირველია, მდიდარი რომ იყოს, მსაჯულსაც არ აირჩევდენ. ამიტომ ვირჩევთ ყოველთვის იარაღს ან საშუალოს. და რა ჰქნას ამ ღარიბმა? ფული ას საიდან ექნება, როდესაც ჩვენ, მოსამსახურეებს, ჯაბაირის პარტონებს, არა გვაქვს? მოკლეთ რომ ვსთქვათ, ანონით უნდა გაძლიერდეთ დღიურ სახარჯოს შეძლების დაგვირად, რომ პური მაინც იყიდოს. ამას ჩვენ ვერ ვაჩვენებთ. ყველა ამგვარი არანორმალური მდგომარეობის გამო მსაჯულს ეკარგება ხალისი და უგულოდ გვეხმარება. ხშირად უთქვამს მსაჯულს: საბჭოს წევრიც ვარ, მსაჯულიც და ყველგან ვსცდები ჩემს ოჯახსა და თქვენ კი პურის საყიდელ ფულსაც არ იძლევითო.

უნდა ვსთქვათ, რომ ღარიბ და საშუალო გლეხისათვის მეტად ძნელია წელიწადში საერთო სხვა სახელობით ბეგარასთან ექვსი დღეც მოაციდინოს მშვიერ-მწყურალმა. მსაჯულს ძალიან კარგათ აქვს ის ბრწყინვალე მოლოება შეგნებული, რაც მსაჯულს აწევს. მაგრამ რა ჰქნას? ყველაფერი დაგვიწყდება კაცს, თუ წელიწადში ექვსი დღე გამოუაგებს და არც არაფერი მოგცეს, და არც უფრო პური გაჭამეს. ეს ყოველივე უკარგავს მსაჯულს ხალისს. ამიტომ საჭიროა, რომ ამას მიექცეს ყურადღება და იქნეს ბიუჯეტში დამატებით შეტანილი სათანადო თანხა, რომ მოგვეცეს მოსამართლეებს საშუალება მიესცეთ მსაჯულ გლეხს ერთი მანეთი მაინც პურის ფული დღეში. კარგი იქნება, თუ უფროსი ამხანაგები მიამტყუნებ ამ გარემოებას ჯეროვან ყურადღებას.

ქარელის სახ. მოსამართლე ი. კაციტაძე.

პროცესის გამართივებისათვის.

იმ დროს, როდესაც დღიურ წესრიგშია დასმული სამართლებრივი არსებული სამოქალაქო პროცესის, რომელიც ნაწილობრივ ნაშთია ძველი მეფის დროის პროცესის და ანალოგია ბურჟუაზიული ქვეყნების სასამართლოების პროცესების, მე მინდა შევჩერდე რამოდენიმე

ისეთ საკითხზე, რომლებიც თუმცა კანონმდებლობით პირდაპირ გათვალისწინებული არ არის მაგრამ სასამართლოს ერთგვარი პრაქტიკა შეუქნია. ეს პრაქტიკა, ჩვენი აზრით, უნდა შეიცვალოს. ავიღოთ საკითხი მხარის სასამართლოს ხარჯებისაგან განთავისუფლების ან საქსპერტო ჯილდოს გამოწერის შესახებ. იმისათვის, რომ მხარე ღარიბად იქნეს ცნობილი, ამჟამად საჭიროა საკითხი დასმულ იქნეს სასამართლოს საჯარო სხდომაზე სასამართლოს მთელ შემადგენლობაში, გატარდეს ეს საკითხი ჟურნალში, დადარბულ იქნეს მხარე და სხვ. ჩემი აზრით, ეს საჭირო არ არის, რადგან შესაძლებელია მხარის მიერ წარმოდგენილი საბუთი სიღარიბის შესახებ განიხილოს მოსამართლემ ერთპიროვნად და გამოიტანოს შესაფერისი დადგენილება საჯარო სხდომის გარეშე. ეს მით უმეტეს შესაძლებელია, რომ მოსამართლეს უფლება აქვს ერთპიროვნულად გადასწყვიტოს სარჩელი 100 მანეთამდე და ბაჟი კი ხშირად არ აღემატება რამოდენიმე მანეთებს.

ავიღოთ მეორე საკითხი. ექსპერტმა რომ თავის ნაშეუფრის ჯილდო მიიღოს, საჭიროა შემოიტანოს განცხადება; ეს განცხადება ტარდება რეგისტრაციაში, რეგისტრატორი ურდკენს მდივანს, მდივანი მოახსენებს მოსამართლეს, მოსამართლე აწერს რეზოლიუციას კერძო საკითხის საჯარო სხდომაზე დასმის შესახებ, ისმება საკითხი რამოდენიმე დღის შემდეგ საჯარო სხდომაზე სასამართლოს მთელ შემადგენლობაში, იწერება ოქმი, დადგენილება და ბოლოს ხშირად 1 კვირის შემდეგ ექსპერტმა შესაძლოა მიიღოს დადგენილების ასლი ხაზინიდან ფულის მიღების შესახებ (ხშირად კაპიკების). რა საჭიროა ასეთი სისტემა? ნუ თუ ეს მოსამართლეს ერთპიროვნულად საჯარო სხდომაზე გაუტანლად არ შეუძლია გადასჭრას განცხადებისთანავე ან სასამართლოს სხდომაზე საქმის არსებითად გარჩევის დროს და ამით ერთი მხრით გაეფარტოვოთ პროცესი და მეორე მხრით თავის დროზე მიესცეთ ექსპერტებს ჯილდო?

ჩემი აზრით, ეს საკითხით მიზანშეწონილი და სწორი იქნება და თუ ეს მოსამართლეს არ შეეძლება, მაშინ არც 100 მანეთამდე საქმის გარჩევის უფლება უნდა ჰქონდეს მას.

არა ნაკლები დრო ეკარგება შემდეგაც: ექსპერტისათვის სასამართლოდან დადგენილების ასლის მიცემის შემდეგ საქმე ჩერდება რამოდენიმე დღეს ბუჭალატორიაში, იქიდან, ტალონის გამოწერის შემდეგ, გადაეცემა ხაზინას და გამოდის, რომ ექსპერტმა რომ ორი საათის გასამრჯელო მიიღოს, უნდა დაკარგოს სიარულისათვის ათი საათი მაინც.

თუ ამას მივუმატებთ იმ დროს, რომელიც მხარეს ეკარგება ექსპერტის ჯილდოს ხაზინაში შეტანისათვის და სასამართლოში ქეთარის წარმოდგენისათვის, გამოვა, რომ ხშირად ექსპერტის ნახევარი საათის ჯილდოს შეტანა-გამოტანისათვის იხარჯება ათეული საათი, მხარის და ექსპერტების შრომა, რამოდენიმე საათი მთელი სასამართლოს და ტექნიკურ პერსონალის შრომა, უშუალოტერიის და ხაზინის თანამშრომელთა შრომა და აუარებელი ტენიკური ხარჯები.

ჩემი აზრით, უფრო მიზანშეწონილი იქნება საქსპერტო ჯილდოს მიღება და შენახვა დაეკისროს სასამართლოს მდივანს, რომელიც შემდეგ, მოსამართლის რეზოლიუციით ან დადგენილებით, მისცემს მას ექსპერტს (თუ ვიტყვით, რომ მდივანი ამ ფულს გაფლანგავსო, ამ შემთხვევაში აღარც რამოდენიმე ათასი მანეთის მარჯება უნდა ვაბარებდეთ მას გასასყიდლად).

ყველა შემოხსენებულ ზომების მიღებით ჩვენ მნიშვნელოვნად გავამარტივებთ დასახულ პროცესს და კიდევ უფრო გააწვეთ მშრომელ მასას სამსახურს სასამართლოს დიად საქმეში.

გერმანე ქილიფთარი.

მოკვლევის საკითხები.

დათვალიერების წარმოების ტენიკა სისხლის სამართლის საქმეში.

სისხლის სამართლის საქმის გამოკვლევის სფეროში დათვალიერებას უკავია პირველ ხარისხიანი ადგილი. იგი ხშირად გვაძლევს ვასალებს, რომლის საშუალებით იხსნება ესა თუ ის დანაშაული. ჩვენი მომკვლევი ორგანოები თავის პრაქტიკაში ნაკლებ ყურადღებას აქცევენ ამ ფრიად საჭირო აქტს—დათვალიერებას და უფრო მეტ დროს ჰკარგავენ მრავალ მოწმეთა დაკითხვაზე. მეორე მხრივ, იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ხდება დათვალიერება, მისი შედეგები ოქმში იმდენად გაუგებრად და უგეგმოდ იწერება, რომ ძნელია მომავალში ამ ოქმის წაკითხვით მომხდარ შემთხვევის წარმოდგენა და აღდგენა. ამისათვის ვფიქრობ, რომ ინტერეს არ იქნება მოკვლეული დაწვრილებით გააცნოთ ჩვენ მომკვლევე ორგანოებს დათვალიერების წარმოების და მასზე ოქმის შედგენის ტენიკა თანამედროვე კრიმინალისტური ლიტერატურის მიხედვით.

დათვალიერების ფორმალური მხარე, ე. ი. ის უფლებრივი მოთხოვნანი, რომლებსაც შეიცავს ჩვენი კანონი დათვალიერების შესახებ, გათვალისწინებულია ს. ს. ს. კოდექსით (189—195 მ. მ.), მაგრამ კოდექსი იმდენად მოკლე და ცოტა პრაქტიკულ სახელმძღვანელო მითითებებს გვაძლევს, რომ იმის საშუალებით დათვალიერების წარმოების შესწავლა შეუძლებელია. სპროცესო კოდექსი ვვიჩვენებს, რის ვაკეთება შეიძლება ან არ შეიძლება დათვალიერების დროს, მხოლოდ როგორ უნდა სწარმოებდეს ტენიკურად დათვალიერება, რა არის საჭირო ამისათვის, რომ დათვალიერებიდან ამოღწუროთ საქმის ვასახსნელად რაც შეიძლება მეტა ცნობები, სპროცესო კოდექსი არ ვვასწავლის.

როგორც ვაერთოდ ვოველგვარ ჩვენ მოქმედებას აქვს მიზანი, ისე დათვალიერებას, როგორც გამოკვლევის აქტს აქვს მიზანი. მართალია მიზანი დამოკიდებულია თვითოველ შემთხვევაზე და ვარემოებაზე, მაგრამ ტიპიურ თვისებათა ამოკრებით შეიძლება აღინიშნოს ძირითადი, მთავარი მიზნები, რომლებსაც უნდა მივსდევდეთ თვითოველ დათვალ. დროს. ამისათვის, რიგორიც უნდა იყოს დათვალიერება, მისი მიზანი იქნება: 1) დანაშაულის ვარემო ვითარების შესწავლა, 2) დანაშაულის აღმოჩენა და 3) ნივთიერ დამტკიცებათა მოძებნა, შეკრეფა და დაცვა. უპირველეს ვოვლისა დამთვალიერებელმა, დანაშაულის ადგილზე მისვლისთანავე, უნდა დაისახოს მოქმედების გეგმა მომხდარ შემთხვევასთან შეფარდებით და ადგილობრივი პირობების მიხედვით.

კრიმინალისტკა ვვიჩვენებს ორ მეთოდს დათვალიერების სწარმოებლად: 1) ერთ შემთხვევაში დათვალიერება იწყება ვაერთო ნაწილებიდან და თანდათანობით ვადადის კერძოზე, ე. ი. პირველად გამოვიკვლევთ დანაშაულის ადგილის ვარემორტყმულ მდებარეობას, მისკენ მიმავალ და მისგან გამომავალ გზებს და არსებულ კვანძებს, მხოლოდ შემდეგ თანდათანობით მიუახლოვდებით თვით დანაშაულის ადგილს, მაგალითად—ოთახს, სადაც ჩადენილია მკვლელობა ან მოხდა ქურდობა და ბოლოს, უკვე მივალთ უშუალოდ დანაშაულის სავანთან (გვამთან მკვლელობათა შემთხვევებში), ვატყვილ საცავთან—(ქურდობის დროს) და სხვ. 2) მეორე შემთხვევაში კი, დასაშვებია დამთვალიერებელმა შეისწავლოს დაწვრილებით დანაშაულის სავანი (გვამი, ვატყვილი საცავი და სხვა), შემდეგ ვადარიდეს მალაობელ სავანებზე, შემდეგ დაშორებულ და ვარემორტყმულ ადგილზე. დათვალიერების უკანასკნელი საშუალება (მეთოდი) ნაკლებად არის მისაღები.

II.

როდესაც მომკვლევი ორგანო მიიღებს პირველბას მომხდარ დანაშაულის შესახებ, ვანსაკუთრებით დესაც დანაშავე მიმალა და არავითარი ექვი რომე ვანსაზღვრულ პირზე არ არსებობს, საჭიროა დაუყოლიე დანაშაულის ადგილის დათვალიერება. დათვალიერების დროს, ვარგად უნდა იქნეს შესწავლილი მორტყმული მდებარეობა, იქ მიმავალი და იქიდან გამავალი გზები და ბილიკები, ხეები, არხები, დიდი ქვანობები და სხვ. აღმოჩენილ ფიხების კვალს უნდა ფაროს ზემოდან ხის ყუთი ღია მხრით, ფიცრები და უკეთუ კვალი თოვლშია, მაშინ ყუთის ქვეშ უნდა ვალოს ფიცრები, რომ ყუთი არ დაეშვას და შემდეგ დან წაეყაროს თოვლი, რომ დიდი ხნით შევარტყნობა. კვალს ჩვეულებრივ იმ ადგილამდე ათვალიერება, სადა დინაც კვალი მიდის ან ისპობა. კვალის შესწავლა ადგილებში მიწაში ჩაურტობენ ვოხებს, დაავრტყვენ და სხვ. ერთი სიტყვიტ სტოვებენ რამე ნივთი უკეთუ ვიხდება ვაშლილ (ღია) ადგილზე ვვამის მოძებნა ყურადღება უნდა მიექვრის იმ ადგილებს, სადაც იქნებიან ფრინველები და მაწანწალა ძაღლები.

დაფარულ საცხოვრებელ ან არა საცხოვრებელ სავანის დათვალიერება უკეთესია დაიწყეთ ვარედან შემოვლიტ. სადგომის შესავლების და გამოსავლების, ვარების და ვარების ვაცნობით, და მხოლოდ ამის დიე შეუდგეთ შინაგან დათვალიერებას. აქ ყურადღება უნდა მიექვრის იატაკებს, კედლებს ადამიანის ტანის სიღრმის დონემდე, ვარებებს და ფანჯრის ჩარჩოებს, ვაკუთრებით დამკრტავ ხელსაწყოებთან, და მოწყობების მძამე სავანების ზედაპირებს ყოველ ვვარი ვკატყნაგადიდებისა და სხვა. უკეთუ სადგომი ვაყოფილია ფიცრულიტ, რომელიც ვარს არა სწვდება, ფიცრულის ზედაპირზე უნდა იქნეს დათვალიერებული იმის ვამოსაკრეფად, ხომ არ ვადახობდა ზედ დანაშავე. უკანასკნელი შემთხვევაში ადგილ-ადგილ ვადახობვის დროს მტრული იქნება ვადამწენილი.

III.

დანაშაულის იარალის დათვალიერება: დანაშაული იარალად იგულისხმება სავანი, რომლის მეშვეობით შემწვობით ჩადენილია დანაშაული. ან რომელიც საკრეფი იყო დანაშაულის ჩასადენად. დანაშაულის იარალები ნიყოფებიან ორ ვჯგუფად: 1) მოქმედების და 2) დამტკიცების იარალები. პირველ ვჯგუფს ეკუთვნის რევილიტოთი, ცული, ნაჯახი, მორავებული ვასაღები და სხვ. მნაშავენი ხმარობენ მათ თვით დანაშაულის ვანსახორცილებლად. მეორე ვჯგუფს ეკუთვნის, მაგალითად, ფანჯანი, ნილაბი, სანთელი, ვვარი და სხვ. და წარმოადგენს დამხმარე საშუალებას, რომელიც უადვილებს დანაშაულის მიზანს მიღწიოს. ორთავე ვჯგუფის იარალის შემწვობის შეიძლება გამოვარკვიოთ საშუალება, რომლისაც მიზნითა დანაშავემ სადანაშაულო ქმედობის ჩასადენად და ამისა, მათი შემწვობით ხშირად არკვევენ საკრეფინ ჩადინა დანაშაული: ვამოვრილიმა თუ ვამოუცდელ (ახლომა) დანაშავემ, დახელოვნიულმა (სპეცილის) თუ უსწავლელმა. დათვალიერების დროს უნდა სისწორე ვაიზომოს დანაშაულის ყველა იარალი და ოქმში აღიწეროს მათი ფორმა, სავი, ზომა, ხმარების საშუალება, ღირებულება და სხვ. ვანსაკუთრებული თვისებანი.

ზოვიერთ შემთხვევიტში დათვალიერების დროს მართავენ ცდებს: შეადარებენ იარალს მის მიერ სავანე დატოვებულ კვალს. ამისთანა შედარება საჭიროა ვამოსარკვევად, შეეფარება თუ არა იარალი ადგილრივ ნაპოვნ კვალს. ვინაიდან ხანდახან დანაშავე ვანსაკუთრების ვასახვევად სტოვებს სხვა იარალს ნაცვალად.

იარაღისა, რომელიც მან ნამდვილად იხმარა დანაშაულის სასაფხვრად.

დათვლიერებას დროს უნდა გაისინჯოს ყურადღებით მიხვლული, მჭრელი და დაკვირვითი დანაშაულის იარაღი სისხლის ან თითების კვალის აღმოსაჩენად. თუ არ ემჩნევა სისხლი, იგი შესაძლებელია მოწმენდილიყო ჭრილობიდან იარაღის ამოღების დროს სხეულში არსებულ ცხიმოვანი ფენით ან ტანისამოსით. ყოველ შემთხვევაში, თუ დანაშაულის იარაღზე საერთოდ აღმოჩენილია სისხლის ან თითების კვალი, უნდა მიღებულ იქნეს ზომები მათი დაცვისათვის (მოაყრიან ფხვნილს, გადმოიღებენ ანაბეჭდს და გადააფარებენ რაიმე, რომ არ გაეხახუნოს სხვა საგნებს). შემდეგ საჭიროა მიექცეს ყურადღება იარაღის განთავისებულებებს, თუ ამისთანა, რასაკვირველია, აქვს; ამ გარემოებას აქვს მნიშვნელობა, ვინაიდან ახდენს გავლენას ჭრილობის ფორმაზე, მაგალითად, დაკენჭობა (სიჩლუნგე) და სხვა.

იარაღის სახეჯვას მისი მოქმედების გამოსარკვევად დათვლიერებულმა უნდა მიჰმართოს აუცილებელ და საჭირო შემთხვევებში. გასინჯვის პროცესი (თუ მიჩნეულია საჭიროდ) უნდა აღწერილი იყოს თანამიმდევრობით ოქმში და საქმეს უნდა დაერთოს სინჯვის შედეგები (მაგალითად, გასროლილი მასრა, დეფორმირებული ტყვია; რევოლვერის დალაბაში უნდა აღინიშნოს ის ბუდე, რომელშიცა ჩადებული იყო გასროლილი ვაზნა, რომ არ აირიოს იგი იმასთან, რომლიდანაც გასროლა დამნაშავემ).

საზოგადოთ უნდა ვაქონიოთ მხედველობაში, რომ დანაშაულის იარაღებს დათვლიერება ბევრად დამოკიდებულია თვით იარაღების თვისებებზე და ცხადია, ამისათვის, რომ შეიძლებელია მუდმივ და ამოწურულ წესების გათვალისწინება.

IV.

ყველა კვალი, რომლებიც ჩვენ გვხვდება სისხლის სამართლის პრაქტიკაში, მათი წარმოშობის მახედვით შეიძლება დაყვით სა ჯგუფად:

ა) აღამიანის, ბ) სხვადასხვა პირუტყვების და გ) უსულო საგნების კვალი. ამათგან დიდი მნიშვნელობა აქვთ აღამიანის და დანაშაულის იარაღების კვალებს.

ა) აღამიანის კვალს ეკუთვნის კვალი: 1) ხელების თითების, 2) ფეხების, 3) სისხლის, 4) თესლის (სპერმა), 5) კბილების, 6) ფრჩხილების, 7) თმების და 8) განავალის.

ბ) პირუტყვების კვალს ეკუთვნის კვალი ცხენის, ხარკამის, ძროხის და საზოგადოდ შინაური საქონლისა (საქონლის ქურდობა).

გ) უსულო საგნების კვალს ეკუთვნის კვალი ურმის, ატომობილის, ეტლის თვლების და ყოველგვარ დანაშაულის იარაღისა.

კვალის ძებნას უნდა მიექცეს განსაკუთრებული ყურადღება, — ხშირად ნამდვილად არსებული თითების კვალი უხილავი და შეუშინეველი რჩება, განსაკუთრებით საგნების გლუვ და ელვარე ზედაპირებზე. ამის გარდა უნდა ვაქონიოთ მხედველობაში ის გარემოებაც, რომ კვალზე მოქმედობს სინათლე, ჰაერი და სანოტავე, და ამისგანმოკვლით ან სრულიად ისპობა ან იღებს სულ სხვა ფერს და ფორმას. მაგალითად ავიღოთ სისხლი. ჩვენ ვიცით, რომ იგი ჩვეულებრივ სტოვებს მოქიწითელ ფერის კვალს, მაგრამ აღნიშნულ მიზეზების გავლენის ქვეშ იგი ხდება მურა და მუქი მწვანეც. შემდეგ, ახალი თესლის ლაქები ქსოვილზე ლურჯი ფერის და თითქმის განამებულია, მაგრამ ხანმოკლე თეთრეულზე (საცვალზე) ყვითლდება და ხდება ისეთივე რბილი, როგორც მოელი ქსოვილი, მხოლოდ გამჭვარი თესლი (საშოს ლორწო) ადვილად იწმინდება და კვალს არა სტოვებს. რაც შეეხება ფორმის დაკარგვას, უნდა აღინიშნოს, რომ კვალი ფხვიერ ანუ მაგარ ნიადგ-

ზე (ქვიშაზე, გამტვირინებულ ან გაფქვილიანებულ იატაკზე) ძალიან სწრაფად იცვლის სახეს ან სრულიად ისპობა. აქედან, მაშასადამე, უნდა დავასკვნათ, რომ კვალის დათვლიერება უნდა მოხდეს რაც შეიძლება დაუყოვნებლივ.

V

გვამის გარეგანი დათვლიერების დროს ყურადღება უნდა მივაქციოთ:

1) გვამის მდგომარეობას — რომელ მხარეზე წევს გვამი, წარმოადგენს თუ არა ამისთანა მდგომარეობა რასმე განსაკუთრებულს, არა ჩვეულებრივს, ხომ არ ემჩნევა გვამს ეგრედ წოდებული „თვითდაცვის ჭრილობები“ (ბრძოლის ნიშნები). ეს დაძახასიათებელი მოვლენები შეიძლება შეგვხვდეს იმ შემთხვევებში, როდესაც მსხვერპლი სცდილობდა გაეწია წინააღმდეგობა მკვლელისათვის. აღნიშნული ნიშნები უნდა ვეძიოთ ორივე ხელის მტკიცის სფეროში. გაუბატოურების დროს დედაკაცებს ემჩნევათ ნაფხაჭები მუხლებზე, თქმობის შიგნითა ზედაპირზე, თითებისა და ფრჩხილების კვლები კისერზე, ნაყეუები (სისხლის ჩანაქცევები) ბეჭებზე, კბილების ნაკბენების კვლები ამის (სექსუალურ მკვლელობათა დროს) მკერდზე (ძუძუებთან) და აგრეთვე სქისობრივ ორგანოებზე.

ხანდახან გვამებს აქვს დაძახასიათებელი მდგომარეობის გამო საჭიროა მივაჯციოთ ყურადღება ხელებს. მაგალითად, დახორბილებს ხელები უჭირავთ კისერთან, ცეცხლში დაღუპულებს ხელები უჭირავთ თვალბებთან და წვანან პირდაღმა. გაუბატოურებული და მოკლული დედაკაცები ხელებით იჭაოავენ ძუძულის ქვემო ნაწილს.

2) ტანისამოსს — რასაირ მდგომარეობაშია იგივე გვამზე, განსილია თუ არა ადგილ ადგილ, ემჩნევა თუ არა სისხლის ლაქები, განსაკუთრებით ჯიბეებში, ხომ არ არის ზედ დარჩენილი თქმები და სხვა რაიმე საგნები, სისხლის დენა ჭრილობიდან იყო ქვეით თუ გვერდისკენ, ხომ არ არის ტანისამოსი სადმე გაჭრილი, გაფხრეწილი, გაჩვრეტილი და დამწვარი, აქვს თუ არა ამ დაზიანებებს კავშირი სხეულის ჭრილობებთან, მიექცოთ თუ არა ტანისამოსს მიწა, ტალახი, ქვიშა და სხვა, ხომ არ არის ტანისამოსში ფული, ძვირფასეულება, წერილები და ქალაღლები. ტანისამოსი გვამს უხდა გავხადოთ და შევიხახოთ, ვინაიდან იგი საჭირო იქნება შემდეგში, როგორც დამამტკიცებელი საბუთი.

ზუსტად განვსაზღვროთ ტანისამოსზე ჭრილობისაგან ნაჩრეტის ადგილმდებარეობა უკეთესია გავზომოთ, რა მანძილზე მდებარეობს იგი ტანისამოსის ძახლობელ მთავარ ნაკერებისაგან და გავზომვის შედეგები ავღნიშნოთ ტანისამოსის დათვლიერების ოქმში.

3) დაზიანებებს — უნდა ვეძიოთ კანზე ნაფხაჭები და, უკეთუ აღმოჩნდა, ავღნიშნავთ მათ მდებარეობას, რიცხვს და ფორმას. შემდეგ თუ კანზედ ფრჩხილების ანაბეჭდები აღმოჩენილი, უნდა მივაქციოთ ყურადღება ნადრეკს ზემოთკენ მიდის თუ ქვემოთკენ, ემჩნევა თუ არა ფრჩხილების ანაბეჭდის გვერდით ნაკაწრი, რამოდენა მანძილზედ ერთი ძეორისაგან ემჩნევა ფრჩხილების ანაბეჭდები. უნდა დავათვლიეროთ, ემჩნევა თუ არა გვამს სისხლის ჩანასახები და ჭრილობები. ნაპოვნია იარაღები უნდა შევადაროთ არსებულ ჭრილობებს. თუ ჭრილობები არ არის, მაშინ უნდა მივმართოთ ექიმს გამოარკვიოს სიკვდილის მიზეზი.

4) სისხლის ლაქებს: სასხლის ლაქები უნდა ვეძიოთ მთელს ტანზე, ხელებზე და ჭრილობების მახლობლად: საჭიროა მივაქციოთ ყურადღება, რა მიმართულებით მადიოდა სისხლი, ქვეით თუ გვერდისკენ, ხომ არ ემჩნევა ტანზე ხელების სისხლიანი ანაბეჭდები.

5) გვამის ლაქებს: გვამის ლაქები ჩნდება იმ მიზეზით, რომ სიკვდილის შემდეგ სისხლი ქსოვილში ჟონავს

4-12 საათის განმავლობაში. ჩვეულებრივ ეს ლაქები ჩნდება სხეულის იმ მხარეზე, რომელზედაც გვამი წევს; უკეთეს ლაქებს ვპოულობთ მრავალ ადგილზე, ეს იმას ამტკიცებს, რომ გვამის მდგომარეობა შეცვლილია ამიტომ საჭიროა გვამის ლაქების ადგილმდებარეობის გამოკვლევა.

6) ბოლოს უნდა მივაქციოთ ყურადღება ხელებს და დავათვალიეროთ, ხომ არ დარჩა შიგ თმები, ტანისამოსის ნაგლეჯი და სხვა; შემდეგ, ხომ არ შეიცავს თმები და ბუნებრივი ნაჩრეტები გარეშე საგნებს, მაგალითად, მიწას, მცენარეულობას, ხომ არ არის ჩარჩენილი ფრჩხილებ ქვეშ კანი, სისხლი, თმები და სხვა ამგვარი. გამწვეტებულ ჩხირით ან დაკეცვალ ქაღალდით ამოვიღებთ ტალახს ფრჩხილებიდან, შევაგროვებთ და შემდეგ გავსინჯავთ მიკროსკოპით.

საერთოდ უნდა ითქვას, რომ გვამების დათვალიერების დროს სასურველია სასაპარტოლო-სამედიცინო ექსპერტის მოწვევა, ვინაიდან ხშირად ურევნ ერთმანეთში მკვლელობას, თვითმკვლელობას და უბედურ შემთხვევას თუმცა ზოგიერთ შემთხვევაში შეიძლება ექსპერტის გარეშეც გამოირკვეს—ჰქო:და ადგილი მკვლელობას, თუ უბედურ შემთხვევას.

ხშირად სიკვდილის გარემოებანი და თვით მხილველთა ჩვენებანი პირდაპირ არკვეს სიკვდილის მიზეზებს, განსაკუთრებით უბედურ შემთხვევებში (მალიდან ჩამოვარდნა, ეტლის ქვეშ მოყოლა და სხვა).

უფრო ძნელი და სინტერესოა მკვლელობისა და თვითმკვლელობის გამოცნობა (გარჩევა). ამიტომ, სიკვდილის შემთხვევის დროს უნდა უდარესი ყურადღება მივაქციოთ დაზიანების სახეს, ხასიათს და მდგომარეობას, ვინაიდან მათა საშუალებით შეიძლება ითქვას—აქ ადგილი აქვს მკვლელობას თუ თვითმკვლელობას. ავიღოთ ამისთანა მაგალითი: დაუჯერებელია, რომ ადამიანმა თვით დაიჩქოს თავის ქალა კვერით ან ქვით, ან დაიკეჭოს თავისი თავი ცულით. საერთოდ იმ ფაქტის გამოსარკვე ვად, ადგილი ჰქოდა მკვლელობას თუ თვითმკვლელობ ს განსაკუთრებით ყურადღება უნდა მივაქციოთ შემდეგ:

1. ჭრილობის ადგილმდებარეობას. თვითმკვლელობა ჭრილობებით თითქმის ყოველთვის ტანის წინანახევარზე ან გვერდზე მდებარეობს სახელმობრ თავზე (საფეთქელი, პირი), კისერზე ან გულის მიდამოებში. საეჭვო შემთხვევებში შეიძლება მოვადინოთ ცდა. ამისათვის ჩაუღეთ მოკლეულს იარაღი და სცადეთ, შეეძლო თუ არა მას მისწვდომოდა დაჭრილ ადგილს; ამგვარი ცდა უნდა განმეორდეს მარცხენა ხელითაც. ნიკაპში სროლა მოწმობს თვითმკვლელობას, განსაკუთრებით, თუ ჭრილობას აქვს შევული ვერტიკალი მიმართულება. ზურგში მიყენებული ჭრილობა მოწმობს მკვლელობას.

2. ჭრილობის მიმართულებას. ადამიანი ჩვეულებრივ თავისი სხეულის აგებულობის გამო აწარმოებს ზოგიერთ მოძრაობას უწყებულო მიმართულებით; მაგალითად, იგი სცემს მარჯვნიდან მარცხნივ, სჭრის მარცხნიდან მარჯვნივ. ამიტომ ჭრილობასაც ექნება ესა თუ ის მიმართულება იმის მიხედვით, თვითონ მიიყენა ადამიანმა ჭრილობა თუ სხვამ დასჭრა, თუცა უნდა იქნებოთ მხედველობაში, რომ აშნაირი დასკვნა არ იქნება სწორი, თუ მსხვერპლი ცაცაა ან და უკეთეს მკვლელს შეეძლო, მოთავსებოდა რა მსხვერპლის უკახ, მიეყენებინა მისთვის ჭრილობა იმავე მიმართულების, როგორც თვითმკვლელს.

3. სისხლის კვლების მდგომარეობას. თუ ვასისხლი ანებულია სარკის წინ ნაპოვნია გვამის მკერდი, მაშასადამე ჩვენ საქმე გვაქვს თვითმკვლელობასთან, ვინაი თვითმკვლელობა სარკის წინ ჩვეულებრივ მოვლენია. სისხლის ნაკადულები ლოკინში ნაპოვნია გვამის მკერდის ჭრილობები კისერზე, უფრო თვითმკვლელობაზე მოწმობს რაკობენ, სისხლის ნაკადები კი პირდაპირ ქვევით მიმდინარე—მკვლელობაზე. გვამის პირვანდელი მდგომარეობა შეცვლა მისი მდგომარეობისა შეიძლება გამოვარკვეოთ ჭრილობიდან გამოდენილი სასხლის ნაკადულის მიმართულებით. როგორც ყველა მძიმე სხეული, სასხლი ისწრაფვება შევულად იდინოს და ამასთან უპოკლესი მიმართულებით მაგალითად, უკეთეს ადამიანი დაჭრილია საფეთქელში ფეხდგომის დროს, სისხლის ნაკადულები მიდის ნიკაპისკენ თუ დაჭრილია მწოლარე, ნაკადება შუბლისაკენ ან კვერთხისაკენ მაშინდინარეობს იმის მიხედვით, ადამიანი მუცელში იწვა თუ ზურგზედ.

იმავე მიმართულებით გროვდება სხეულის ქვეშ მდებარე მომდინარე სისხლის გუბებები. უკეთეს ლოკინში მოვლენია გვამს აღმოუჩნდება სისხლის ნაკადულები, რომელთა მოდია სხეულის განგრძივ, მაშინ ცხადია, რომ ადამიანი მოკლულია მაშინ, როდესაც იგი იჯდა ან იღვა, და უკეთეს მოკვლის შემდეგ ჩადებულია ლოკინში, ე. ი. ვილას მიერ გვამი იყო გადატანილი. უკეთეს სისხლის გუბებენახეთ გვამზე აღმოჩენილ დაზიანებების მოშორებებისა ანასთანავე ვერ გამოვარკვეით, საიდან მიმართება მათკენ ნაკადულები დაზიანებიდან, ეს აგრეთვე მოწმობს, რომ სიკვდილის შემდეგ ვილაშავე გვამის მდგომარეობა შეცვალა.

იგივე ნოვლენები და სურათებია მსუსხავ სიმკვრივის საგან დაწვის დროს.

(დასასრული იქნება)

დ. მირიანაშვილი

კანონმდებლობის მიმოხილვა

სსრ კავშირის კანონმდებლობა

1923 წ. იანვრის 15-დან 28 მდე.

ადმინისტრაციული გადასახადები.

Об ограничении положения штрафов в административном порядке (სსრკ ც. ა. კის და ს. კ. ს-ის 1928 წ. იანვრის 4 დადგ. „იხვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 15 № 13. ადმინისტრაციული წესით დაჯარიმება შეიძლება მხოლოდ შემდეგ შემთხვევაში: ა) როდესაც ისეთი გადასახადელი დაწესებულება კანონით; ბ) როდესაც იგი, კანონით განსაზღვრულ ფარგალში, დაწესებულია სსრ კავშირის ან მოკავშირე რესპუბლიკის ამა თუ იმ უწყების ინსტრუქციით თუ სავალდებულო დადგენილებით; გ) როდესაც იგი, კანონით განსაზღვრულ ფარგალში, დაწესებულია ადგილობრივი საბჭოს სავალდებულო დადგენილებით. თუ ჯარიმის რაოდენობა კანონით განსაზღვრულ არ არის, ა) უწყებებს შეუძლიან დააწესოს თავისი ინსტრუქციის და სავალდ. დადგენილების დარღვევისათვის

ჯარიმა არა უმეტეს 100 მანეთის; ბ) მხარის, ობლასტის, გუბერნიის ან ოკრუგის აღმასკომს, თავისი სავალდებულო დადგენილების დარღვევისათვის: ქალაქად—არა უმეტეს 100 მანეთისა, ხოლო სოფელად—არა უმეტეს 10 მანეთისა; გ) მაზრალმასკომს: ქალაქად—არა უმეტეს 50 მანეთისა, ხოლო სოფლად—არა უმეტეს 5 მან.; დ) საბჭოს ან სავოლუსტო აშასკომს—არა უმეტეს 3 მანეთისა; ე) მხარის ობლასტის და სხვ. ანგვ. ქალაქის საბჭოს—არა უმეტეს 100 მანეთისა; ვ) სანაზრო ქალაქის საბჭოს, აგრეთვე ისეთი უმაზრო ქალაქის საბჭოს აღმასკომს, სადაც მოსახლეობა 5.000 კაცზე მეტია—არა უმეტეს 5.000 კაცზე ნაკლებია—არა უმეტეს 10 მანეთისა. ჯარიმის დადგენილებითი გადახდევინება შეიძლება გადასახადთა ოკრუგის დებულების მე-17, 18 და 21 მუხლის თანახმად. ჯარიმის გადახდევინება შეიძლება მოწმობს მისი მიმართ დადგენილება შედის ძალაში გავლენების ერთი თვის შემდეგ. ამ ვადისათვის კანონმდებლობა შეზღუდულ უნდა იქნეს დადგენილებასთან.

აკრიბ.

Об изменении и дополнении закона об обязательной военной службе (სსრკ ც. ა. კ. ს-ის და ს. კ. ს-ის 1927 წ. დეკემბრის 28 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 15 № 13).

შეცვლილი ამ კანონის მე-10 და-180 და დამატებული 101 მუხლი. მ. წითელ არმიის რიგებში ითვლება: ა) წვევამდელ—სასწავლო და საკარგო თავმოყრის დროს, აგრეთვე წ. არმიაში საზაფხულო პრაქტიკის დროს; ბ) კადრის სამერიგო სამხედრო მსახური და უმცირესობის მსახური—განუწყვეტელი სამსახურის და განმეორებითი თავმოყრის დროს; გ) ცვალებადი შედგენილობის სამერიგო სამხედრო მსახური—სწავლისათვის დაწესებული თავმოყრის დროს, აგრეთვე ცალკე სამხედრო დავალებათა ასრულების დროს თავმოყრათა შუა პერიოდში; დ) ჯარსგარეშე სამხედრო მსახური—პერიოდულ სასწავლო თავმოყრის დროს; ე) სათადარიგო სამერიგო და უმცირესობის მსახური შედგენილობის პირი—შემამოწმებელი თავმოყრის დროს; ვ) სამერიგო მოხალისე სამხედრო მსახური და ვადაზე მეტი სამსახური უმცირესობის სამხედრო მსახური პირი მოხალისედ სამსახურის ან ვადაზე მეტი სამსახურის დროს განმავლობაში; ზ) საშუალო, უფროსი და უმაღლესი სამეთაურო საკადრო შედგენილობის სამხედრო მსახური—კადრში ყოფნის დროს; თ) გრძელვადიან შევსებაში მყოფი საშუალო, უფროსი და უმაღლესი სამეთაურო შედგენილობის სამხედრო მსახური: ცვალებად შედგენილობაში ჩარიცხული—სასწავლო თავმოყრის დროს, ხოლო საკადრო ერთეულებში მნიშვნელოვანი ინსტრუქტორად ჯარსგარეშე მომზადების ჩატარების დროს; ი) წ. ა. რეზერვში ან თადარიგში მყოფი საშუალო, უფროსი და უმაღლესი სამეთაურო შედგენილობის პირი—სასწავლო ან მორაგბე თავმოყრის, მანევრის და სხვა სასწავლო მეცადინეობის დროს. განმარტებულია, როდის იწყება და როდის თავდება თვითნებური ან სამხედრო მსახურთაგანისათვის წითელი არმიის რიგებში აღების დრო. სამხედრო და საზღვაო საქმეთა სახკომს უფლება აქვს წ. ა. რეზერვში მყოფი სამეთაურო შედგენილობის პირი ყოველ დროს გაიწვიოს საკადრო შედგენილობით სამსახურისათვის, აგრეთვე გაიწვიოს სასწავლო მოძრავ თავმოყრისათვის, ველად წასვლისა, მანევრისა და სამხედრო თამაშისათვის.

ზ რ მ შ ა.

О подготовке введения 7-часового рабочего дня (სსრკ ს. კ. ს-ის 1928 წ. იანვრის 17 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 20 № 17). 7 საათის სამუშაო დღის განსახორციელებლად მოსამზადებელი მუშაობა ეკისრება მთავრობის კომისიას, რომელიც მოწყობილია სსრკ ს. კ. ს-ის 1927 წ. ნოემბრის 11 დადგენილებით (სსრკ კან. კრ. 1927 წ. № 65, მუხ. 662). ამ კომისიას ევალება არა უგვიანეს 1928 წ. ივლისის 1-სა შეიტანოს ს. კ. ს-ში 7 საათის სამუშაო დღის შემოღების გეგმა იმ საწარმო-თათვის, რომლებშიც ასეთი სამუშაო დღე შემოღებულ უნდა იქნეს 1928-29 წელს. 7 საათის სამუშაო დღის შემოღება შეიძლება მხოლოდ სსრკ ს. კ. ს-ის მიერ დამტკიცებული გეგმისამებრ, ამ გეგმის დამტკიცებამდე 7 საათის სამუშაო დღის შემოღება შეიძლება მხოლოდ გამონაკლისის სახით, და ისიც მთავრობის კომისიის დასტურით ყოველ (ცალკე შემთხვევაში, შრომის სახკომს ევალება შეიტანოს ს. კ. ს-ში მომქმედი კანონმდებლობის იმ ცვლილების პროექტი, რაც საჭირო იქნება 7 საათის სამუშაო დღის შემოღების გამო, სოციალური დაჯილდოება.

Временное положение о пособиях, выдаваемых органами социального страхования (სსრკ ც. ა. კ. ს-ის და ს. კ. ს-ის 1927 წ. დეკემბრის 28 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 24 № 20). სოციალური დაზღვევის წესით დახმარება მიიღება: ა) შრომის უნარის დროებით დაკარგვის გამო (ავადმყოფობა საერთოდ, პროფესიონალური დაავადება, შრომის პირობებში დასაზღვება, ორსულობა და მშობიარობა, კარანტინი, ავადმყოფ ოჯახის წევრის მოვლა); ბ) ბავშვის დაბადების გამო (მოვლა-კვებისათვის); გ) სიკვდილის გამო; დ) უმუშევრობის გამო.

შრომის უნარის დროებით დაკარგვის გამო დახმარება მიეცემა ქირით მომუშავე პირს იმ ხელფასის რაოდენობით, რასაც იგი დაქირავებით იღებდა. ეს დახმარება მიეცემა მუშაობის შეწყვეტი-დან შრომის უნარის აღდგენამდე ან ინვალიდობის გამორკვევამდე. ორსულობის და მშობიარობის გამო დახმარება, შრომის კანონით კოდექსით დაწესებული შევსების განმავლობაში, ეძლევა ქირით მომუშავე ქალს, თუ მას აქვს დაქირავებით მუშაობის სტაჟი არა ნაკლებ 6 თვისა.

ბავშვის დაბადების გამო დახმარება ეძლევა ქირით მომუშავე ქალს ან ქირით მომუშავე პირის ცოლს, თუ ერთ-ერთ მშობელს აქვს დაქირავებით მუშაობის სტაჟი არა ნაკლებ 6 თვისა და თუ თვითნებური მშობლის ხელფასი არ აღემატება საკადრო სოციალური დახმარების საბაზის მიერ დაწესებულ მინიმუმს. სამარხი დახმარება მიეცემა როგორც ქირით მომუშავე პირის სიკვდილისა, ისე მისი ოჯახის ისეთი წევრის სიკვდილის გამო, რომელსაც იგი არჩენდა.

ბავშვის დაბადების გამო მისაცემი დახმარების და სამარხის მიღების უფლება აქვს უმუშევრსაც. რომელიც დახმარებას უმუშევრობის გამო იღებს, აგრეთვე შრომის ინვალიდობა და მარჩნალის დამკარგველ პირს, ვისზედაც ვრცელდება 1925 წ. აგვისტოს 28 დებულება (სსრკ კან. კრ. 1925 წ. № 57, მუხ. 429).

უმუშევრობის გამო დახმარება მიეცემა მხოლოდ ისეთ უმუშევრს, რომელიც წინად ქირით მუშაობდა.

უმცროს ხოლო ვადაზე მეტი სამსახურისა, საშუალო, უფროსი და უმაღლესი მეთაურთა შედგენილობის პირს, გრძელვადიან შევსებაში, სათადარიგოდ ან სრულიად სამსახურიდან დათხოვნილს. ვისაც არ ეძლევა პენსია 1926 წ. მარტის 19 დებულების თანახმად (სსრკ კან. კრ. 1926 წ. № 20, მუხ. 131), უფლება აქვს მიიღოს ბავშვის დაბადების გამო დაწესებული და სამარხი დახმარება, ქირით მუშაობის სტაჟის მიუხედავად. იმავე პირს უმუშევრობის გამო დახმარების მიღების უფლება აქვს იმ შემთხვევაშიც, თუ იგი წინად ქირით არ მუშაობდა.

საკავშირო სოციალური დახმარების საბაზის უფლება აქვს: ა) შეამცროს ზემოდ აღნიშნული სტაჟი. ბ) დააწყოს შრომის უნარის დროებით დაკარგვის გამო მისაცემი დახმარების მაქსიმუმი, ხოლო, თუ სოციალური დახმარების სახსარი არ ჰყოფნის, შეამცროს ეს დახმარება ერთ მესამედზე არა უმეტეს როგორც მთლიან სსრკ ტერიტორიაზე, ისე ამა თუ იმ რაიონისათვის ან ქირით მომუშავე პირთა ცალკე ჯგუფისათვის და სხვ.

ვაჭრობა და მკაფილობა.

О регистрации совершаемых на территории Союза ССР внебиржевых сделок на товары, ввозимые из-за границы (სსრკ შ. თ. ს-ის 1927 წ. დეკემბრის 30 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 24 № 20). ამ დადგენილებით შეცვლილია შრ.-თავდაცვ. საბჭოს 1927 წ. იანვრის 25 დადგენილება სახელმწიფო დაწესებულებათა და სხვ. მიერ ბირჟის გარეშე დადებული გარიგების რეგისტრაციის შესახებ (სსრკ კან. კრ. 1927 წ. № 61, მუხ. 622), სახელმძღვანელო მისი 1 მუხ. მე 2 შენიშვნა. რეგისტრაციაში უნდა გატარდეს საეჭირო გარიგება ნასყიდობისა, გაყიდვა—მიწოდებისა და საკომისიო, რაც სსრკ ფარგალში დაიდება სახელმძღვანელოდან შემოსულ საქონელზე, ვინც უნდა დასდოს ეს გარიგება.

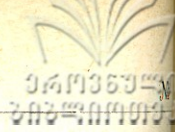
О мероприятиях по урегулированию рынка кожевенного сырья (სსრკ ს. კ. ს-ის 1928 წ. იანვრის 27 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 28 № 24). ადგილობრივი მნიშვნელობის სახელმწიფო სამრეწველო საწარმოთ, კოოპერატიულ ორგანიზაციათ და კრთო (ფიზიკურ და იურიდიულ) პირთ ეკონომიკაში სათანადო ნებართვის გარეშე აშენონ ახალი ტყავის ქარხანა, ხოლო უკვე არსებული ტყავის ქარხანა კაპიტალურად შეაკეთონ ან შესცვალონ მისი მოწყობილობა. ნებართვა მიღებულ უნდა იქნეს მხარის, საოლბასტო, საგუბერნიო, საოკრუგო ან მათი თანხმობის შემთხვევაში, რომელიც მას გასცემს მოკავშირე რესპუბლიკის ს. მ. უ. ს-თან შეთანხმებით. ეს ნებართვა ძალას არ უკავშირდება ბიჯ ორგანოთა, საწარმოთა და დაწესებულებათა სამრეწველო მშენებლობის პრაქტიკის დამტკიცებისათვის (სსრკ კან. კრ. 1927 წ. № 66, მუხ. 672). ზემოაღნიშნული აკრძალვა არ იხება ისეთ შემთხვევას, როდესაც სახელმწიფო ტყავის ქარხნის ძირითადი შევსებ-დან მოწყობილობის შეცვლა ხელშეკრულებით დაეკისრა მოიჯარადრეს.

სახელმწიფო ტყავის ქარხნის იჯარით გაცემა შეიძლება მხოლოდ სახელმწიფო ტყავის ტრესტზე და სამრეწველო კოოპერატიულ ორგანიზაციაზე უკვე დადებულ ხელშეკრულების ძალა რჩება ვადის გასვლამდე.

სსრკ ს. მ. უ. ს. ს-ის ეკისრება, მოკავშირე რესპუბლიკათა ს. მ. უ. ს. ს-ის მიერ, დაავადების წარმოების რაოდენობის და კაპიტალური მშენებლობის მხრივ ტყავის მრეწველობა: როგორც რესპუბლიკაში მნიშვნელობის სახელმწიფო მრეწველობა, ისე ადგილობრივი მნიშვნელობის სახელმწიფო მრეწველობა და კოოპერატიული მრეწველობა.

სსრკ შინა და საგარეო ვაჭრობის სახკომს ეკისრება მოაწესრიგოს ადგილობრივი მნიშვნელობის სახელმწიფო მრეწველობის და კოოპერატიული მრეწველობის მომარაგება ნედლეულობით—საწარმოო პროგრამისამებრ. ამავე სახკომს და სსრკ ს. მ. უ. ს. ს-ს ეკისრებათ საგეგმო წესისა და საწარმოო პროგრამისამებრ უზრუნველყოფონ ნედლეულობით სამრეწველო კოოპერაცია. თუ ამ გზით მიწოდებული ნედლეული საკმარისი არ იქნება, ამ კოოპერაციის კავშირებს შეიძლება მიიჩიოთ უფლება თვითონ იშვებონ ნედლეული განსახლავლ რაიონებში.

მოკავშირე რესპუბლიკების მთავრობებს წინადადება ეძლევათ მიანდონ სათანადო უწყებებს საკონტრაქტო დადგენილებათა გამოცემა ტყავის ნედლეულის შენახვის შესახებ და მიიღონ ლონისძიება, რათა ნედლეულის გეგმით დამამზადებელთ შეიძლოთ თავის დროზე გაიტანონ ნედლეული დამამზადების ადგილებიდან.

მშენებლობა.

О порядке утверждения технических проектов непроизводственного строительства (სსრკ ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1928 წ. იანვრის 4 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 25 № 21). ყოველი მშენებლობა შეიძლება მხოლოდ ამა დადგენილების წესით დამტკიცებული ტექნიკური პროექტით. გამონაკლისია: ა) სამრეწველო მშენებლობა და ელექტრო-სადგურის აგება; ბ) სპეციალური სატრანსპორტო მშენებლობა; გ) საირიგაციო და მასთან დაკავშირებული, წყლის მეურნეობისათვის დანიშნული მშენებლობა. ყველა ამ მშენებლობის პროექტების დამტკიცების წესი განისაზღვრება ცალკე კანონით. სამხედრო საგერი ნაგებობის პროექტს ამტკიცებს სამხედრო და სახლავო საქმეთა სახკომის საინჟინერო-სატექნიკო ორგანო.

საერთო-სახელმწიფო და ადგილობრივ ბიუჯეტზე მყოფი დაწესებულება და სამეურნეო ანგარიშით მომქმედი სახელმწიფო საწარმო მშენებლობის ტექნიკურ პროექტს ამუშავებს სათანადო დირექტივის და პროგრამის მიხედვით. ამ დირექტივების და პროგრამების დამტკიცების წესი განისაზღვრება სსრკ სათანადო სახკომის ან მოკავშირე რესპუბლიკის ეკოსოს დადგენილებით. მშენებლობა, მისი მასშტაბისა და ტექნიკური სირთულის მიხედვით, ორ კატეგორიად იყოფა: პირველი კატეგორიისაა დიდი და რთული ნაგებობა, ხოლო მეორე კატეგორიისაა ყველა სხვა ნაგებობა. პირველი კატეგორიის ნაგებობის ტექნიკურ პროექტს ამტკიცებს სათანადო სახკომი. მეორე კატეგორიის ნაგებობის პროექტს ამტკიცებს: თუ ამგვარი საერთო-სახელმწიფო ბიუჯეტზე მყოფი დაწესებულება ან სახკომის ქვემდებარე, სამეურნეო ანგარიშით მომქმედი სახელმწიფო საწარმო—ამ დაწესებულების სათავეში მდგომი პირი ან საწარმოს გამგებია; თუ ამგვარი ადგილობრივ ბიუჯეტზე მყოფი დაწესებულება ან სამეურნეო ანგარიშით მომქმედი ადგილობრივი მნიშვნელობის საწარმო,—ადგილობრივი აღმასკომის ან ქალაქის საბჭოს პრეზიდიუმი. ამ წესით დამტკიცებული ტექნიკური პროექტი გადაეცემა ადგილობრივ სატექნიკო ზედამხედველობის ორგანოს, რომელიც განიხილავს მას დასახლებული ადგილის დაგეგმვის, საერთო ტექნიკური მიზანშეწონილობის, ტექნიკური, სანიტარული, და ხანძრის საწინააღმდეგო პირობების მხრივ, აგრეთვე მშენებლობისათვის გამოცემულ სავალდებულო დადგენილებათა თვალისაზრისით, და გასცემს ნებართვას მუშაობის საწარმოებლად. თუ მშენებლობა შეეხება სხვა უწყებისა და დაწესებულების ინტერესს, ტექნიკური პროექტი შეთანხმებულ უნდა იქნეს ამ უწყებასა და დაწესებულებასთან.

როდესაც ამგვარი კოაპერატიული ან საზოგადოებრივი ორგანიზაცია, სააქციო საზოგადოება (სახელმწიფო სააქციო საზოგადოებანი გარდა) ან კერძო პირი, სატექნიკო ზედამხედველობის ორგანო პროექტს განიხილავს და ნებართვას მისცემს შემოაღნიშნული წესითვე.

ინსტრუქციას დადგენილების შეფარდებისათვის გამოცემის სსრკ სახელმწიფო საგეგმო კანონისა და ინტერესებულ უწყებათა და მოკავშირე რესპუბლიკების წარმომადგენლებთან შეთანხმებით.

О мероприятиях по своевременному приступу к строительным работам и обеспечению их рабочей силой в строительном сезоне 1928 г. (სსრკ ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1928 წ. იანვრის 23 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 25 № 21). დადგენილება უმთავრესად სადირექტივო ხასიათისაა. **გადასახლება.**

О порядке выдачи и погашения ссуд переселенцам, водворяемым на переселенческие фонды общественного значения (სსრკ ს. კ. ს-ის 1927 წ. დეკემბრის 31 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 26 № 22). დადგენილებაში აღნიშნულია გასესტების მიზანი (გადასახლებულთა სამეურნეო მოწყობა და საერთო სასარგებლო საქმიანობანი), სესხის საშუალო რაოდენობა (300—600 მან. თეთრული მეურნეობის მოწყობისათვის და საერთოდ გასაცემი მაქსიმალური თანხის 10 პროც. საერთო სასარგებლო საქმიანობისათვის), გასესტებულ თანხაში ასაღები სარგებელი (3/2 პროც.), ამ სარგებლის დანიშნულება, გასესტების ვადა (10—15 წელიწად.) და სესხის გადახდის წესი. **ფინანსები გადასახლად.**

Об освобождении от единого сельско-хозяйственного налога посевов люцерны, входящих в необходимый элемент в хлопковый севооборот (სსრკ ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1928 წ. იანვრის 4 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 24 № 20). ამ დადგენილებით შევსებულია ერთიანი სასოფლო-სამეურნეო გადასახადის დებულების 43 მუხლი (სსრკ კან. კრ. 1927 წ. № 17, მუხ. 189). **თხილდაზღვევა.**

Об изменении постановления ЦИК и СНК Союза ССР от 24 августа 1927 г. о самообложении населения (სსრკ ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1928 წ. იანვრის 23 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 28 № 24). ნებართვით, თანხის მიუხედავად, სახლავო გარეთ გატანა და გასესტება, სსრკ ვალუტად დაწერილი ჩეკისა და გადახდისათვის მთლიან ბრძანებისა იმ სახელდახელო ანგარიშზე, რაც სსრკ სახკომი დაწესებულებაში არის სპეციალურად საგარეო ვაჭრობის ანგარიშის გასასწორებლად (საგარეო ვაჭრობის ანგარიშში, და გადახდისათვის გაცემული სხვა ბრძანებისა საზოგადოებრივ კორესპონდენტის ანგარიშზე, რაც არის სსრკ სახელმწიფო ბიუჯეტში (ანგარიში „ლორო“), აგრეთვე სსრკ სახელმწიფო საგზაო ჩეკისა („ტრავველერს-ჩეკი“).

რის 23 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 24 № 20). შეცვლილია მე-5 მუხ. და გაუქმებულია მისი შინაშენი. საკითხი თვითდასახლებულ მოქალაქეთა საერთო კრებაზე (ყრილობაზე) უნდა შეიქმნას სახლავო ან მოქალაქეთა ჯგუფში. მოკავშირე რესპუბლიკის კანონმდებლობით განისაზღვრება ის, თუ რა პირობებში (ყრილობა) ჩაითვლება კანონიერად და რა წესით გადასესტება კითხს. ამით სათანადო ნაწილში გაუქმებულია ა-წ. იანვრის 10 დადგენილება, რომლის შინაარსი მოყვანილი გვექნება ჩვენი შემდეგ მუხ. 3 ნომერში. **ვალუტა.**

Об изменении ст. 4 постановления о порядке вывоза, пересылки и перевода валютных ценностей за границу (სსრკ ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1928 წ. იანვრის 18 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 28 № 24). ნებართვით, თანხის მიუხედავად, სახლავო გარეთ გატანა და გასესტება, სსრკ ვალუტად დაწერილი ჩეკისა და გადახდისათვის მთლიან ბრძანებისა იმ სახელდახელო ანგარიშზე, რაც სსრკ სახკომი დაწესებულებაში არის სპეციალურად საგარეო ვაჭრობის ანგარიშის გასასწორებლად (საგარეო ვაჭრობის ანგარიშში, და გადახდისათვის გაცემული სხვა ბრძანებისა საზოგადოებრივ კორესპონდენტის ანგარიშზე, რაც არის სსრკ სახელმწიფო ბიუჯეტში (ანგარიში „ლორო“), აგრეთვე სსრკ სახელმწიფო საგზაო ჩეკისა („ტრავველერს-ჩეკი“).

О разъяснении ст. 2 постановления ЦИК СНК Союза ССР от 9 июля 1926 г. о порядке вывоза, пересылки и перевода валютных ценностей за границу (სსრკ ს. კ. ს-ის 1928 წ. იანვრის 27 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იანვრ. 28 № 24). განმარტებულია, რომ თაურში დასახლებული დადგენილების მე-2 მუხლის სიტყვა „перевод валютных ценностей за границу“ გაულისწობენ ველი საფასურის (სავალუტო, საქონლის და სხვ.) მიღებას, თუ ღირს გარეთ გადახდილ უნდა იქნეს სავალუტო ექვივალენტი. **ბინები.**

О жилищной политике (სსრკ ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1928 წ. იანვრის 4 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. იან. 19 № 16). სახკომის მოსახლეობლად და მოსახლად სსრკ ც. ა. კ-ის და ს-ის საკითხი მიანიშნა: 1) ახალი ბინების მშენებლობის ტექნიკური დაქარაბვა; 2) თვით საბინო მეურნეობაში სახსრის მაქსიმალური დაგროვება, კერძოდ—ბინის ქირის საშუალებით; 3) საბინო ფონდის მართვა-გამგეობის და ექსპლუატაციის საქმის სწორედ დაწესებულებისა და დაყენება; 4) კოაპერატიული საბინო მშენებლობის განვითარება და განვითარება; 5) საბინო მშენებლობის სახკომი შეიძლება მეტი კერძო კაპიტალის ჩაბმა; 6) საბინო მშენებლობის ორგანიზაციის მოწყობის და გაიფხვება, ამ მიზნების მისაღწევად მოკავშირე რესპუბლიკების მთავრობების და სსრკ მთავრობის დახმარებით. სათანადო დირექტივები და წინადადებანი. გენილება დაყოფილია 6 კარად, გრცელია და ამის გამო მისი არსის გადმოცემა მოკლე წერილში ჩვენ აქ ვერ გამოუდგებია. ცალ-ცალკე დებულებებს შეეხებით კიდევ დირექტივების განცხადებით დროს.

ამიერ-კავკასიის ს. ფ. ს. რ. კანონმდებლობა

1928 წ. იანვრის 21-დან თებერვლის 5-მდე. **შ რ მ ბ ა.**

Об образовании закавказской и республиканских комиссий по разработке вопроса о проведении в жизнь 7-часового рабочего дня (ა-კ. ს. კ. ს-ის 1928 წ. დადგ. №—4 „ზარია ვოსტოკა“ 1928 წ. იანვრ. 21 № 17). დაარსებულია ა-კ. კომისია, ხოლო ს. ფ. ს. რ-ში შემავალ რესპუბლიკების ს. კ. ს-რებს წინადადებას ლევათ დაარსონ რესპუბლიკანური კომისიები შრომის სახელმწიფო მართობით და პროფ. კავშ. საბჭოს და ს. მ. უ. ს-ის მომადგენლობით მონაწილეობით. ა-კ. კომისიის ევალება ერთი დღეა და შეიძლება და წარადგინოს ა-კ. ს. კ. ს-ის დასამტკიცებლად კომისიების მუშაობის წესრიგი და საგამგებლო საქმისათვის.

О дополнении ст. 931 кодекса законов о труде (ა-კ. ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1928 წ. იანვრის 30 დადგ.—„იზვესტია“ 1928 წ. თებ. 4 № 29). ისეთ დავაზე, რაც დაწესებული შრომის გამოყენების ნიადაგზე ალიძერის, ვაჭრობის საერთო სამოქალაქო სამი წლის ხანდაზმულობა. თანამდებობის დადგენისა და ზედმეტი მუშაობის გასამრჯელოს შესახებ სახკომისათვის შემოღებულია ექვსი თვის ხანდაზმულობა, რომელიც ანგარიშება სარჩელის უფლების წარმოშობის მომენტთან.

მეზობა და მრეწველობა.

О своевременном представлении и рассмотрении отчетов и балансов предприятий за 1926—27 б. г.

ს. კ. ს.-ს 1928 წ. იანვრის 31 დადგ. № 6—„ზარია ვოსტოკა“ 1928 წ. თებერვლ. 2 № 27). საჯარო ანგარიშება—ვალდებულ საწარმოთა 1926—27 წ. ანგარიშების და ბალანსების დამტკიცების საბოლოო ვადა დანიშნულია 1928 წ. მაისის 1. ყველა საჯარო ანგარიშება-ვალდებულმა საწარმომ თავისი ანგარიში და ბალანსი დასრულებული უნდა წარუდგინოს სათანადო ფინანსკომის იმ ვადაზე, რაც შემოთავაზებულია სსრკ ს. კ. ს.-ს მიერ გამოცემული წესებით (სსრკ კანკრ. 1926 წ. № 60, მუხ. 452). პასუხისმგებლობა ანგარიშების და ბალანსების თავის დროზე წარდგენისათვის ეკისრებათ საწარმოთა ადმინისტრაციას და მთავარ ბუღალტერს, საამისო მეთვალყურეობა—სათანადო უწყებებს და ფინანსკომებს, ხოლო პასუხისმგებლობა მიცემა მასწავლებლის თავის დროზე წარუდგენლობისათვის—მ. გ. ინსპექციის საკომიტეოს. ა. კ. ს. ო. ს. რ.-ში შემავალ რესპუბლიკების ს. კ. ს.-რებს წინადადება ეძლევათ მიუძღვინოთ ეკონომიური საბჭოების ყურადღება სათანადო ღონისძიების მიღებაზე, რათა საბალანსო კამპანია, სხვათა შორის ბალანსების ეკოსტეში განხილვა, დამთავრებულ იქნეს ზემოთხსენებულ ვადისთვის. ბალანსები უნდა განიხილონ და დამტკიცონ სათანადო საუწყებათაშორის კომისიებმა, არსებული წესის მიხედვით.

О мерах усиления борьбы с изготовлением самогона (ა. კ. ს. კ.-ის 1928 წ. იანვრის 16 დადგ.—„ზარია ვოსტოკა“ 1928 წ. იანვრ. 26 № 21).

დადგენილება დამყარებულია სსრკ ს. კ. ს.-ს და ს. კ. ს.-ს 1927 წ. დეკემბრის 27 დადგენილებაზე „იხვესტია“ 1927 წ. № 298). ა. კ. ს. ო. ს. რ.-ში შემავალ რესპუბლიკების (ს. კ. კ.-ებს წინადადება ეძლევათ, ორი კვირის ვადაზე: ა) დააწესონ სისხლის სამართლის კოდექსებში 500 მან. ჯარიმის სიციველური დაცვის იმ ღონისძიებთა შორის, რაც გათვალისწინებულია არაყის თვითნებისად გამოხდისა და თვითნებისად გამოხდის არაყის შენახვისა და გასაღებისათვის, აგრეთვე ასეთი არაყის მოსამზადებლად დანიშნული აპარატების შენახვისა, შეკეთებისა და გასაღებისათვის—თუ საქმე სისხლის სამართლის წესით იგეგმება. და ბ) დააწესონ იძულებითი მუშაობა 1 თვემდე ან ჯარიმის 100 მანეთამდე ზემოაღნიშნულ ქმედობათა შორის იმ ქმედობათა შორის, რაც სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული არ არის. ეს უკანასკნელი გადასახდელი დადებული უნდა იქნეს ადმინისტრაციული წესით.

ბანსპორტი.

О порядке руководства и наблюдения за дорогами республиканского значения (ა. კ. ს. კ.-ის 1928 წ. იანვრის 16 დადგ.—„ზარია ვოსტოკა“ 1928 წ. იანვრ. 27 № 22).

საერთო ხელმძღვანელობა, ინსტრუქტორობა და მეთვალყურეობა სარესპუბლიკო მნიშვნელობის გზებისათვის ეკისრება ადგილობრივი ტრანსპორტის ა. კ. საოლქო სამმართველოს. ამ ტიპის გაცვანისა, შეკეთებისა და შენახვის პერსპექტიული და წლიური გეგმები და ხარჯთ-აღრიცხვები ადგილობრივი ტრანსპორტის რესპუბლიკანური სამმართველო უდგენს სათანადო რესპუბლიკის ს. კ. ს.-ს, ხოლო აქედან, გზათა სახელმის რწმუნებულის მეშვეობით, ეს გეგმები და ხარჯთ-აღრიცხვები ეგზავნებიან დასამტკიცებლად ა. კ. ს.-ს. ადგილობრივი ტრანსპორტის საოლქო სამმართველო ტენზიკურ ზედამხედველობას გაუწევს საინსპექტორობა დათვალიერების და მისცემს რესპუბლიკანურ სამმართველებს საერთო ინსტრუქციებს და წესებს საგზაო საქმის ტენზიკური მხრის მოსაგვარებისად. ადგილობრივი ტრანსპორტის რესპუბლიკანური სამმართველოები უგზავნიან ს. კ. ს.-ს-ს საკვარტალო, ხოლო საბიუჯეტო წლის ბოლო—საინფორმაციო ანგარიშს. ს. კ. ს.-ს მიერ დამტკიცებული ანგარიში ედგინება ა. კ. ს. კ. ს.-ს.

ფინანსები.

О сборе за ветеринарный осмотр скота и сырых животных продуктов (ა. კ. ს. კ.-ის და ს. კ. ს.-ის 1928 წ. იანვრის 16 დადგ.—„ზარია ვოსტოკა“ 1928 წ. იანვრ. 27 № 22).

ამ დადგენილებით შეცვლილია ადგილობრივი ფინანსების დაცვების 51 მუხ. და გაუქმებულია 54 მუხ. შენიშვნა. სავეტერინარული—სასანიტარო გასინჯვის გამოსახები არ უნდა აღემატებოდეს საქონლის და ნედლი პროდუქტის ნორმალური შეფასების 1/4-ის (1/2-ის ნაცვლად) და ყოველ შემთხვევაში—30 კაპიკის მსხვილი რუბლანი საქონლის თითო თავზე. ამ გამოსახების ხელშეორვად აღება (მხრის გარეგან—გადაყვან-გადატანის დროს) არ შეიძლება.

О сложных недоимок, штрафов и пени по местным налогам с малоимущего населения (ა. კ. ს. კ.-ის და ს. კ. ს.-ის 1928 წ. იანვრის 19 დადგ.—„ზარია ვოსტოკა“ 1929 წ. იანვრ. 25 № 20).

დადგენილება გამოცემულია სსრკ ს. კ. ს.-ს და ს. კ. ს.-ს 1927 წ. ნოემბრის 2-ის სათანადო დადგენილების აღსაყრდენობად (სსრკ კანკრ. 1927 წ. № 61, მუხ. 619). მოხსნილ უნდა იქნეს შინაგანი გადასახადის ყველა ნარჩენი, აგრეთვე ყველა სხვა დადგენილება გადასახადის ნარჩენი და იმ გადასახადის გამო დადებული ჯარიმა და საურავი, რაც 1927 წ. ნოემბრის 7-ისათვის ირიცხე-

ვოდა მუშა-მოსამსახურებზე და იმ პირებზე, ვისთვისაც გადასახად-შეწერილი ქონდა ერთად-ერთ საშემოსავლო წყაროს შეადგენს.

Об отмене временного положения о начетах и других мерах воздействия, применяемых учреждениями финансового контроля НКФ ЗСФСР и республик, входящих в ее состав, и положении о финансовом контроле (ა. კ. ს. კ.-ის და ს. კ. ს.-ის 1928 წ. იანვრის 30 დადგ.—„ზარია ვოსტოკა“ 1928 წ. თებ. 4 № 29).

ბ ი ბ ე ბ ი.

О представлении планов и учете рабочего жилищного строительства (ა. კ. ს. კ. ს.-ის 1928 წ. იანვრის 21 დადგ. № 5—„ზარია ვოსტოკა“ 1928 წ. იანვრ. 24 № 19).

ყველა სახელმწიფო დაწესებულებამ და საწარმომ, სააქციო საზოგადოებამ, კოლპურატულმა ორგანიზაციამ და აღმასრულებელმა კომიტეტმა, რომელიც მუშათა ბინებს აშენებს, უნდა წარუდგინოს ხოლომე მუშათა ბინების მშენებლობისათვის დამხმარე კომიტეტს საორიენტაციო და საოპერაციო გეგმები და აგრეთვე საანგარიშო ცნობები ამ გეგმების შესრულების შესახებ. საორიენტაციო გეგმა წარდგინდება უნდა იქნეს საოპერაციო წლის წინა წლის აგვისტოს 1-სათვის, საოპერაციო გეგმა—საოპერაციო წლის თებერვლის 1-სათვის, ხოლო ანგარიში—საოპერაციო წლის შედეგი წლის იანვრის 1-სათვის.

საქართველოს სსრ კანონმდებლობა 1928 წ. იანვრის 21-დან თებერვლის 5-მდე.

ვინაობის მოწმობის შესახებ.

(საქ. ს. კ. ს.-ის 1927 წ. დეკემბრის 29 დადგ.—კანკრ. 1927 წ. № 12, მუხ. 177). ყველა იმ შემთხვევაში, როდესაც სსრ კავშირის მოქალაქემ უნდა გამოარკვიოს მმართველობის ორგანოს ვინაობის თავისი პიროვნება, საქმისათვის სარედაქციო თავისი ვინაობის ისეთი წერილობითი მოწმობა (საპირადო წიგნაკი), რაც ფორმით და შინაარსით განსაზღვრულ ნოთხიანს შეესაბამება, ან ერთ-ერთი შემდეგი დოკუმენტი: ა) დაბადების ან ქორწინების სააქტო ამონაწერი (ან ძველი მეტრიკა); ბ) სახლის ადმინისტრაციის ან სოფლის საბჭოს ცნობა მმართველობის შესახებ (საბინაო დავთრის ან საკომლო სიის ამონაწერი); გ) სამუშაო ან სამსახურის ადგილის მოწმობა (ან საანგარიშო წიგნაკი); დ) ისეთი დოკუმენტი, სადაც აღნიშნულია სამხედრო ვალდებულის დამოკიდებულება სამხედრო სამსახურისადმი (გარდა იმ სამხედრო პირებისა, ვინც ქვემოთ იქნებიან აღნიშნული); ე) პროფკავშირის საწევრო ბილეთი; ვ) სასწავლებელში ყოფნის ან კურსის დამთავრების დოკუმენტი და ზ) ვინაობის უვალო წიგნაკი, რაც გაცემულია საქ. ს. კ. ს.-ის 1923 წ. მარტის 10-ის თარიღისა და 83 №-ის დადგენილების თანახმად. აუცილებლად ვინაობის სპეციალური დამადასტურებელი მოწმობის (საპირადო წიგნაკის) წარდგენის მოთხოვნა აკრძალულია. ყველა ზემოაღნიშნულ დოკუმენტში აღნიშნული უნდა იქნეს მოქალაქის გვარი, სახელი და მამის სახელი. „ბ“ პუნქტში აღნიშნული ცნობა ვინაობის დამადასტურებელ დოკუმენტად ჩაითვლება მხოლოდ მაშინ, თუ ამ ცნობაში აღნიშნულ იქნება ის დოკუმენტი, რომლის მიხედვითაც მოქალაქე ჩაწერილია. სამხედრო ვალდებულისათვის ვინაობის მოწმობა ვერ გასწევს იმ სააღრიცხვო—სამხედრო დოკუმენტის მაგივრობას, რაც დაწესებულია სამხედრო-ვალდებულებათაში.

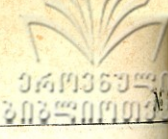
კავკასიის წითელდროშიან არმიაში მყოფი სამხედრო მოსამსახურისათვის ვინაობის მოწმობად ჩაითვლება წითელდროშიანის (წითელდროშელების) სამსახურის წიგნაკი ან სათანადო სამხედრო დოკუმენტი; სსრკ სავაჭრო ფლოტის მებრძოლთათვის—სამხედრო წიგნაკი.

ვინაობის მოწმობა (საპირადო წიგნაკი) უვალია. მისთვის მივლ საქართველოში დმწესებულია ერთიანი ფორმა.

ვინაობის მოწმობა (საპირადო წიგნაკი) მოქალაქეს მიეცემა საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. ამ მოწმობის გაცემა ეკისრება მიმღების ადგილობრივ ორგანოს, ხოლო იქ, სადაც იგი არ არის—თემის აღმასკომს და სოფლის საბჭოს. ვინაობის მოწმობის მისაღებად მოქალაქემ უნდა წარადგინოს ერთ-ერთ შემთ (პუნქტ. ა | ხ) აღნიშნული დოკუმენტი, თუ დოკუმენტი ვერ წარადგინა, მას მიეცემა დროებითი ცნობა იმ ვადით, რაც საჭიროა დოკუმენტის მისაღებად. თუ დოკუმენტი წარადგენა მოქალაქის არ შეუძლიან, ვინაობის მოწმობა მიეცემა აღმასკომის საადმინისტრაციო განყოფილებიდან, ხოლო იქ, სადაც იგი არ არის—სამხედრო მილიციის სამმართველოდან. საქ. ს. კ. ს.-ის 1923 წ. მარტის 10 თარიღით და 83 №-ით გამოცემული დადგენილება ვინაობის წიგნაკების შემოღების შესახებ გაუქმებულია.

მუშათა და გლეხთა ინსპექცია.

საქართველოს სოც. საზგ. რესპუბლიკის მუშათა და გლეხთა ინსპექციის სახალხო კომისარიატის დებულების მე-12 მუხ. შენიშვნის შეცვლის შესახებ (რ. საქ. კ. ა. კ.-ის და ს. კ. ს.-ის 1928 წ. იანვრის 10 დადგ. № 1—„კომუნისტი“ 1928 წ. იანვრ. 20 № 16). საქართველოს ს. ს. რ. მუშათა და

გლახობა ინსპექციის სახალხო კომისარიატის დადგენილება: ა) აღწერის და ანგარიშების გამარტივებისა და შემოკლების შესახებ, ბ) ზედმეტ ორგანოთა და წარმომადგენლობათა ლიკვიდაციის შესახებ, გ) ზედმეტი შტატების შემცირების შესახებ, დ) ზედნაღები ხარჯების შემცირების შესახებ, ე) დაწესებულებათა და საწარმოთა ცალკე ნაწილების საორგანიზაციო სტრუქტურის შეცვლას შესახებ და ვ) საინსპექციო გადასახდელის დადების შესახებ, აგრეთვე თანამდებობის პირთა გადაყენების ან დათხოვნის შესახებ აშკარა უთანხმოებისა, ბიუროკრატიზმისა და გაკვირვებებისათვის, საბოლოოა და მისი შეგრძობა სავალდებულოა ყველა სახელმწიფო დაწესებულებისა და საწარმოსთვის; თუ დაწესებულების ან საწარმო ხელმძღვანელი არ დაეთანხმება მ/გ ინსპექციის სახალხო კომისარიატის წინადადებას სხვა რამ საკითხზე მან დაუყოვნებლივ უნდა აცნობოს აღნიშნულ ინსპექციას თავისი მოსაზრება. თუ მ/გ ინსპექციის სახალხო კომისარიატის ღონისძიების განხორციელება, მოქმედი კანონებისა და მთავრობის განკარგულების შეცვლას იწვევს მ/გ ინსპექციის სახალხო კომისარიატის თვისი წინადადებას საქ. სახალხო კომისარიატის საბჭოში ან ეკონომიურ საბჭოში კუთვნილებისამებრ.

მუშათა და გლახობა ინსპექციის სახალხო კომისარიატის ოპერატიული მუშაობაში სხვადასხვა დაწესებულების კვალიფიკაციური სპეციალისტების მონაწილეობის შესახებ (საქ. ს. კ. ს-ის 1927 წლის დეკემბრის 5 დადგ. — კან. კრ. 1927 წ. № 12, მუხ. 170). მ/გ. ინსპექციის სახალხო კომისარიატის უფლება მიეცა ყოველ ცალკე შემთხვევაში მიიწვიოს სხვადასხვა დაწესებულებისა და საწარმოს მაღალი კვალიფიკაციის მომუშავენი, სათანადო დაწესებულებისა და საწარმოს ხელმძღვანელთან შეთანხმებით, მ/გ. ინსპექციის სახალხო კომისარიატის მონაწილეობისა.

ა რ მ ი ა .

სახლის სამოურაოს მოვალეობის შესახებ, რაც დაკავშირებულია სამხედრო ვალდებულობის აღრიცხვასა და გაწვევასთან და ჯარისათვის ცხენებისა, საზიდავეებისა და შესაბამელობის მიწოდებასთან (სრ. საქ. ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1928 წ. დეკემბრის 15 დადგ. № 105 — კან. კრ. 1927 წ. № 12 მუხ. 166). სახლის სამოურაოს დაეკისრა შემდეგი ადმინისტრაციული ფუნქციების შესრულება: ა) შემოწმება საარტილერიო-სამხედრო დოკუმენტების წყობადგენლობა და სამხედრო-ვალდებულობა ჩაწერის დროს და აგრეთვე იმის შემოწმება, აღრიცხულ არიან თუ არა აღნიშნული პირები; ბ) ცნობის მიწოდება ადგილობრივი სამხედრო სამმართველოს ორგანოსათვის იმ სამხედრო-ვალდებულობა შესახებ, რომელიც ორ თვეზე მეტია, რაც თავიანთ ადგილზე არ იყოფებოდა; გ) მეთვალყურეობა, რათა გაწვევის დროს სამხედრო-ვალდებულობის მმართველობის თარის დროზე გამოცხადდნენ ადგილობრივ სამხედრო მმართველობის ორგანოში; დ) შემოწმება, გაწვევის დამთავრების შემდეგ, სახლში მცხოვრებ მოქალაქეთა დოკუმენტებისა და გაწვევისას თავის ამოღებულთა შესახებ ცნობების გაგზავნა ადგილობრივ სამხედრო მმართველობის ორგანოში ან მილიციაში; ე) შემოწმება იმისა, რომ აღებულია თუ არა საარტილერიო წიგნაკები ცხენებზე; ვ) მეთვალყურეობა, რათა ხელახალი აღრიცხვის დროს გასასინჯავად გამოიყვანონ სწორედ ის ცხენები, რომლებიც გასინჯულ უნდა იქნენ, და რათა შესრულებულ იქნეს მათი მიმდინარე აღრიცხვის წესი აგრეთვე ცნობის მიწოდება ადგილობრივი სამხედრო მმართველობის ორგანოსათვის იმ რეისტრაციკა-ქმნილი ცხენების შესახებ, რომლებიც ამ რეისტრაციკიდან ამოშლილ არიან; ზ) შემოწმება დოკუმენტებისა ჯარისათვის ცხენებისა, საზიდავეებისა და შესაბამელობის მიწოდების ორგანოსათვის ცნობების გაგზავნა ადგილობრივი სამხედრო მმართველობის ორგანოს ან მილიციაში ცხენებისა, საზიდავეებისა და შესაბამელობის ბატრონთა შესახებ, რომელიც თავს არიდებენ მათ მიწოდებას.

შინსახკომმა, იუსტსახკომთან და ტერიტორიალურ სამმართველოსთან შეთანხმებით, უნდა გამოისცეს სათანადო ინსტრუქცია.

სახალხო განათლება.
ლიტერატურული შრომის დარგში მომუშავე მხატვრებისა, მექანდაკეებისა, მათი შვილებისა და ოფე სამეცნიერო დარგში მომუშავეთა შვილთა სასწავლებელში მიღების სფეროში მუშათა შვილთა განსწავლების შესახებ (საქ. ს. კ. ს-ის 1927 წ. დეკემბრის 15 დადგ. — კან. კრ. 1927 წ. № 12, მუხ. 171). ლიტერატურული შრომის დარგში მომუშავეებს, რომლებისათვისაც ლიტერატურულ მუშაობაში მათთვის სასწავლებელში წყაროს შეადგენს, მხატვრებს, მექანდაკეებს და აგრეთვე სამეცნიერო დარგში მომუშავეთა შვილებს სასწავლებელში შესვლასათვის ყველა ის უპირატესობა მიუძღვის შვილებს აქვთ.
ს ა მ ი ძ ა ლ ს ა ს ა მ ა რ ტ ა ლ ი .

სამოქალაქო სასამართლოს კოდექსის 295 მუხ. ნიშნის, 314 მუხლის და 324 მუხ. „ვ“ პუნქტის ცვლილება და 276, 312, 318, და 322 მუხლებისათვის ნიშნების დამატების შესახებ (სრ. საქ. ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1927 წ. დეკემბრის 15 დადგ. № 106 — კან. კრ. 1927 წ. № 12 მუხ. 167). ამ დადგენილებით სამოქ. სას. კოდექსის 295 მუხ. ნიშნის შემთავრებული ფორმის შესახებ დებულებასთან, რაც სსრკ ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1927 წ. ივნისის 22 (სსრკ კან. კრ. 1927 წ. № 40, მუხ. 395).

ვაჭარობა და მკაფხელობა.
იმ კანონების შესახებ, რომელთაც დაქვემდებარებულია ქალაქისა და ს. კ. ს-ის მიერ „საქმელო სამრეწველო ტრეზორების დებულების“ სამოქმედო შემოღების გამო (საქ. ს. კ. ს-ის 1927 წ. დეკემბრის 21 დადგ. — კან. კრ. 1927 წ. № 12, მუხ. 173). ქალაქისა და ს. კ. ს-ის 1924 წ. ივლისის 22-ის თარიღის და 28-ის დებულებით დამტკიცებული დებულება საქ. სოც. საბჭო. საწარმოთა (ტრეზორების) შესახებ, რომელიც მოქმედებდა ცალკე ანგარიშის საფუძველზე (კან. კრ. 1924 წ. № 2, მუხ. 6) ტ. შ. ე.

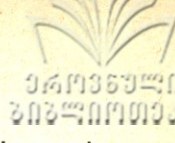
დებულება ადგილობრივი მნიშვნელობის ტრეზორების შესახებ (საქ. ს. კ. ს-ის 1927 წ. დეკემბრის 28 დადგ. — კან. კრ. 1927 წ. № 12, მუხ. 176). ამ დებულებით მოცარებულია იმის საკითხი, რაც ტრეზორების მე-5-11 მუხ. თანახმად სსრკ ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1925 წ. ოქტომბრის 10 თარიღით ნომრის დადგენილებით (კან. კრ. 1925 წ. № 3, მუხ. 72) გაწვევით მიწოდებული მონაწილეობის სარგებლობაში. ტრეზორების 4 კარა: I—ხოვადი დებულებანი, II—ადგილობრივი მნიშვნელობის ტრეზორების მოსარგებლეთა უფლება—მოვალეობანი, III—ადგილობრივი მნიშვნელობის ტრეზორების მუშაობის შესახებ და ამ ხელმძღვანელობის წესიერად დაყენებისათვის ზედამხედველობის შესახებ, სადაც ცალკე ცალკე განსაზღვრულია თანამდებობის, სამსახურის საადგილო-მამულო განყოფილებისა და მისი მუშაობის სახალხო კომისარიატის სატყუო განყოფილების მოვალეობის ანგარიშება, IV—ტრეზორების დამრღვევთა დევნა და მათი მგებლობა ადგილობრივი მნიშვნელობის ტრეზორების მუშაობის შესახებ წესების შესრულებლობისათვის.

სამოქალაქო სასამართლის პარტისი.
სამოქალაქო სასამართლის საპროცესო კოდექსის მე-17 მუხლის შეცვლის შესახებ (სრ. საქ. ც. ა. კ-ის და ს. კ. ს-ის 1927 წ. დეკემბრის 15 დადგ. № 107 — კან. კრ. 1927 წ. № 12 მუხ. 168). იმ პირთა სიას, ვისაც შეუძლია მართლმად იყოს სასამართლოში, დაემატა სრ. საქ. ც. ა. კ-ის სტატუსში მშრომელ ქალთა შრომისა და ყოფა-ცხოვრების გაუმჯობესებელი კომისიის ოფიცინური, რომელსაც ეწოდა შეუძლია მონაწილეობა იყოს მშრომელი ქალის საქის გამო.

რ ე ლ ა ქ ს ი ი ს ა ბ ა ნ .

1. რელაქცია სოსოვს ავტორებს გვიგზავნონ ხელთნაწერები ან მანქანაზე გადაბეჭდილი, ან დაწერილი სუფთა ხელით ფურცელის ერთ გვერდზე.
2. რელაქცია იტოვებს რელაქციულ შესწორებების და შეკოვლების უფლებას, თუ არის ავტორის ზირდახირი წინააღმდეგობა.
3. დაწესებულ მასალას რელაქცია უკან არ აბრუნებს.

საქართველოს სსრ-ის კომუნისტური პარტია

შინაპარტი: იუსტიციის სახალხო კომისარიატის ცირკულარები № 5, 6 — უზენაეს სასამართლოს პლენუმის ახსნა-განმარტებანი. — უზენაეს სასამართლოს პლენუმის ახსნა-განმარტებანი მიწის კოდექსის მუხლებისა.

იუსტიციის სახალხო კომისარიატის ცირკულარები.

ცირკულარი № 5.

სახალხო სასამართლოებს, სახალხო მოსამართლეებს და პროკურორებს.

სახალხო სასამართლოებში გაუგებრობას იწვევს საკუთრივ იუსტიციის არა უფლება სახალხო სასამართლოებს და ვალდებული არაა იყოს იყოს იყოს იყოს...

ადგილობრივი აღმასკომებს შეუძლიათ გაატარონ რეგისტრაციაში შენობა მხოლოდ ისეთი ფაქტობრივი მფლობელების სახელზე...

ამიტომ ის ფაქტი, რომ ესა თუ ის პირი დამოუკიდებლად შენობა შენობას 1921 წ. თებერვლის 25-მდე და რომ, ეს ფლობელობა არაქვდა...

შემოადღნიშნულის მიხედვით იუსტიციის სახალხო კომისარიატი წინადადებას გ ქვევით.

აღნიშნული ფაქტების დასადასტურებლად წარმოდგენილ დამამტკიცებელ საბუთების შემოწმების დროს სამ. სამ. სპარ. კოდ. 234¹³⁻¹⁶ მუხ. წესისამებრ ინხელმძღვანელოთ.

I.

1. უნდა მოხდეს შენობის ადგილობრივი დათვალიერება მისი მფლობელობისა და ადგილობრივების სწორად განსაზღვრისათვის.

2. უნდა დაითხოვოს, შენობის ჩვენებით, მფლობელის მიერ დასახელებული მოწმეების გარდა, ამ შენობის ის მდგომარეობი და საკუთრივ შენობებისა შენობების ის მფლობელნი, რომელთაც სახალხო სასამართლოე აარჩევს.

3. უნდა მოთხოვოს შენობის მფლობელს ცნობები: ეს შენობა სხვაზე ხომ არ არის ჩაწერილი ადგილობრივი აღმასკომის კომუნიკაციის განყოფილებაში ან სათანადო სასამართლო არქივში, ან მუნიციპალური ადგილობრივი ხომ არ არის იგი და ვინ-ასრულებს ყველა მისი მოვალეობას, რაც ამ სახლის მფლობელობასთან დაკავშირებულია.

4. საკმე უნდა განხილულ იქნეს ადგილობრივი აღმასკომის წინამდებარეების დაბარებით.

II.

შენობის ფაქტობრივი ფლობელობა გარდა აღნიშნულ შემთხვევებისა, როგორც, მაგ., შენობის ფლობა 1921 წ. თებერვლის 25-ის შემდეგ სამი წლის ან უფრო მეტი ხნის განმავლობაში, მფლობელს აუცილებლობა არ აძლევს შენობაზე და ვინაიდან ასეთ ფაქტებს არავითარ იურიდიულ მნიშვნელობა არა აქვთ, გ ცნებებზე მათი დადასტურების შესახებ სახალხო სასამართლომ სრულად არ უნდა მიიღოს საწარმოებლად.

იუსტიციის სახალხო კომისარიატი **ი. ვარძიელი.**

სასამართლოს მმართველობის განყოფილების

1928 წ. თებერვლის 6.

გამგე **ი. სიჭინავა.**

ცირკულარი № 6.

აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს ყველა ნოტარიუსს და სასამართლო მოქმედების აღმასრულებელ სახალხო მოსამართლეს.

ასლი: უზენაეს სასამართლოს და აფხაზეთის, აჭარისტანის და სამხრეთ-ოსეთის იუსტიციის სახალხო კომისარიატებს.

იუსტიციის სახალხო კომისარიატში შემოსული ცნობებით სასამართლო ორგანოებში, განსაკუთრებით კი სასამართლო მოქმედების აღმასრულებელი სახალხო მოსამართლენი ამ მოქმედებათა შესრულების დროს არღვევენ კანონით გათვალისწინებულ წესებს, რის გამოც მათ მიერ მოხდენილი სასამართლო დამოწმება ჰკარგავს სასამართლო მოქმედების ხასიათს და აძლევს მხარეებს შესაძლებლობას და აღადგინონ უკანონო გარიგებანი.

ეს დარღვევა გამოახატება შემდეგნაირად:

1. თ. ნახმაღ 1426 წ. დეკემბრის 24-ის № 84 ცირკულარის სასამართლო ორგანო (სასამართლო) გარიგების დასაბამად მოქმედებს მხარეების მიერ ხელმოწერილი გარიგებას უკეთეს განსაკუთრებულ წარწერას: „გარიგება ესე დაწინაურებულია სასამართლო წესით“ ამა და ამ კანტორაში (ან სასამართლოში) ამა და ამ პირთა სახელით და სხვ. (იხ. № 84 ცირკულარის დანართი № 1). ასეთ წარწერის გაცემა, გ თვალსაწინდელი № 84 ცირკულარით, ადასტურებს სასამართლო ორგანოს რომელიმე გარიგების დამოწმებაში და სწორედ ამით აძლევს გარიგებას სასამართლო წესით დამოწმებულ დოკუმენტის ხასიათს.

მიუხედავად ამისა, ზოგიერთი სასამართლო ორგანო (უმთავრესად სახალხო მოსამართლენი) სასამართლო წესით გარიგების დამოწმების დროს ამოწმებს მხოლოდ მხარეთა ხელმოწერის სინდვლეს, ხელმოწერის სინდვლეს კი კანონით განსაზღვრული ორგანო ამოწმებს მარტოოდენ (სეთ უბრალო განცხადებაზე რომელსაც გარიგების ხასიათი არა აქვს).

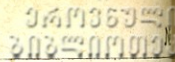
გარდა ამისა ზოგიერთი სახალხო მოსამართლეს ამ ქამად გაუქმებულ საქმეზე წარწერაში წარწერა ჩანაწერი „სამედიატორო გადაწყვეტილების შემოწმების შესახებ“, თანაც ასეთ ჩანაწერში მოყვანილი წინააღმდეგობისა და დაწყვეტილებისა მხარეთა შორის საერთო ქონების გაყოფის შესახებ, მაშინ როდესაც სამედიატორო გადაწყვეტილების სასამართლო წესით დამოწმება სრულებითაც არ არის საჭირო და სასამართლოდ დამოწმებულ უნდა იქნეს მარტოოდენ სამედიატორო ხელწერილი, რომლითაც მხარეები თავისი დავის გადაწყვეტას ანდობენ თავის მიერ ამოირჩეულ მედიატორებს (სამ. სამ. სპარ. კოდ. 199 მ.)

2. სასამართლო პრაქტიკაში კანონის მთავარი დარღვევა, რაც იწვევს დაზარალებულთა სისხლს, სასამართლო პასუხისმგებლობას, მდგომარეობას იმაში, რომ ზოგიერთი სახალხო მოსამართლე ამოწმებს სასამართლო წესით სახლებისა და სხვა შენობების „ეზოთი“, „ბაღით“ და მიწის სხვა რამ ნაკვეთით ყიდვა-გაყიდვის გარიგებას, და აგრეთვე სასამართლო ადგილების გაცემა-გამოცემის გარიგებას. ზოგიერთი მოსამართლე კი, თუშინა ამას არ სჩადის, მაგრამ ამოწმებს გადაწყვეტის მიერ მიყიდულ მიწის იმ ნაკვეთის სარგებლობის უფლებების გადაცემასაც, რომელზედაც გასყიდული სახლია აგებული, თანაც აღნიშნული მიწის ნაკვეთის სივრცე და საზღვრებს.

ყოველივე ეს ხდება იმ დროს, როდესაც კანონით (მიწ. კოდ. 1 და 2 მუხ.) კერძო საკუთრების უფლება მიწაზე გაუქმებულია და მთელი მიწა წარმოადგენს მუშურ-გლეხურ სახელმწიფოს საკუთრებას; ხოლო იმავე კოდ. 25 მუხ. ძლით, აკრძალულია მიწის ყიდვა, ანდვრებით გადაცემა, გაჩუქება, დაგირავება და საზოგადოთ მიწის სარგებლობის უფლების გახსნიება.

ცხადია რომ ნოტარიუსმა და სასამართლო მოქმედების აღმასრულებელმა სახალხო მოსამართლემ არ უნდა მიიღოს დასაბამად წარმოდგენილი შენობების ყიდვა-გაყიდვის ისეთი გარიგება, რომლის მიხედვით ეს შენობა იყიდება მიწის ნაკვეთთან ერთად, რაზედაც ეს შენობაა აგებული და ასეთი გარიგები ტექსტს დანართების დროს არ უნდა ჩაწეროს შიგ სიტყვები „იყიდება სახლი ეზოთი, ბაღით“ და სხვ., როგორც ამას სჩადის ზოგიერთი სასამართლო ორგანო წინააღმდეგ მიწ. კოდ. 1-მუხ.

სასამართლო ორგანოებში მდებარე სახლისა ან სხვა შენობის ყიდვა-გაყიდვის გარიგების სასამართლო წესით დამოწმების დროს ამ გარიგებაში უნდა აღიხიშნოს მხოლოდ ის, რომ იყიდება ესა და ეს შენობა და დაუშვებელია ჩაწერა „ეზოთი ან მიწის ნაკვეთით“. იქვე გარდა ამისა უნდა აღიხიშნოს აგრეთვე ამ შენობის მდებარეობის ადგილი და იმ მიწის ნაკვეთის სივრცე და საზღვრები, რაზედაც შენობაა აგებული.

უკეთეს შენობა იყიდება სოფლად არა იმ პირობით, რომ იგი ადგილიდან იქნება აღებული და სხვაგან გადატანილი, სანოტარო ორგანო ესეთი ყიდვა-გაყიდვის გარიგების დამოწმების დროს ვალდებულია მოსთხოვოს მყიდველს წარმოადგინოს ადგილობრივი საზაზრო საადგილ-მამულა გაყოფილება მიწის მფლობელის დასაწერი, მყიდველს, უფლება-ქველად ისარგებლოს აგრეთვე იმ მიწის ნაკვეთითაც, რაზედაც გასაყიდი შენობაა აგებული.

ამიტომ ისეთ შემთხვევაშიც, როდესაც სოფლად მდებარე სახლი იყიდება არა იმ პირობით, რომ იგი ადგილიდან იქნება აღებული და სხვაგან გადატანილი, გარიგებაში აღნიშნება მარტოოდენ მხოლოდ ის, რომ იყიდება ესა და ეს შენობა მდებარე ანა და ამ ნაკვეთით მიწაზე (აღნიშნება მიწის საზღვრები და ზომა) და არას გზით არ შეიძლება დაემატოს სიტყვები: „ეზოთი“, „ბაღით“ ან „მიწის ნაკვეთი“; რაზედაც ეს შენობაა აგებული, მაგრამ ამასთან უნდა მიეწეროს შემდეგი: „აღნიშნული ნაკვეთით სარგებლობის უფლება შემოაღნიშნულ ფარგლებში მიანიჭა მყიდველს ამა და ამ საზაზრო საადგილ-მამულა განყოფილებაში, როგორც ეს სჩანს უკანასკნელის მიერ გაცემულ მოწმობიდან (აღნიშნულ უნდა იქნეს მოწმობის გაცემის დრო და მოწმობის №).

3. ზოგიერთი სახალხო მოსამართლე და ნოტარიუსიც კი, აძლევს რა მხარეებს სანოტარო წესით დამოწმებული გარიგების დედანს, თვითონ იტოვებს მხოლოდ ამ გარიგების ასლს, რომელზედაც, რა თქმა უნდა არ არის მხარეთა ნამდვილი ხელმოწერა; ზოგიერთი სანოტარო ორგანო ასეთი ასლისათვის იმ განსაკუთრებულ სანოტარო გამოსაღებად კი ახდევინებს, რაც საზოგადოთ ასლის გაცემისათვის არის დაწესებული.

84 ცირკულარის თანახმად ისეთი გარიგების სანოტარო წესით დამოწმებისათვის, რომლისთვისაც საჭირო არ არის რეგისტრაცია სანოტარო განყოფილებაში, *სანოტარო ორგანო მოსთხოვს მხარეებს (ან თვითონ შეადგენს მხარეთა თხოვნით) იმდენ ცალს, რამდენიც საჭიროა; ხოლო ისეთი გარიგების დამოწმებისათვის, რომელიც უნდა გატარებულ იქნეს სანოტარო განყოფილების რეგისტრაციაში, სანოტარო ორგანო მოსთხოვს მხარეებს ან თვითონ შეადგენს გარიგების სამ ცალს; აქედან ორ ცალს წარუდგენს სანოტარო განყოფილებას სარეგისტრაციოთ, ხოლო მესამე ცალს დაიტოვებს თავისთან საგანგებოდ ამისათვის წარმომზადებულ საქმეში.

აქედან ცხადია, რომ სამივე ცალი წარმოადგენს დედანს და არც ერთი მათგანი არ შეიძლება ჩაითვალოს ასლად, რომლისათვისაც საჭირო იყოს განსაკუთრებული საასლო გამოსაღების გადახდა, და რომ თვითველ მათგანზე უნდა იყოს მხარეების და ყველა იმ პირის ნამდვილი ხელმოწერა, რომელნიც იღებენ მონაწილეობას გარიგების სანოტარო წესით დამოწმებაში; გარდა ამისა თვითველ ამ ცალს ხელი უნდა მათწეროს თვით სანოტარო ორგანომ და დაესვას თანამდებობრივი ბეჭედი.

მაგრამ ვინაიდან თვითველ ცალს თავისი დანიშნულება აქვს სასურველი ყოველი ცალის პირველ ფურცელზე შემოდ მარჯვენა მხარეს აღნიშნის განსაკუთრებული წარწერით: „პირველი ცალი“ „მეორე ცალი“, „მესამე ცალი“ და სხვ.

ამრიგათ უკეთეს გარიგება ისეთია, რომ არ მოითხოვს რეგისტრაციას, მისი პირველი ცალი, წოდებული ძირითადად, დარჩება სანოტარო კანტორაში, ან სასამართლოში, ხოლო მეორე (ან მესამე, მეოთხე, უკეთეს ამას მოითხოვენ მხარეები) გაცემას მხარეებს კუთხილისებამებრ. ისეთი გარიგების პირველი და მეორე ცალი კი, რომლისთვისაც საჭიროა რეგისტრაცია სანოტარო განყოფილებაში, წარედგინება სანოტარო განყოფილებას (ამასთან „მეორე“ ცალს ყოველთვის უნდა ჩაითვალოს გარიგების ის ცალი, რომელიც უნდა მიეცეს მხარეს); ეს უკანასკნელი გარიგების რეგისტრაციაში გატარების შემდეგ მის პირველ (ძირითად) ცალს დაიტოვებს თვითონ და შეიტანს რეგისტრაციაში გატარებულ აქტის კრებულში, ხოლო მეორე ცალს აძლევს მხარეს კუთვნილებისამებრ; მესამე ცალი კი, როგორც შემოდ იყო ნათქვამი, რჩება კანტორაში, (ან სასამართლოში) საქმისათვის დასართავად.

რაც შეეხება საღებრო და სანოტარო გამოსაღების გადახდევინების წესს, სანოტარო წესით დამოწმების დროს, დამოწმებული გარიგების ძირითად ცალს (ე. ი. პირველ ცალს, რომელიც რჩება კანტორაში ან სანოტარო განყოფილებაში) საღებრო და სანოტარო გამოსაღები არ დაედება; მეორე ცალს, რომელიც ეძლევა მხარეებს, გადახდება როგორც დედანს, ორივე სახის გამოსაღები საღებრო წესდებისა და ნიხრის მიხედვით; მესამე ცალისათვის კი უკეთეს იგი გაცემას მხარეს, გადახდილ უნდა იქნეს გამოსაღები, როგორც ასლისათვის; ასევე, ე. ი. როგორც ასლისათვის, გადახდილ უნდა იქნეს გამოსაღები დუბლიკატისათვის.

4. სანოტარო მოქმედებისათვის საღებრო და სანოტარო გამოსაღები გადახდევინების დროს ზოგიერთი სანოტარო ორგანო სისტემატიურად არღვევს დადგენილ წესს იმ მხრივ, რომ ახდევინებს არა იმდენ გამოსაღებს, რაც განსაზღვრულია საღებრო გამოსაღების წესში.

* ეხლა სანოტარო განყოფილებათა გაუქმების შემდეგ მათ ნაცვლად საგულისხმოა აღნიშნული რაიონში ქ. ტფილისის პირველი სანოტარო კანტორა და დას. საქ. რაიონში ქ. ქუთაისის პირველი სანოტარო კანტორა.

სლებით და სანოტარო ნიხრით; ეს გარემოება კი დიდ ზარალს ნებს ნოტარიატს და საზინასაც.

1923 წ. საღებრო წესდების 1-დანართის 37 მუხ. 1-ზე „ბ.“ პუნქტის თანახმად შენობის გაყიდვის ხელშეკრულებისა დახდილ უნდა ყოფილიყო პროპორციონალური საღებრო დახდები-აქტის თანხის 1/10-ტი (ახალი საღებრო წესდების მიხედვით მხოლოდ 1/2-0/10). ზოგიერთი სახალხო მოსამართლე კი საღებროს უხვევს პროპორციონალურ საღებრო გამოსაღებს და და შენობის ნასყიდობის სიგელის სანოტარო წესით დადროს სისტემატიურად ახდევინებს მარტივ საღებრო გამოსაღებს. მაგ. 65 კაპ. მაგალითად სახლი გაყიდულია 900 მანეთად და რბო გადასახადი მოთხოვა მყიდველს 1 მან. 65 კაპ. 9 მანეთს ცვლად.

თანახმად იმავე 1923 წ. წესდების შესაფარდებლად მულ ინსტრუქციის მე-5 მუხ. „გ.“ პუნქტის შენიშვნას, რომელში შეთანხმებულია ნოტარიატის ინსტრუქციის § 74 და სანოტარო ნიხრის მე-8 მუხლი, იმ დოკუმენტის თანხის განსაზღვრის დროს, ლის საგანს შეადგენს შენობა, მიღებულ უნდა იქნეს მხედველ როგორც მხარეთა მიერ განცხადებული ფასი, ისე დახდევინებისა და გამოსაღების გადასახადისათვის განსაზღვრული ფასება და გამოსაღები, როგორც საღებრო ისე სანოტარო, გაგარიშება აღნიშნულ შეფასებათაგან უმაღლესი შეფასების მიხედვით.

მიუხედავად ამისა ზოგიერთი სანოტარო ორგანო ან ანგარიშს კანონის მოთხოვნას და ამ გამოსაღებს ანგარიშს მხოლოდ მხარეების მიერ განცხადებული თანხის მიხედვით; მაგ. სახლზე ნასყიდობის სიგელის დამოწმებისათვის, რომელიც მიერ შეფასებული იყო 600 მან., ხოლო დასაზღვევად შეფასებული იყო 8292 მან., გადახდილია: 1. საღებრო გამოსაღები 6 მან. 50 კაპ. 41 მან. და 50 კაპ. ნაცვლად, 3. ადგილობრივი გამოსაღები 17 მან. 83 მანეთის ნაცვლად და 4. ტენიკური სამუშაოს გამოსაღები 8 მან. და 50 კაპ. 41 მან. და 50 კაპ. ნაცვლად.

გარდა ამისა შემჩნეულია ნიხრის მე-8 მუხ. მე-2 ნაწილზე, რომლის თანახმად სანოტარო მოქმედებისა და ტენიკური მუშაობისათვის გამოსაღების (ხოლო არა საღებრო გამოსაღების) მოაწვარების დროს სასრული ასეული მანეთი ითვლება ასეულ მანეთად.

5. შემჩნეულია აგრეთვე, რომ ზოგიერთი სახალხო მოსამართლე არჩევს ნოტარიატის ხარჯთ-აღრიცხვის წესს, რომელიც რიგობით განმარტებულია 1926 წ. მარტის 10-ის № 3375 ოქტობრით („მოამბე“ 1926 წ. № 11-12).

აღნიშნული ინსტრუქციით განმარტებულ სანოტარო აღრიცხვის თანახმად სანოტარო მოქმედების აღმსარებელი სახლი მოსამართლეს შეუძლიან მოიწვიონ ნოტარიატში თანხილად რეგისტრანტი, რომელიც იღებს სამუშაო ხელფასს თვის მან. (1927 წ. 1-ლ თებერვლიდან 50 მან.), ხოლო იმ პირის რომ მის შესაძახი ხარჯი გავეულ იქნეს და იღობობი სანოტაროსათვის; ხოლო იქ, სადაც რეგისტრანტი არა ჰყავს, მის მოსამართლეს შეუძლიან საკანცელარო სანოტარო მუშაოს აკისროს სახალხო სასამართლოს კანცელარიის თანამშრომელს და ერთად განმარტებულია რომ როგორც სახალხო მოსამართლე იქ კანცელარიის თანამშრომელს, რომელიც ასრულებს თვე სანოტარო მუშაობას, უფლება აქვთ ამ სანოტარო თანამშრომლისათვის მიიღონ განსაკუთრებული გასამრჯელო იმ ხელფასის მიხედვით, რომელსაც ისინი იღებენ სასამართლოს მუშაობის იქვე განმარტებულია, რომ ამ გასამრჯელოს მისაცემად უნდა დაიდოს სანოტარო შემოსავლიდან (რაც შემოდის სანოტარო დებისა და სატენიკური მუშაობისათვის) წმინდა ნარჩენის თანხის 25%-იანი ანარჩები, რაც დარჩება ყველა ძირითად დაფარვის შემდეგ (მაგ. საკანცელარო ხარჯების, აფისის და სხვ.).

მიუხედავად ამისა ზოგიერთი სახალხო მოსამართლე, საც არა ჰყავს განსაკუთრებულად მოწვეული რეგისტრანტი, სათანადო სახსრის უქონლობის გამო და ამის გამო სანოტარო მუშაოს აკისრებს თავის მდივანს, ძირითად განაკვეთზე 50%, ტენის გარდა, აძლევს მას კიდევ განსაკუთრებულ ხელფასს რანტის განაკვეთის მიხედვით, რაც კანონით დაუშვებელია.

ამის გარდა იგივე მოსამართლე, რომელიც თვითონვე შემოდ-აღნიშნულ 50% გასამრჯელოს და ამგვარ პროცენტულ ნარჩებს აძლევს თავის მდივანს სანოტარო მუშაობის შესრულების. ამ დანარჩების გასაღებად არ გამოყენდება შემოდ-აღნიშნული შემოდ აღნიშნულ 25% ანარჩებით და აღნიშნულ 50%-იან ნარჩებს ანგარიშობს არა წმინდა ნარჩენის მხოლოდ მთლიან შემოსავლის მიხედვით, ხარჯების გამოღებას ასევე, ერთ-ერთ სახალხო სასამართლოში შემოვიდა სახლი და ტენიკური გამოსაღების სახით 9 თვის განმავლობაში მუშაობა 01 კაპ., საიდანაც საკანცელარო მასალაზე დაიხარჯა იმავე განმავლობაში 24 მან. და მასთანავე დარჩა წმინდა შემოდ-აღნიშნული 6.01 კაპ. (391 მან. 01 კაპ. 24 მან.— 367 მ. 01 კაპ.); ამავე 25% შეადგენს 91 მ. 75 კ. და სწორედ მარტო ეს უკანასკნელი და შეიძლება დახარჯულიყო სახალხო მოსამართლის მდივანის 50% გასამრჯელოზე. სახალხო მოსამართლემ კი მთლიან მთლიან თანხიდან (391 მანეთიდან) მისცა თავის მდივანს ადგილობრივი ხელფასი.

ლო დროის განმავლობაში 355 მან. დარწმუნებული იყო, რომ ამ ვიზიტით იგი აძლევს მდივანს იმ ხელფასის ნაწილს, რაც მას ვითომ-ღირსეულად რეგისტრანტის (რეგისტრატორის) ხელფასის 42 მან. ნაწილით თვეში.

მეორე შემთხვევა იმავე მოსამართლესთან: 5 თვის განმავლობაში შემოსული სანოტარო და ტექნიკური გამოსაღები 91 მან. 50 კაპ., რა თანხიდანაც იმავე დროის განმავლობაში დახარჯულა საკანონო-სახელმწიფო მასალაზე 22 მან. 50 კაპ., მასალაზე დარჩენილია წმინდა-წმინდა 69 მან., ამ თანხის 25% შეადგენს 17 მან. 50 კაპ. და მხოლოდ ეს უკანასკნელი შეიძლება დახარჯულიყო 50% გასამართლოზე, სახალხო მოსამართლემ კი დახარჯა მთელი ნარჩენი—69 მან., რაც დაუშვებელია კანონით.

6. ზოგიერთი სანოტარო ორგანო, იმის გარდა, რომ არღვევს სანოტარო მოქმედების შესრულების და სანოტარო გამოსაღების გადადგმების და დახარჯვის წესს, რაც იწვევს სანოტარო დამოწმებულ დოკუმენტის გაბათილებას და მნიშვნელოვან ზარალს აყენებს სანოტაროს და ხაზინას, არღვევს აგრეთვე საქმის წარმოების წესს, რაც საერთოდ ყოველად დაუშვებელია დაწესებულებაში და მით უმეტეს სანოტარო დაწესებულებაში, ეს დარღვევა გამოიხატება შემდეგნაირად: ზოგიერთი სახალხო მოსამართლე საკლენდარო წლის დაწყების პირველ სანოტარო მოქმედებას აღნიშნავს სათანადო სანოტარო წიგნში (რეგისტრში) არა პირველი ნომრით, არაწარსული წიგნის ნომრით ნომრის გაგრძელებით; ზოგიერთი კი მის შემდეგ, რაც აღნიშნავს სანოტარო მოქმედებას სათანადო წიგნში განსაზღვრული ნომრით, მაგ. № 4, ამის შემდეგ ჩანაწერის მიხედვით მიმდევარ სანოტარო მოქმედებას აღნიშნავს არა მესამე №-ით, არამედ სტაგებს აღნიშნული ნომრის და სწორს, მაგალითად № 8, ამასთანავე ერთად ამის შემთხვევა, როდესაც სანოტარო მოქმედებათა ორი ჩანაწერის შორის არ არის გამოყენებული რამოდენიმე (თითქმის 6) სტრიქონი და ამ რიგად დარჩენილი თავისუფალი ადგილი არ არის გადახაზული, როგორც ეს უნდა იყოს სანოტარო დებულების 8 მუხ. თანახმად.

ცხადია, რომ ეს გამოუყენებელი თავისუფალი სტრიქონები სანოტარო წიგნებში ჩანაწერთა შორის შემდეგში შეიძლება გამოყენებული იქნეს დაწესებულებაში მიზნით, რადგანაც იქ შეიძლება აღნიშნოს ესა თუ ის სანოტარო მოქმედება წარსული რიცხვით.

7. მიუხედავად იმისა, რომ სანოტარო ინსტრუქციის § 10 თანახმად, სანოტარო განყოფილებაში არა უგვიანეს შემდეგი თვის 10 რიცხვისა ყოველთვიურად უნდა იქნეს წარდგენილი ანგარიში მუხარისა და გამოსაღებულ სანოტარო მასალის შესახებ იუსტიციის სახალხო კომისიის მიერ მიღებულ ფორმით, რაც დადასტურებული იქნა 1925 წ. დეკემბრის 18-ის № 17690 ცირკულარით, სახალხო მოსამართლეთა უმრავლესობა დაგვიანებით არღვევს ამ ანგარიშებს და ზოგიერთი კი სრულებითაც აო არღვენს მას კუთვნილებისამებრ, რითაც აფერხებს მუშაობას სათანადო დაწესებულებაში.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულის გამო, იუსტიციის სახალხო კომისიის მიზანდასახული აძლევს ყველა ნოტაროუსს და სანოტარო მოქმედების აღმასრულებელ სახალხო მოსამართლეს ამიერიდან აღარ დაუშვან ცირკულარში აღნიშნული დარღვევები და ახსოვდეთ, რომ ასეთი დარღვევის ჩამდენი დევნილი იქნება კანონით.

ამასთან ერთად გეცნობებათ, რომ:

ა) საღერბო გადასახადების რაოდენობა 1927 წ. 1 ოქტომბრიდან განისაზღვრება ს. ს. რ. კავშირის ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტის და სხვ. კომისიართა საბჭოს მიერ ამავე წლის 14 სექტემბრის დამტკიცებულ ახალი საღერბო წესდებით;

ბ) ვინაიდან აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს ოლქის სასამართლოების სანოტარო განყოფილებები გაუქმებულია და მათი სანოტარო ფუნქციები (უდაო საბუთების რეგისტრაცია, ყადაღების დადება და მოხსნა, გუდავანობის მოსაპობის და სხვა საარქივო ნიშნების გაცემა) დავალებული აქვს აღმოსავლეთ საქართველოს რაიონში ქ. თფილისის პირველ სანოტარო კანტორას და დასავლეთ საქართველოს რაიონში ქ. ქუთაისის პირველ სანოტარო კანტორას, საიორი შემთხვევაში ამ ფუნქციების ფარგლებში სათანადო მოქმედების საწარმოებლად ან ცნობების მისაღებათ სანოტარო ორგანოებს უნდა მიმართონ შემოთ აღნიშნულ თფილისის და ქუთაისის პირველ კანტორებს კუთონ-ლებისამებრ.

გ) სანოტარო კანტორები და სანოტარო მოქმედების აღმასრულებელი მოსამართლენი სანოტარო მოქმედებათა და სანოტარო თანხების ტრიალის ანგარიშებს, როგორც თვითონ, აგრეთვე წლიურად, უნდაღვენენ უშუალოდ სასამართლოს მომწყობ და ზედამხედველობის განყოფილების სანოტარო ქვე/განყოფილებას, სადაც აგრეთვე შეიძლება მიმართავენ სანოტარო პრაქტიკაში აღძრულ და გამოსარჩევ საკითხებს;

დ) ის ნაშთი სანოტარო შემოსავლიანობისა (სანოტარო მოქმედების და ტექნიკურ შრომის ფასის), რაც აქამდე გადაირიცხებოდა ობიექტების სალონოებში სანოტარო განყოფილებათა სახელდახელო (მომხმარებელ) ანგარიშზე, ესხლა გადაირიცხება აღნიშნულ სანოტარო განყოფილების მიმდინარე ანგარიშზე. და ე) სამაზრო პუნქტებში

მყოფი სამაზრო მოსამართლეთა და ადგილობრივი უბნის სახალხო მოსამართლეთაგან იქ, სადაც არ იმყოფება სანოტარო კანტორა, სანოტარო მოქმედებას სრული უფლებებით აწარმოებს მასრის მოსამართლე, ხოლო როდესაც უკანასკნელი ადგილობრივ არ იმყოფება, სანოტარო მოქმედებას ასეთივე უფლებებით აწარმოებს უბნის სახალხო მოსამართლე.

იუსტიციის სახალხო კომისარია ი. ვარძიელი.

სასამართლოს მომწყობ და ზედამხედველობის განყოფილებაში სანოტარო ქვე/განყოფილების გამგე გ. საყვარელიძე.

1928 წ. თებერვლის 8.

უზენაეს სასამართლოს კლენუმის განმარტებანი

ამონაწერი 1928 წ. 16 იანვრის ოქმიდან № 1

უზენაეს სასამართლოს თავმჯდომარის წინადადება, რათა განმარტებულ იქნეს მიწის კოდ. 25 მუხლი ახალი რედაქციით. მომხს. ალ. კაპარავა.

განმარტოს სახელმძღვანელოდ ქვემდებარე სასამართლოებს, რომ მიწის კოდექსის 25 მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში დანაშაუთ ცნობილებს შეეფარდება სოციალური დაცვის ღონისძიება სის. სს. კოდ. 192 მუხლის მიხედვით და ჩამოერთმევათ აგრეთვე გარიგების ობიექტიც, ე. ი. მიწა, სახლი, ვენახი, ბაღი და სხვა, რაც გადაეცემა საადგილ-მამული ფონდს. ჩამოერთმევა აგრეთვე ყიდვა-გაყიდვაში გაღებული ფულიც სათანადო თემდამსკომის სასარგებლოდ.

შრომის სასამართლოს მომართვა, რათა განმარტებულ იქნეს შრომის კოდ. 21 მუხლი, აენაზღაურება თუ არა კოლექტიური ხელშეკრულებით დაქირავებულს უქმე და დასახვეწებელ დღეების მუშაობა, უკეთუ გამოირკვევა, რომ კოლექტიური ხელშეკრულება არ მოიცავს ყველა ფაქტიურად ნამუშევარ საათებს. მომხს. ირ. სურგულაძე.

მიიღო რა მხედველობაში, რომ შრომის კანონთა კოდექსის მე-19 მუხლი ბათილად სთვლის კოლექტიური ხელშეკრულების იმ პუნქტებს, რომელიც შრომის პირობებს აუარესებელ მოქმედ შრომის კანონმდებლობით დაწესებულ პირობებთან შედარებით კოლექტიურ ხელშეკრულების ირგვლივ, რომელიც სათანადო წესით რეგისტრაცია ქმნილი არის, შეიძლება დავა აღმოცენდეს იმის გამო, რომ ხელშეკრულების ესა თუ ის პუნქტი კანონის ამა თუ იმ მუხლს ეწინააღმდეგება, რომ ასეთ შემთხვევაში ასეთი სახის დაეა უნდა განხილულ იქნეს სათანადო პროფკავშირის მოთხოვნით სამედიატორო სასამართლოში,—დაადგინა: განმარტოს, რომ დავა, რომელიც სასამართლოში წამოიჭრება კოლექტიურ ხელშეკრულების ამა თუ იმ პუნქტის კანონის ამა თუ იმ მუხლთან წინააღმდეგობის შესახებ, სასამართლოს მიერ უნდა გადაეცემულ იქნეს შრომის კომისიარიატის ორგანოების შემდგომით მომრიგებელ—სამედიატორო წესით განსახილველად, შრომის კან. კოდექსის 171 მუხლის მიხედვით.

ქ. ტფილისის შრომის სასამართლოს მომართვა, რათა განმარტებულ იქნეს, თუ როგორ უნდა მოიქცეს სასამართლო, როდესაც აღიძრება საქმე კერძო საწარმოთა ან კერძო პირების მიერ უკანონო დათხოვნილ პირების მიერ განაცდენი დროის ხელფასის, ან ზედმეტი საათების ანაზღაურების შესახებ. ვრცელდება თუ არა ასეთ შემთხვევებზე უზენაეს სასამართლოს 15 აპრილის და 21 მაისის დადგენილებების ის ნაწილი, რაც შეეხება 6 თვის განაცდენი დროის ხელფასის და სამი თვის ზედმეტი საათების ანაზღაურებას. მომხს. ალ. კაპარავა.

განმარტოს, რომ უზენაეს სასამართლოს 15 აპრილის და 21 მაისის დადგენილებები განაცდენ დროის ხელფასის და ზედმეტი საათების ანაზღაურების შესახებ ვრცელდება მხოლოდ ისეთ შემთხვევებზე, როდესაც საქმე გვექნება სახელმწიფო და საზოგადო დაწესებულებებთან და მათში მოსამსახურე პირებთან,—რაც შეეხება კერძო საწარმოთა და კერძო პირებს და მათთან მომუშავე პირებს, მათ შორის დავა განაცდენი დროის და ზედმეტი საათების ანაზღაურების შესახებ უნდა მოგვარდეს სამ. სამართლის კოდექსის სწორედ დებულებების მიხედვით.

რესპუბლიკის პროკურორის მომართვა, რათა განმარტებულ იქნეს, შეესაბამება თუ არა საბჭოთა კანონმდებლობის დედა-აზრს მთელი ოჯახის გამოსახლება ბინიდან მხოლოდ იმისათვის, რომ ოჯახის მეთაური გამოსახლებული იყოს სამ. სამ. კოდ. 171 მუხ. პ. „თანხმად, უკეთესი თავისი ყოფაქცევით შეუძლებელ ჰყოფს სხვა მცხოვრებთათვის სახლში მასთან ერთად ცხოვრებას. მომხს. ალ. კაჭარავა.

უკეთესი სასამართლოს გადაწყვეტილებით გამოსახლებული იქნება ბინიდან ოჯახის მეთაური და ამასთან დაკავშირებით აღიძრება საკითხი ოჯახის სხვა წევრების გამოახლების შესახებ, საკითხი უკანასკნელთა შესახებ უნდა გადაწყდეს იმის მიხედვით მოისურვებენ ოჯახის სხვა წევრები დარჩენას ძველ ბინაზე, თუ თან გააკვებიან სასამართლოს მიერ გამოსახლებულ ოჯახის მეთაურს; ასევე იქნება ოჯახის სხვა წევრზედაც, უკეთესი სასამართლოს გადაწყვეტილებით გაოსახლებულ იქნება ბინიდან; გასახლებული ვალდებულია დაემორჩილოს სასამართლოს გადაწყვეტილებას და მას არ შეუძლია თვითნებობით დაბრუნდეს ძველ ბინაში საცხოვრებლად; ოჯახის მეთაურის გამოსახლების შემდეგ მისი უფლებები, როგორც ბინის დამკვირვებლისა, თავის თავად გადავა ბინაში დარჩენილ წევრზე და სახლის პატრონი დაიქვრს მასთან დამოკიდებულებას, როგორც ბინის დამკვირვებელთან; უკანასკნელს ეკრძალება მიიღოს თავის ბინაზე გამოსახლებული ოჯახის წევრი და უკეთეს თვითნებობით დაუშვებს თავის ბინაში გამოსახლებულ ოჯახის წევრს, პასუხი უნდა აგოს სისხლის სამართლის წესით. წინადადება ეძლევათ ქვემოთაღნიშნულ სასამართლოებს ინტელიჯენციონ აღნიშნული ახ.სა-განმარტებით. აღიძრას შეამდგომოდნა იუსტიციის სახალხო კომისარიატის წინაშე, რათა შეემუშავდეს სათანადო კანონი იმ პირების პასუხისგებაში მისაცემთ, რომელნიც თავის ნებით დაუშვებენ სასამართლოს გადაწყვეტილებით გამოსახლებულს ძველ ბინაში საცხოვრებლად.

უზენაეს სასამართლოს კლენუმის ახსნა განმარტება

მიწის კოდექსის 13, 14, 15, 17, 19, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 57, და 58 მუხლებისა.

ზრომითი მათათსარგებლობა.

**კ ა რ ი IV
კომლი (ზრომითი მიწის მეურნეობა)**

თავი I.
კომლის შედგენილობა.

მუხ. 39. კომლად ჩაითვლება საოჯახო-ზრომითი კავშირი ერთი ან რამდენიმე მიწის მუშა ოჯახის წევრებისა, რომლებიც ერთად ცხოვრობენ და ეწევიან მეურნეობას; კომლი შეიძლება შესდგებოდეს ერთი უოჯახო პირისაგანაც განურჩევლად სქესისა.

შენიშვნა. ოჯახად კომლის შედგენილობაში ჩაითვლება: ა) ცოლქმარი, ბ) შვილებიანი ქვრივი, კაცი ან ქალი, და გ) უღედმაში ობლები.

1. მიწის კოდექსის 39 მუხლის მიხედვით კომლი (რომელსაც მიწის კოდექსი ხშირად აღნიშნავს აგრეთვე ზრომითი მეურნეობის სახელით) არის სამეურნეო ზრომითი კავში და ამასთან ერთად საოჯახო კავშირიც, რითაც კომლი განსხვავდება სხვა გაერთიანებებისაგან.

2. კომლი ამ გვარად ახასიათებს ორი თვისება: ა) ის, რომ კომლი არის ზრომითი კავშირი და ბ) ის, რომ კომლი არის საოჯახო კავშირი. ამ ორი თვისებიდან კომლისათვის უფრო დამახასიათებელი და ძირითადი არის პირველი (ე. ი. ის, რომ კომლი ზრომითი კავშირია), ვინაიდან ერთის მხრით ძალიან ახლო ნათესაობითაც რომ იყოს დაკავშირებული ესა თუ ის პირი კომლის დანარჩენ წევრებთან, თუ ის პირადი ზრომით და სახსარით მონაწილეობას არ იღებს კომლის მეურნეობაში, იგი უფლებას ჰქარავს მიწაზე, შენობებზე და სასოფლო-სამეურნეო ინვენტარზე, რომელიც კომლის განკარგულებაში არის; მეორე მხრით კი, პირი, რომელიც ნათესაობითი კავშირით შეერთებული არ არის კომლის დანარჩენ წევრებთან, თუ კი ის კომლის წევრად არის მიღებული და კომლის მეურნეობაში მონაწილეობას იღებს თავისი ზრომითი, კომლის სრულუფლებიან წევრად ითვლება.

*), „იხ. საბჭოთა სამართალი“ № 3.

3. კომლის არსებობისათვის, საერთო წესით, საჭიროა წევრთა ერთდ ცხოვრება: გამონაკლისი შემთხვევები, როდესაც თუ ის პირი კომლის დანარჩენ წევრებთან არა ცხოვრობს ერთად, მაგრამ მინც განაგრძობს კომლის წევრობას, კანონიკურად არის გათვალისწინებული; მეორე მხრით ის პირები, რომლებიც კომლის დანარჩენ წევრებთან ერთად ცხოვრობენ, მაგრამ არ არიან მისთვის გამოყოფილი არიან სასულეობას მონაწილეობით კომლის მეურნეობაში პირადი ზრომითი, კომლის წევრობიდან (მაგ. მცირეწლოვანები, ავადმყოფი, ღრავდ მოხუცები).

4. კომლი წარმოადგენს ზრომითი მეურნეობის ძირითად თეულს, რომლის შემადგენლობა და შემდგომი ცვლილებებიც კომლის სამეურნეო საქმიანობაზე გავლენას იწვევს, უნდა სავალდებულო რეგისტრაციაში იქნეს გატანილი ვინაიდან კომლის სამეურნეო მხარეს ექცევა მთავარი დანიშნულება, კანონი შესაძლებლად სთვლის კომლის არსებობას ითვლება და კი, როცა ესაე იგი ერთი უოჯახო წევრისაგან შევინაიდან ამ პირს აქვს ყველაფერი ის, რაც კომლისათვის სავალდებულოა, მიწა, შენობები და სასოფლო-სამეურნეო ინვენტარი.

5. მიწის კოდ. 39 მუხლის შენიშვნის შინაარსის განსაზღვრათ უნდა აღინიშნულ იქნეს, რომ ა) გარდა ცოლქმარისა და შვილებისაგან შემდგენლობაში შეიღებს შვილებიც, რომელიც მშობლებთან საცხოვრობენ და ან მათ კმაყოფილად იმყოფებიან ან და ზრომითი უნარის მქონენი, თვითნებთან ერთად თავისი ზრომითი ნაწილობას იღებენ კომლის მეურნეობაში; ბ) უღედმაში მყოფი უნდა იყვნენ კომლის გარდაცვალებული წევრების შვილები და გარემეხი.

მუხ. 40. კომლის წევრად ჩაითვლება ყველა მონაწილე, განურჩევლად წლოვანებისა, როგორც მისი მყოფი, ისე დროებით სამუშაოზე წასული, რომელიც კანონიერი წესით არ არის ამორიცხებული კომლიდან. კომლის შედგენილობა იზრდება დაქორწინების და გარეშე პირის მეკომურად მიღებით, ხლოა იზრდება კომლის წევრის სიკვდილით ან კომლიდან გლით.

შენიშვნა. ქორწინებით ან გარეშე პირის მეკომურად მიღების წესით კომლის შემადგენლობაში სულ პირს იგივე უფლება აქვს კომლის წევრობაში, თუ მიწის და ქონების სარგებლობაში, ძირითად წევრს, დაეკარგება სხვა კომლის წევრობაში სარგებლობის უფლება.

1. მიწის კოდექსის მე-40 მუხლის შინაარსის მიხედვით კომლის წევრებათ ითვლებიან, როგორც სახლში მყოფი მისი წევრები, ისე ის პირები, რომელნიც დროებით არიან წასული სამუშაოზე და კანონიერი წესით არ არიან ამორიცხებული კომლიდან. კანონიერი წესით ამორიცხებულად ითვლებიან ისეთი პირები, რომლებიც კომლის შემადგენლობიდან გამოსული არიან კომლიდან გამოყოფის გამო, ან განთავსების გამო (ქალიშვილი, რომელიც გათხოვდა) ან ჩასიძების გამო, ან და იმის გამო, რომ წევრი სამი წლის განმავლობაში არ იღებდა მონაწილეობას მეურნეობაში არც პირადი ზრომით და არც რაიმე სახისათვის ლის წევრები, რომელნიც სამხედრო სამსახურში მობილიზებული არიან გაწვეული, ან ამორიცხებული იქნებიან საბჭოთა ან სახალხოებრივ თანამდებობაზე, ან სასწავლებელში სწავლისათვის წასული თავიანთი უფლებანი კომლის ადგილზე და სხვა ქვემოთაღნიშნულ შემთხვევებში: ა) კომლის განმავლობაში, როდესაც სამსახურში ან სასწავლებელში იმყოფებიან.

2. სამუშაოზე წასულად მე-40 მუხლი სთვლის კომლის წევრებს, რომელნიც თავის სამუშაო ძალას აქირავენ. წასული წევრები არ უნდა გრძელდებოდეს სამ წევრზე მეტი, ვინაიდან ვადის გასვლის შემდეგ კომლის სამუშაოზე წასული წევრებისათვის თავის უფლებას კომლის წევრობაზე.

3. კომლის შემადგენლობა იზრდება დაქორწინებით ან მეურათ მიღებით. ბუნებრივია, რომ რამდენადაც კომლი ზრომითი ხასიათს ატარებს, ყველა ის პირები, რომელნიც დაქორწინებით ან მეკომურად მიღების გამო შედიან, კომლის უფლებიან წევრებად სდებიან და სხვა წევრებთან თანასწორობა ეკუთვნით მათ კომლის მიწაზე, შენობებზე და სასამეურნეო ინვენტარზე. და ქორწინებით კომლის შემადგენლობაში შესული ან მეკომურად მიღებული კომლი უნდა იქნეს მისი წევრობიდან, ვინაიდან ერთ დროს იგივე დროს ორი კომლი არ არის შესაძლებელი.

კომლის შემადგენლობა შემცირდება კომლის წევრის და ან გათხოვით, იმის გამო, რომ კომლის წევრი კომლიდან შესწვევს, კომლის წევრის (ქალის) გათხოვებით და გარდაცვალებით. ყოველგვარი ცვლილება კომლის შემადგენლობაში უნდა რეგისტრირდეს იქნეს საკომ. ო სივში.

4. მეკომურად მიღება ნიშნავს კომლის ყველა წევრის ხმობით გარეშე პირის კომლის შემადგენლობაში მიღებას. რად მიღებას მიზნით აქვს ახალი მომუშავეთი კომლის წევრობა.

ლის მოსუტებულ მეთურნობაში ახალი მომუშავე ელემენტის შეყვანა-
დღეობით მეთურნობის აღსადგენად. მეკომურად მიღება ამა
უ ი პირისა შესადგენილია მაშინ, თუ ამის თანხმობას გამოსთქ-
ვს კომლის სრულწლოვან წევრთა უმრავლესობა.

მეკომურად მიღებული დაქორწინებით კომლში მოყვანილი-
საან იმთ განსხვავდება, რომ დაქორწინების დროს კომლის წევრთა
წინასწარი თანხმობა საჭირო არ არის.

ამა თუ იმ პირის მეკომურად მიღება და მისი კომლის წევ-
რად შესვლა უნდა რეგისტრაცია-ქმნილი იქნეს თემის საკომლო სიაში
რეგისტრაციის (ან სასოფლო საბჭოს, სადაც ასეთი არსებობს)
ბიურ.

5. მეკომურად მიღება ორი სახის არის: ბუნებრივი და მეორ-
ნობითი. პირველი ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც ქვერი (ბავშვი-
ბინი) ქალი გათხოვდება, მაგრამ კომლის ადგილ-მამოღის და სახ-
ლუკის არა სტოვებს, არამედ პირიქით ქმარი მოდის მასთან საცხო-
ვრებად; ან როდესაც ესა თუ ის კომლი ქალიშვილი დააქორწინე-
ს, მაგრამ იმ პირობით, რომ ქმარი ამ კომლში შემოდის წევრად;
როგორც პირველ, ისე მეორე შემთხვევაში მეკომურად მიღების ამ
სახეს ჩასიძება ეწოდება. მეორე სახეს ადგილი აქვს გარეშე პირის
კომლის წევრთა მიღების დროს კომლის სამუშაო ძალით გაძლიერე-
ბის მიზნით. ასეთ შემთხვევაში შეიძლება აყვანილი შეიძლება იქნეს
კომლის წევრების ნათესავი, მაგრამ შეიძლება, რომ არ იქნეს.

6. მეკომურად მიღებულის უფლება მიწის სარგებლობაზე და
კომლის სხვა ქონებაზე არ შეიძლება ხელშეკრულების საგნათ გახ-
დეს, ვინაიდან ეს უფლება უშუალოდ თვით კანონით განისაზღვრება.

მეკომურად მიღებული, კომლის იმ მეთაურის მემკვიდრეთ ით-
ვლება, რომლის დროსაც ის კომლში მიღებულ იქნა (და არა მთე-
ლი კომლის ან კომლის შემდგომი მეთაურების მემკვიდრეთ). ამიტომ
კომლის მეთაურის გარდაცვალების დროს, თუ კომლის შემდგენ-
ლობაში სხვა წევრებიც არ იქნებიან, კომლის ქონება გადადის მე-
კომურად მიღებულზე. გარდა ამისა მეკომურად მიღებულზე სა-
მკვიდრედ სამართლის თანახმად გადადის საკუთრების უფლება იმ
ქონებაზე, რომელიც გარდაცვალებულ კომლის მეთაურის პირად
სარგებლობის ქონებას შეადგენდა, როგორცაა ტანსაცმელი, ფული,
ჭურჭელი, ღვინო და სხვ. თუ ისინი კომლის საერთო სასარით არ
არაიან შეძენილი.

თუ მეკომურად მიღებულმა, რომელიც კომლში შემოყვანილი
იყო კომლის მუშა ხელით გაძლიერების მიზნით, ვერ გაამართლა ეს
მიზანი, იგი შეიძლება კომლიდან გააძეგებულ იქნეს იმ სამი წლის გა-
ნის გასვლამდე, რომელიც მიწის კოდექსის 49 მუხლით არის გათვა-
ლისწინებული; კომლიდან გასვლის დროს მეკომურად მიღებულს,
გამოეყოფა კომლის ქონების და მიწებიდან—სათანადო ნაწილი.

შესადგენელია საწინააღმდეგე შემთხვევა(ც, სახელდობრ, რო-
დესაც მეკომურად მიღებული, რომელიც კომლში მოყვანილი იყო მოხუ-
ცებული (კოლქმარისაგან მოვალე-პატრონობისათვის, მოითხოვს კომლის
მიწებიდან და სხვა ქონებიდან თავის მონაწილეობის გამოყოფას. ასე-
თი მოთხოვნა მას შეუძლია კომლის წევრად ჩარიცხვის დღიდან სამი
წლის გასვლის შემდეგ. მაგრამ სასამართლოს შეუძლია დააკისროს
შეიძლება აყვანილს მოხუცებულებისათვის განსაზღვრული დახმარების
მიცემა.

**მუხ. 41. უფლება იმ მიწაზე, შენობებზე და სა-
სოფლო-სამეურნეო ინვენტარზე, რაც კომლის განკარ-
გულებაშია, ეკუთვნის კომლის ყველა წევრს ერთად
სქესისა და წლოვანების განურჩევლად.**

1. მიწის კოდექსის 41 მუხლში ჩამოთვლილი არის ქონება,
რომელიც კომლის ყველა წევრების საერთო კუთვნილებას შეადგენს,
როგორცაა მიწა, შენობები და სასოფლო-სამეურნეო ინვენტარი
ყოველგვარი ქონება, რომელიც სასოფლო მეურნეობის წარმოებისათ-
ვის არის საჭირო (გუთანი, თონი, ბარი, ურემი, საღვინე მანქანა,
საბურთი), კომლის განუყოფელ და საერთო სარგებლობის ქონებას
წარმოადგენს დამოუკიდებლათ იმისაგან, შეძენილია ეს ქონება კომ-
ლის საერთო სახსარით, თუ კომლის ამა თუ იმ წევრის ფულით,
რომელიც კომლის წევრს აწუთვნი ქონება გარეთ მუშაობის დროს.
გარდა ზევით დასახელებულისა საერთო სარგებლობის ქონებას წა-
რმოადგენს მოწყობილი მოსავალი (სიმინდი, პური, ღვინო და სხვ.),
ყოველგვარი სხვა სახის შემოსავალი და საერთოდ ყველა ის ნივთი-
ბი, რომელნიც კომლის მეურნეობას ემსახურებიან.

2. კომლის საერთო ქონების არსებობა არ უარყოფს იმას,
რომ კომლის თვითნებულ წევრს საკუთრების უფლებით პირადი სარ-
გებლობის ქონება ეკუთვნოდეს. ასეთ ქონებას წარმოადგენს ქონება,
რომელიც ადგილობრივი ჩვეულებით მიჩნეულია კომლის წევრთა
კრულ საკუთრებათ (მაგ. ტანსაცმელი), თუნდაც ასეთი ქონება კომ-
ლის საერთო სახსარით იქნეს შეძენილი, ან და ქონება, რომელიც
კომლის წევრის მიერ შეძენილი იქნება საკუთარი თანხებით; პირად
საკუთრების ქონებას ეკუთვნის შემდეგი საიჯახო მოწყობილობა
იგებები, ხალიჩა, კრაოტი, შაფი, მაგიდა სკამები, ჭურჭელი და სხვ)
საერთოდ, კომლის ცალკე წევრის პირად საკუთრებას შეადგენს ისე-
თი ქონება, რომელიც სამოქალაქო ბრუნვიდან გამოირცხვლი არ
არის (როგორც, მაგალითად, მიწა) და შეძენილია არა კომლის სა-

ერთო სახსარით, არამედ კომლის წევრის პირადი შრომით და საქ-
მინაობით ნაშენი თანხებით.

3. კომლის წევრს საკუთრების უფლებით შეუძლია შეიძინოს
ქალაქის ფარგლებში არა მუნიციპალიზაცია-ქმნილი შენობა და ეს
წინააღმდეგე არ იქნება არც მიწის კოდექსის და არც სამოქალაქო
სამართლის კოდექსისა. მიწის კოდექსი კომლის წევრისაგან მითი-
ხოვს იმას, რომ ის პირადი შრომით მონაწილეობას იღებდეს კომ-
ლის მეურნეობაში და ის ფაქტი კი, რომ კომლის წევრმა შეიძინოს
ქალაქის ფარგლებში არა მუნიციპალიზაცია-ქმნილი ქონება, აშკარაა,
ხელს არ შეუშლის მას მონაწილეობა მიიღოს კომლის მეურნეობაში
პირადი შრომით და სახსარით. არ ეწინააღმდეგება კომლის წევრის
მიერ ქალაქში არა მუნიციპალიზაცია-ქმნილი ქონების შეძენა არც
სამოქალაქო სამართლის კოდექსი; მართალია, სამ. სამ. კოდექსის
182 მუხლის თანახმად არა მუნიციპალიზაცია ქმნილი შენობა ნას-
ყიდობის საგნად შეიძლება იქნეს ის პირობით, რომ მის შედგვათ
მყიდველისა, მისი მეუღლისა და არა სრულწლოვანი შვილის ხელში
არ იყოს ორი ან მეტი მფლობელობა, მაგრამ თუ შევადარებთ ერთი
მეორეს მიწის კოდექსის 41, 45, 43, და სამ. სამ. კოდ. 25 და 182
მუხლებს, ადვილად მივაღოთ იმ დასკვნამდე, რომ კომლის წევრი არ
შეიძლება ცნობილი იქნეს არც სახლის მესაკუთრედ და არც სახლის
თანამესაკუთრედ (რაც მხოლოდ მხედველობაში აქვს სამ. სამ. კოდ.
182 მუხლის 1-ლ პუნქტს); მართალია, კომლის აქვს შენობები, მაგ-
რამ ეს შენობები, კომლის წევრებს ეკუთვნის არა კერძო საკუთრე-
ბის უფლებით, არამედ სარგებლობის უფლებით ისე, როგორც მიწა,
რომელთანაც ეს შენობები დაკავშირებულია.

**მუხ. 42. კომლის წარმომადგენლად სამეურნეო-
საოჯახო საქმეში ითვლება კომლის მეთაური მამაკაცი
ან დედაცაცი.**

1. თუ კი კომლი, როგორც ეს სჩანს მიწის კოდექსის 39—41
მუხლებიდან, კავშირს წარმოადგენს, რომელიც უმრავლეს შემთხვე-
ვებში არა ერთი, არამედ რამოდენიმე პირისაგან შესდგება, თუ კი
მეორე მხრით კომლის ქონებაზე უფლება ეკუთვნის კომლს, რო-
გორც მთლიანობას, როგორც სამართლის თავისებურ სუბიექტს, აშ-
კარაა, რომ მას, ე. ი. კომლს უნდა ჰყავდეს თავისი ხელმძღვანელი,
რომელიც კომლის საერთო საქმეების მოწესრიგებაზე იზრუნებს;
ასეთი ხელმძღვანელი აუცილებელია ყრველთვის, როდესაც ქონება
რამოდენიმე პირის სარგებლობაში არის, აუცილებელია ასეთი ხელ-
მძღვანელი ამიტომ იმ შემთხვევაშიც, როდესაც კომლში არა ერთ-
თი, არამედ რამდენიმე პირი შედის. ასეთი ხელმძღვანელი გათვალის-
წინებულია მიწის კოდექსის 42 მუხლით, რომელიც აღნიშნავს, რომ
კომლის წარმომადგენლად სამეურნეო საოჯახო საქმეში ითვლება
კომლის მეთაური. კოდექსში არ არის აღნიშნული, თუ ვინ უნდა
იქნეს ცნობილი კომლის მეთაურად; უმრავლეს შემთხვევაში კომლის
მეთაური იქნება ის, ვინც ჩვეულებრივ ოჯახის უფროსად ითვლება,
ე. ი. ოჯახის მამა, ბაბუა, ქმარი, მაგრამ ეს სრულებით არ არის აუ-
ცილებელი, ვინაიდან, ერთის მხრით, კოდექსის 42 მუხლის თანახ-
მად, კომლის მეთაურად შეიძლება იყოს როგორც მამაკაცი, ისე დე-
დაცაციც, მეორე მხრით კი, კოდექსის 43 მუხლის თანახმად, კომლის
მეთაური შეიძლება განსაზღვრულ პირობებში გადაყენებულ იქნეს
კომლის საქმეების გადართვისაგან თემის აღმასრულებელი კომიტე-
ტის დადგენილებით და მის ნაცვლად კომლის სხვა წევრი დაინიშ-
ნოს კომლის მეთაურად; უკანასკნელ შემთხვევაში აშკარაა, რომ თუ
აღმასკომის მხრით დადგენილების გამოტანამდე კომლის მეთაურად
ოჯახის უფროსი—ქმარი, მამა და სხვ.—იყო, დადგენილების გამო-
ტანის შემდეგ კომლის მეთაურად ისეთი პირი გახდება, რომელიც
არ იქნება ოჯახის უფროსი, როგორც ეს (უფროსი) ჩვეულებრივ
არის წარმოდგენილი.

2. მიწის კოდექსი არ ითვალისწინებს რაიმე წესს, რომლის
მიხედვით კომლის წევრების მხრით უნდა არჩეულ იქნეს კომ-
ლის მეთაური და საერთოდ არ ითვალისწინებს არც იმას,
რომ საჭირო იყოს კომლის მეთაურის ფორმალური არჩევა კომ-
ლის დანარჩენ წევრებისაგან. აქედან ჩვენ ის დასკვნა უნდა
გავაკეთოთ, რომ მიწის კოდექსიც კომლის ნორმალურ და
ჩვეულებრივ მეთაურად ოჯახის უფროსს სთვლის, ე. ი.
იმ პირს, რომელიც ჩვეულებრივ შეხედულებების თანახმად ოჯახის
უფროსად არის მიჩნეული; მხოლოდ განსაზღვრულ შემთხვევებში,
სახელდობრ მაშინ, როდესაც კომლის მეთაურს უზიეროთ მიჰყავს
კომლის საქმეები, იგი შეიძლება გადაყენებულ იქნეს.

3. კომლის მეთაური ერთის მხრით ხელმძღვანელობას უწევს
კომლს მის სამეურნეო საქმეებში, ხოლო მეორე მხრით იგი ითვლება
კომლის წარმომადგენლად, ე. ი. მას შეუძლია კომლის სახელით
იქონიოს მსვლელობა ადმინისტრაციულ თუ სასამართლო დაწესებუ-
ლებებში, შეიტანოს აღნიშნულ დაწესებულებებში კომლის სახელით
ესა თუ ის განცხადება, დასდოს კერძო პირებთან კომლის სახელით
სხვა და სხვა სახის, კანონით ნებადართული, გაროგებანი, საერთოდ
შესაძლებელი ყველაფერი ის, რაც წარმომადგენლობის ცნებაში ითუ-
ლისმდება. განიჩევა ერთი მეორისაგან წარმომადგენლობის ორი
სახე: კანონიერი წარმომადგენლობა და წარმომადგენლობა რწმუნე-
ბულობის საფუძველზე; უკანასკნელ შემთხვევაში სხვისი სახელით
ამა თუ იმ აქტის შესრულებისათვის საჭიროა ამ პირის მხრით სპე-
ციალური რწმუნებულობა, კანონიერი წარმომადგენლობის დროს

სადაც ხელშეკრულების გარეგნული ფორმის საშუალებით შესაძლებელია იმის გამოჩვენება, თუ ვინ უნდა ავოს პასუხი ხელშეკრულებაზე—კომლის მეთაურმა პირადი ქონებით თუ კომლის მთლიანად—იმ შემთხვევაში, როდესაც ხელშეკრულება არა წერილობით, არამედ სიტყვიერ ფორმაში იქნება დადებული, ვინაიდან სიტყვიერად ხელშეკრულების დადების დროს მხოლოდ იშვიათად თუ აღიიარებენ, რომ იგი კომლის მეთაურისაგან კომლის სახელით არის დადებული, დიდ უმრავლეს შემთხვევაში კი ხელშეკრულების დადების დროს ასეთ რამეზედ ლაპარაკი სრულებით არ არის.

ამ გვარად ხელშეკრულების გარეგნული ფორმა ბევრ შემთხვევაში ვერ გვშველის იმ კითხვის გადაჭრის დროს, თუ ვისი ქონება უნდა იქნეს გასტუმრებული ის ვალი, რომელიც კომლის მეთაურისაგან დადებულ ხელშეკრულებიდან გამომდინარეობს—კომლის მეთაური ქონებიდან თუ მეთაურის პირად ქონებიდან; ასეთ შემთხვევაში საჭიროა ხელშეკრულების შინაარსზედ შეჩერება და ამასთან დაკავშირებით იმის გამოჩვენება, თუ ვინ ისარგებლა ხელშეკრულებით—კომლი თუ კომლის მეთაურმა პირად; ამ კითხვის გადაჭრით კი უწყდება ის საკითხიც, თუ ვის უნდა დაეკისროს ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალის გასტუმრება—კომლი, თუ კომლის მეთაურის პირად. სახელდობრ ამკარაა, რომ თუნდაც ხელშეკრულება კომლის სახელით არ იყოს დადებული, თუ კი ხელშეკრულებით კომლი ისარგებლა, ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ვალი კომლის ქონებიდან უნდა იქნეს გასტუმრებული; მაგალითად, კომლის მეთაურმა პირად თუ კომლის ვალი გარეშე პირისაგან, რომელითაც კომლი გაწერილი გადასახადი გაისტუმრა; ამკარაა, რომ ეს ვალი გასტუმრებული უნდა იქნეს კომლის საერთო ქონებიდან და არა კომლის მეთაურის პირადი ქონებიდან.

3. შეგვირდით ეხლა იმ შემთხვევაზედ, როდესაც ხელშეკრულება დადებული იქნება არა კომლის მეთაურის, არამედ კომლის რომელიმე წევრისაგან. პირველი საკითხი, რომელიც აქ უნდა იქნეს დასაშვანი, შეეხება იმას, თუ ყოველ კონკრეტ შემთხვევაში რა უნდა მოხდეს იმის გამოჩვენება, რომ ხელშეკრულება კომლის მეთაურისაგან იყო დადებული ან ხელშეკრულება კომლის მეთაურისაგან იყო დადებული. ამ საკითხზე შეჩერება იმიტომ არის საჭირო, რომ როგორც ზევით იყო მითითებული, მიწის კოდექსით კომლის მეთაურის ფორმალური არჩევა კომლის დანარჩენ წევრებისაგან გათვალისწინებული არ არის და იმიტომ იმ საკითხმა, თუ ვისთან უნდა საქმე ხელშეკრულების დადების დროს—კომლის მეთაურთან თუ კომლის უბრალო წევრთან—შეიძლება გაუგებრობა გამოიწვიოს. ამ საკითხის გადაჭრის დროს მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ყოველ კონკრეტ შემთხვევაში სხვა და სხვა სახის გარემოებათა მთლიანობა, როგორცაა მაგალითად—წარმოადგენს თუ არა ხელშეკრულების დადებები პირი ოჯახის უფროსს, ჩვეულებრივ მოქმედებს თუ არა კომლის სახელით და სხვ. მაგრამ გარდა ამისა არსებობს კიდევ ერთი საშუალება, რომლითაც ჩვენ ამ საკითხის გადაჭრა ადვილად შეგვიძლია; სახელდობრ, მიწის კოდექსის 46 მუხლით გათვალისწინებულია კომლის რეგისტრაცია; კომლის რეგისტრაციაზე გატარების დროს კი სხვა ცნობებთან ერთად ისიც აღინიშნება, თუ ვინ არის კომლის მეთაური.

საერთოდ კომლის წევრის მიერ დადებულ ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ვალი უნდა გასტუმრებული იქნეს კომლის წევრის პირადი ქონებიდან, მაგრამ ამ დებულებიდან არსებობს გამონაკლისთა მთლიანობა, რომლებიც გათვალისწინება საჭიროა: ა) პირველ ყოვლისა ასეთია ის შემთხვევა, როდესაც კომლის წევრი კომლისაგან გათვალისწინებული ვალის დადებით ამა თუ იმ ხელშეკრულებას დადებს გარეგნული პირებთან; ამკარაა, რომ ხელშეკრულებიდან გამომდინარე მათგან მთლიანობა პასუხისმგებლობა დაეკისრება კომლის საერთო ქონებას, შემდეგ ბ) როდესაც კომლის წევრისაგან დადებული იქნება ესა თუ ის ხელშეკრულება კომლის საერთო ინტერესებში, ე. ი. როდესაც ხელშეკრულებით ისარგებლებს კომლი მთლიანად, მაგალითად კომლის წევრმა აიღო სესხი, რომელიც მოხმარდა კომლის მეურნეობის გაუმჯობესებას; ამკარაა, რომ ასეთ შემთხვევაში ვალი გასტუმ-

რებული უნდა იქნეს კომლის საერთო ქონებიდან, და არა კომლის წევრის პირადი ქონებიდან.

4. განსაკუთრებით უნდა იქნეს აღნიშნული ის შემთხვევები, როდესაც კომლის წევრს დაედება ამა თუ იმ სახელმწიფო დაწესებულების დადგენილებით ჯარიმა ან და როდესაც სახელმწიფო დაწესებულების დადგენილებით კონფისკაცია, უნდა მოხდეს კომ. წევ. ქონებისა. ამ შემთხ. როგორც კონფისკაცია, ისე ჯარიმა მიქცეული უნდა იქნეს კომ. საერთო ქონებაზედ, მაგრამ კომლის საერთო ქონების იმ ნაწილზედ, რომელიც კომლის წევრზედ მოდის (სახელდობრ იმ წევრზედ, რომელსაც ჯარიმა დაედო ან რომლის ქონებასაც კონფისკაცია ექმნა).

5. კომლის საერთო ქონებიდან უნდა იქნეს გასტუმრებული აგრეთვე აღნიშნულები, რომელიც კომლის წევრისაგან მისჯილი ექნება შეიღობს, ცოლს და მშობლებს. ამ შემთხვევაში აღნიშნულები უნდა გასტუმრებული იქნეს კომლის საერთო ქონების იმ ნაწილიდან, რომელიც კომლის წევრზედ მოდის, თუ კომლის წევრის პირადი ქონება საკმარისი არ აღმოჩნდა პრეტენზიის დასაკმაყოფილებლად.

მუხ. 46. თვითეული კომლი და მის შედგენილებაში მომხდარი ცვლილება გატარებულ უნდა იქნეს სასოფლო საბჭოს მიერ რეგისტრაციაში კომლის ყველა წევრისა და მეთაურის დასახელებით; რეგისტრაციაში შეტანაზე უარის თქმა შეიძლება განსაზღვრებულ იქნეს სახალხო სასამართლოში ორი კვირის ვადაზე.

1. 46 მუხლში არ არის კონკრეტით აღნიშნული ის, თუ რა სახის ცნობები უნდა იქნეს შეტანილი კომლობრივ სიაში, მაგრამ იმ დანიშნულების მიხედვით, რომელიც აქვს კომლის რეგისტრაციას, და 46 მუხლის შინაარსის მიხედვით ჩვენ შეგვიძლია ის დასკვნა გავაკეთოთ, რომ კომლის რეგისტრაციაში გატარების დროს აუცილებლად უნდა აღინიშნულ იქნეს შემდეგი ცნობები: 1. სახელი, მამის სახელი და გვარი კომლის მეთაურისა ან მეურვისა, რომელსაც იმ შემთხვევაში, როდესაც კომლი მხოლოდ მცირეწლოვან წევრებისაგან შეიღობება, დანიშნავს სოფლის საბჭო, თანახმად მიწის კოდექსის 44 მუხლისა. 2. კომლის თვითეული წევრის სახელი, მამის სახელი და გვარი; 3. კომლის თვითეული წევრის დაბადების წელი და მათი ნათესაობითი დამოკიდებულება კომლის მეთაურთან; 4. სოფელი რომელშიაც კომლი შედის; 5. აღნიშვნა იმ: წევრებისა, რომელიც დროებით წასული არიან კომლიდან; 6. აღნიშვნა იმისა, სარგებლობს თუ არა კომლი დაქირავებულ მუშაკებით, მთელი წლის განმავლობაში თუ მარტო სამუშაო დროს. ყოველგვარი ცვლილება, რომელიც კომლში მოხდება რომელიმე ზევით ჩამოთვლილ საკითხის მხრივ, უნდა შეტანილ იქნეს ამ კომლის-სარეგისტრაციო ფურცელში. კერძოდ ეს შეეხება იმ შემთხვევას, როდესაც კომლის შემადგენლობა იცვლება კომლში ახალი წევრის მიღებით ან კომლის წევრთა შემცირებით. კომლს ახალი წევრები ემატება სამი გზით: დაბადებით, დაქირავებით (კომლის მოყვანით) და მეკომურად აყვანით. კომლის შემადგენლობა მცირდება: კომლის წევრის გარდაცვალებით და იმ შემთხვევაში, როდესაც კომლის ესა თუ ის წევრი კომლთან კავშირსა სწყვეტს სამი წლის განმავლობაში (გარდა იმ შემთხვევებისა, რომელიც მიწის კოდექსის 41 მუხლში და 49 მუხლის შენიშვნაში არის აღნიშნული). გარდა ამისა კომლის შემადგენლობა მცირდება კომლის წევრის გამოყოფით, გათხოვებით და ჩასიძებით. ყველა ეს ცვლილებები აღნიშნულ უნდა იქნეს კომლის სარეგისტრაციო ფურცელში; იმ შემთხვევაში, როდესაც თემალმასკომი (ან სასოფლო საბჭო, სადაც ასეთი არის) უარს იტყვის აღნიშნულ ცვლილებების სარეგისტრაციო ფურცელში შეტანაზე, კომლს შეუძლია თემალმასკომისაგან უარის თქმა განსაზღვროს 14 დღის ვადაში სახალხო სასამართლოში, რომელიც საქმეს საერთო წესით განიხილავს.

(დასასრული იქნება)

გამომცემელი:
საქ. ს. ს. რ. იუსტიციის
სახალხო კომისარიატი.

პასუხისმგებელი რედაქტორი: ი. ვარძიელი.
სარედაქციო კოლეგია: ა. კაპარავა, ი. როინაშვილი,
პროფ. შ. ნუცუბიძე, ს. ჯაფარიძე, კ. მიქელაძე,
პ. ქავთარაძე.

**„საბჭოთა საპარტიოს“
ხელისმომწერით საყურადღებოდ
ჩაუბრუნა ავსტრია:**

- I. საბჭოთა სასამართლოებს:** დაახლოვდით ქურნალის საფასურში დღემდე მიღებული ფულის და ანგარიშების გადმოვსახება და აგრეთვე მოძიებაში რეგულარულად აწარმოონ ანგარიშები რედაქციის წინაშე.
- II. პერსონალურ ხელისმომწერებს,** როგორც ადგილობრივ, აგრეთვე მასშტაბში, რომლებთანაც სრულად არ გადუხდიათ ხელის მოწერის საფასური. დროზე შემოიტანონ მათზე დაწერილი დავალებანი.
- III. საბჭოთა ხელისმომწერებს:** ქურნალ „საბჭოთა საპარტიოს“ დაახლოვდით ხელისმომწერის განახლებას, ვინაიდან შეეძლება ნომრის შემდეგ მათ შეუწყდებოთ ქურნალის მიწოდება.

საქართველო. ს.ს.რ. იუსტისსახელობის გამომცემლობა

დაიბეჭდა კ. მიქელაძის

**„ეროვნული მიწისმომწერების“
და მისი უფლება-მოვალეობანი**

ფასი 50 კაპ.

წიგნი იყიდება სახელგამის ყველა მაღაზიაში. ბითუმად იუსტისსახელობის გამომცემლობის საფუძვლი.

შეკვეთით უნდა მიმართონ: ტფილისი, ტრიბუნალის ქ. № 32 იუსტისსახელობის გამომცემლობა